

YIL 18 SAYI 67 2008/4

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır. Yerel Süreli Yayın

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

YayınlayanMimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
Yayın Komitesi**Sahibi** Hasan Topal**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü** Nilüfer Çınarlı Mutlu**Yayın Sekreteri** Tuba Çakıroğlu**Grafik Tasarım** Emre Çıkınoğlu**Grafik Uygulama** Güler Özsakarya**Yayın Komitesi**

H. İbrahim Alpaslan

T. Didem Akyol Altun

Tuba Çakıroğlu

Erdal Onur Diktaş

Ebru Türkdamar Diktaş

Bilgen Boyacıoğlu Dündar

Emre Ergül

Zehra Akdemir Ersoy

Hikmet Gökmen

Eser Gültekin

Güngör Kaftancı

Emel Kayın

Nezihat Köşklük

Nilüfer Çınarlı Mutlu

İlker Özdel

Hasan Topal

Gürhan Tümer

(Soyadına göre alfabetik)

Yayın Yeri

1456 Sokak No: 8/10 Alsancak İzmir

Tel: (232) 463 66 25 (pbx)

Faks: (232) 463 52 12

egemim@izmimod.org.tr

www.izmimod.org.tr

Akhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50

Aydın Temsilciliği: (0256) 213 25 27

Didim Temsilciliği: (0256) 811 57 74

Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91

Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07

Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83

Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73

Salihiye Temsilciliği: (0236) 715 08 13

Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21

Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57

Alaşehir Oda Temsilcisi: (0236) 653 55 57

Aliaga Oda Temsilcisi: (0232) 616 33 37

Bergama Oda Temsilcisi: (0232) 633 28 71

Dikili Oda Temsilcisi: (0232) 673 34 45

Menemen Oda Temsilcisi: (0232) 832 90 32

Selçuk Oda Temsilcisi: (0232) 892 67 17

Soma Oda Temsilcisi: (0236) 613 61 63

Söke Oda Temsilcisi: (0256) 518 48 88

Tire Oda Temsilcisi: (0232) 511 17 66

Torbalı Oda Temsilcisi: (0232) 856 61 96

Yayın Koordinatörü Yasemin Keskin Enginöz**Teknik Hizmetler, Reklam Pazarlama ve Basım Dağıtım**

Yapı-Endüstri Merkezi

Fulya Mah. Yeşilçimen Sok. No: 4 / 430

(Polat Towerside) 34394 Şişli İstanbul

Tel: (0212) 266 70 70

Faks: (0212) 266 70 10

yayinpazarlama@yem.net

www.yem.net

Baskı

Doruk Grafik San. ve Tic. Ltd. Şti.

100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi,

5. Cadde No: 44 Bağcılar İstanbul

Tel: (0212) 629 01 26

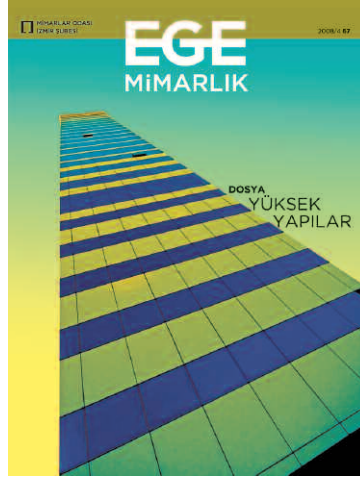
Faks: (0212) 629 26 46

dorukgrafik@tnn.net

Baskı Tarihi: 25 Eylül 2008

Yayın Koşulları

•Gönderilecek yazılar 1600 kelimeye geçmemeli,Türkçe ve İngilizce özet içermelidir. •Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orijinal fotoğraf, dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler, küçüldüklerinde okunabilir olmalıdır. •Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir. •Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur. •Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

KAPAK **Gürel Plaza**FOTOĞRAF **Erdem Yıldırım****BAŞYAZI ...2****HABERLER ...4****DOSYA: YÜKSEK YAPILAR**

Hasan Topal

Yüksek Yapılar, İzmir'de Yüksek Yapıların Yer Seçimi ...7

Hasan Begeç

Yükseklik, Yüksek Olma ve Yüksek Yapıların Gelişimi ...10

Güngör Kaftancı

Yüksek Yapılar ...16

H. Emre Ilgın, M. Halis Günel

Yüksek Binalarda Yanal Kuvvetlere Karşı Strüktürel Yaklaşımlar ...20

H. Emre Ilgın, M. Halis Günel

Ne Zamana Kadar En Yüksek ...26

Emre Arolat

Mavişehir Folkart Yapı Konut Projesi ...28**ARAŞTIRMA**

Can Kaya, Emre Ergül

Datça Konut Mimarlığı II ...30**PROFİL**

Hikmet Gökmen, Tuba Çakıroğlu

Ersin Pöğün ...36**YAPI TANITIM**

Boran Ekinci

Yalıkavak Evi ...42**YAYIN TANITIM ...48**

O da Genel Kurulu 17-18-19 Nisan tarihlerinde gerçekleşti. Göreve seçilen Merkez Yönetim Kurulu'nun çalışma programında belirtildiği gibi: "Nitelikli bir mimarlık ortamını hedefleyen, sağlıklı bir mesleki ve örgütsel yapılanmayı öngören, politika ve stratejileri belirleyerek gündem oluşturmamız kaçınılmazdır. Bu çalışmaların gerekli uzlaşa da sağlanarak yeterli olgunluğa gelmesi temel ve öncelikli hedefimizdir. Mimarlar Odası, toplum hizmetinde bir meslek örgütü olarak mimarların haklarını korumak ve kollamanın yanı sıra, toplumun sağlıklı bir yaşam çevresine kavuşmasını ilke edinmiştir. 40. Dönem Merkez Yönetim Kurulumuz da aynı anlayış içerisinde çalışmaya devam edecektir." Bu dönem ana çalışma aksları olarak belirlenen Mimarlığın Toplumsallaşması, Mesleki Değişim Süreci, Mimarlık Hakkında Kanun, Türkiye Mimarlık Politikası, AB-GATS Sürecinde Mimarlık Mesleği, Mesleki Uygulama Politikaları ve Standartları, Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi ve diğer çalışma alanlarına aktif katılım ve katkı Şube Yönetim Kurulumuz tarafından sağlanacaktır.

Yerel Seçimler öncesi TMMOB İKK olarak "Kent Sorunları Sempozyumu" düzenliyoruz. Kentin sorunlarını ve çözüm önerilerini ele alacak Sempozyumun sonuçları kenti yönetmeye talip olan adaylarla ve siyasi partilerle paylaşılacak.

Geçen yıl büyük bir coşkuyla ve katılımı ile gerçekleşen "Mimarlık Haftası" bu yıl 13-19 Ekim tarihlerinde "Kentle Karşılaşmalar" temasıyla kutlanacak. Kent ve insan ilişkileri, özellikle de farkındalıklar üzerine düşünülmesi amaçlanan haftada; kentle, kentliyle mimarlık ortamının buluşması da hedeflenmektedir.

24.07.2008 tarih ve 5793 sayılı "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile, 27 adet Kanun ve 2 adet Kanun Hükmünde Kararname'de değişiklik yapılmıştır. Bu düzenleme, Devlete ait tüm yapı, arsa ve arazilerin satışını ve amacı dışında kullanımını hızlandırdığı gibi, satışlarını birkaç kurum ve kişinin inisiyatifine bırakmıştır. Kamuya ait değerlerin satışını hızlandırmak ve kolaylaştırmak amacıyla yeni yasal düzenlemelere gidilmektedir. Kamunun gözünden kaçırmaya da yönelik olan bu düzenlemeler, birbiriyle ilgisi olmayan birçok yasada yapılan değişiklikler, yasa tekniğine de aykırı bir biçimde "Torba Yasa" adı verilen tek bir yasa ile gerçekleştirilmektedir. Bu son derece tehlikeli süreç Mimarlar Odası tarafından yakından izlenmekte ve hukuki boyuta taşınmaktadır.

YÖNETİM KURULU

ŞUBE'DEN

SAĞDA Gökdelen
FOTOĞRAF Erdem Yıldırım

EGE MİMARLIK'TAN

Ege Mimarlık Dergisi yayımlanmaya başladığı 1991 yılından beri grafik tasarımını kendi bünyesinde gerçekleştirmekteydi. Bir süredir tartışılan derginin gidişatı mevzusunun bir ayağı olan derginin grafik tasarımı için Yayın Komitemiz tarafından alınan profesyonel hizmet alımı kararı üzerine yürütülen süreç sonunda, Ege Mimarlık Dergisi'nin bu sayısında Emre Çıkınoğlu tarafından tasarlanan yepyeni bir konsept ile sizlere merhaba diyoruz.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından her yıl bir dizi etkinlik düzenlenen Mimarlık Haftası'nın bu seneki teması "kentle karşılaşmalar" olarak belirlendi. Karşılaşma yaratabilme yetisine sahip olan kentlerle "ne kadar karşılaşabiliyoruz ya da karşılaşabiliyor muyuz hatta karşılaştığımız kent ne kadar bizim" gibi sorunsalları irdelemeyi amaçladığımız Mimarlık Haftası, 13 - 19 Ekim 2008 tarihleri arasında, geçtiğimiz yıl da aktivite merkezi olarak seçilen Atatürk Kültür Merkezi'nde kutlanacaktır.

Tüm dünyada bir bir sivrilmeye devam eden yüksek yapılar, kentimizin bu değişim sürecinden etkilenecek yüksek yapılar üretme ivmesini artırması üzerine dergimizin bu sayısında dosya konusu olarak belirlendi. Yolda yürürken karşımıza çıkıveren bu yapılar, İzmir'deki yer seçimleri, tarihsel süreçte varolma aşamaları, teknolojik gelişmeler ve strüktürel yönlerinin yanı sıra mimari söylemleri ile Hasan Topal, Hasan Begeç, Güngör Kaftancı, Emre Ilgın, Halis Günel ve Emre Arolat tarafından ele alındı.

Ege Mimarlık Dergisi'nin 65. sayısında Datça Yarımadası'nın en karakteristik konut tipi olan tek mekanlı yaşama birimi Can Kaya ve Emre Ergül tarafından incelenmişti. Dergimizin bu sayısında makalenin devamı olarak yayımlanan "Datça Konut Mimarlığı II"de ise tek mekanlı yaşama biriminin baskın mimari elemanı olan bacalı ocak üzerinden konutun iç mekan kurgusu incelenmektedir.

Hikmet Gökmen ve Tuba Çakıroğlu tarafından hazırlanan "Profil" bölümümüzde ise mimarlığa İstanbul'da aldığı eğitim ile başlamış, İzmir'de devam etmiş, projeci ve yarışmacı mimar "Ersin Pöğün"e yer verilmektedir.

Boran Ekinci Mimarlık tarafından tasarlanan, kullanıcının yapılan işe verdiği değer sayesinde ödün verilmeden, keyifli bir çalışma ortamında gerçekleştirilen şanslı bir proje olan Yalıkavak Evi, yapı tanıtım bölümünde "Bir Keyiftir Ev Yapmak" ana başlığıyla ele alınmaktadır.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle... İyi okumalar...

YAYIN KOMİTESİ

HABERLER

Dünya Habitat Günü 2008 “ahenkli kentler”

HER YIL EKİM AYININ İLK PAZARTESİ GÜNÜ BM TARAFINDAN DÜNYA HABİTAT GÜNÜ OLARAK KUTLANIYOR. BU SENENİN TEMASI “AHENKLİ KENTLER” OLARAK BELİRLENDİ

Dünya Habitat Günü'nün arkasındaki fikir kentlerimizin durumunu ve herkes için barınma hakkını duyurmak, aynı zamanda dünyaya insan habitatının geleceği hakkındaki sorumluluğunu hatırlatmak.

BM 2008 yılı için hızlı kentleşmenin sorunları ve çevreye etkileri konusunda farkındalığı artırmak, çöküntü alanlarının giderek büyümesi ve fakirliğin kentselleşmesine dikkat çekmek ve kentlerde daha iyi bir yaşam arayan kişilerin sayısının artması amacıyla “ahenkli kentler” temasını seçti.

Bu yılki etkinlikler Angola'nın başkenti Luanda'da gerçekleştirilecek. Angola'daki kutlamalar dünyaya yıllar süren çatışmaların ardından, kentsel altyapı, servisler ve yeni bir kentsel dönüşüm stratejisiyle ülkenin ahenkli kentler kurma yolunda nasıl ilerlediğini

gösterecek. Dünya Habitat Günü mesajının desteklenmesi için 3-7 Kasım'da Çin'in Nanjing kentinde yapılacak olan Dünya Kent Forumu'nun dördüncüsünde de “ahenkli kentler” konusu ele alınacak.

İnsanlık tarihinde ilk defa nüfusun yarısının kentlerde yaşadığı bu dönemde elverişli barınma ihtiyacı ve su, sağlık koşulları, elektrik, güvenli sokaklar vb. gibi temel hizmetler, özellikle gelişen ülkelerde her zamankinden daha önemli bir hale geldi. Çevre ve iklim üzerinde en büyük etkiyi kentlerin yarattığı da hesaba katılınca zayıf yönetim yapılanmalarının bedelini en çok kent ve çevresinde yaşayanların ödediği söylenebilir. Bu bağlamda kentsel kirliliği azaltacak çevreye duyarlı enerji verimliliği teknolojilerinin dünya çapında yayılması acil önem taşıyor.

The World Architecture Festival

BARCELONA
22-24 EKİM
2008

Uluslararası medya grubu Emap, bütün dünyadan mimarları projeleriyle katılmak üzere WAF Dünya Mimarlık Festivali Ödülleri'ne davet ediyor. Ödüller (WAF Awards), uluslararası mimarlık camiasının işlerini, sorumluluklarını, esin kaynaklarını değerlendiren en kapsamlı program. Odağını ödül programının oluşturduğu Festival, 22-24 Ekim 2008 günleri arasında İspanya'nın Barselona kentinde Uluslararası Kongre Merkezi'nde (CCIB - Centre Convencions Internacional Barcelona) gerçekleşecek.

Neopor Academy, 21 Ekim'de YEM'de

BASF, NEOPOR'U, YEM İŞBİRLİĞİ İLE DÜZENLEYECEĞİ “NEOPOR ACADEMY” ETKİNLİĞİ İLE TANITACAK

21 Ekim'de YEM'in Fulya tesislerinde gerçekleştirilecek olan Neopor Academy'de BASF, katılımcılara binalarda enerji verimliliği konusundaki son gelişmeler ve BASF'ın bu alanda sunduğu çözümlerle ilgili bilgi aktaracak. Enerjiyi verimli kullanmak, dünyamızın artan enerji ve kaynak ihtiyacını karşılamada en etkili yolu... Sürdürülebilir bir gelecek için insanlığın kuşkusuz ilk olarak enerji verimliliğine ve kaynakların korunmasına yönelik

yenilikçi çözümler geliştirmesi gerekiyor. Bu noktada kimya şirketlerine de büyük iş düşüyor. Dünyanın en büyük kimya şirketi konumundaki BASF, oldukça uzun bir süredir bu iki soruna yönelik çözüm arayışlarına odaklanmış durumda. Kendi rolü içerisinde BASF, dünya üzerindeki onlarca üretim merkezinde enerji verimli üretim teknolojileri kullanmanın yanı sıra, herkesin enerjiyi daha verimli kullanabilmesini sağlayacak çözümler geliştiriyor ve üretiyor. BASF, 21 Ekim'de Yapı-Endüstri Merkezi'nde gerçekleştirilecek Neopor Academy'de, Neopor'un yanı sıra binaların kalite ve verimliliğine katkı sağlayan diğer ürünleri hakkında da bilgi verecek.

2008 Dünya Mimarlık Günü

“DAHA GÜZEL BİR GELECEĞİN MİMARİ ÇOCUKLAR OLSUN”

2008 Dünya Mimarlık Günü, 6 Ekim 2008, Pazartesi tarihinde kutlanacak. UIA Torino Genel Kurulu (3-6 Temmuz) kararı uyarınca bu yıl bu özel gün Giancarlo Lus'a adanacak. Tema, lus'un sözlerini yazdığı şarkıyı anmak amacıyla “Daha Güzel Bir Geleceğin Mimarı Çocuklar Olsun” olarak belirlendi. 2008 Dünya Mimarlık Günü kutlamaları bu mesajı yaymanın aracı olarak düşünüyor.

Mimarlar Odası Büyük Ödülü Sahibi Şevki Vanlı'yı Kaybettik

1992 YILI ULUSAL MİMARLIK SERGİSİ "BÜYÜK ÖDÜLÜ SAHİBİ ŞEVKİ VANLI'YI 28 TEMMUZ 2008 PAZARTESİ GÜNÜ KAYBETTİK

1992 yılı Ulusal Mimarlık Sergisi "Büyük Sinan Ödülü" sahibi Şevki Vanlı'yı, 28 Temmuz 2008 Pazartesi günü kaybettik. 1926 yılında Konya'da doğan Şevki Vanlı, Floransa Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden doktora düzeyinde mezun oldu. Çalışmalarından ötürü Mimarlar Odası tarafından ödüllendirilen ilk mimarlardan oldu. 1950'li yıllarda Forum dergisinde yazmaya başladı, elli yılda yüzlerce kısa yazı ve beş kitap yayımladı. 1969-1975 yılları arasında Türkiye'deki ilk uydu-kent denemesi olan OR-AN'ı başlattı. 1977'de Yaprak yayınları tarafından "Proje Uygulama- Mimarlık Çalışmaları" kitabı, 2002'de Mimarlar Derneği 1927 tarafından "Düşünceler ve Tasarımlar" kitabı yayımlandı. 1986'da, mimarlık eğitiminin okul sonrası süregittiği inancına hizmet amacıyla kendi adına bir Mimarlık Vakfı kurdu. 2006'da "Mimariden Konuşmak, Bilinmek İstenmeyen 20. Yüzyıl Türk Mimarlığı, Eleştirel Bakışı" kitabını yayımladı. 100'ü aşkın projesi bulunan Vanlı, birçok yarışmada ödül almış ve jüri üyeliği de yapmıştır.

Mimarlık Haftası 2008 "kentle karşılaşma-lar"

**Mimarlık
Haftası'08**
13 14 15 16 17 18 19 EKİM

ŞUBEMİZ TARAFINDAN HER YIL DÜZENLENEN MİMARLIK HAFTASI BU YIL "KENTLE KARŞILAŞMA-LAR" TEMASIYLA 13-19 EKİM 2008 TARİHLERİ ARASINDA KUTLANACAK

13 Ekim Pazartesi

Saat 17.00: 30 ve 50. yılını dolduran Üyelere Plaket ve Fotoğraf Yarışması Ödül Töreni
Saat 18.15 : Tematik sunuş- **Zehra Ersoy**
Saat 18.30: Mimarlık Kokteyli (AKM)

14 Ekim Salı

Saat 10.00: Atölye Çalışmaları
• Tasarım Yöntemleri
Atölyesi - **Reşit Soley**
• Müzik Mimarlık Atölyesi:
Ses-Mekan **Burkay Pasin,**
Ruken Güleriyüz
Saat 10.30: Mimarlar Yapılarını
Gezdiriyor - Adnan Saygun
14.00 Kültür Merkezi
Tevfik Tozkoparan
Saat 16.30: Tematik Sunuş - **İhsan Bilgin**
Saat 18.30: Panel: Viyana-Chicago
Metropol ve Mimarlık
Günkut Akın, İhsan Bilgin,
Tansel Korkmaz,
Nevzat Sayın

15 Ekim Çarşamba

Saat 10.00: Atölye Çalışmaları
• Eski ve Yeni - Kentteki
Değişimler ve İnsanlar
Ahmet İğdirilgil
• Karşılaşmalar: Dans ve
Mimarlık - **Zehra Ersoy-**
Görkem Dizdar
Saat 10.00: Gezi: Kent Mimarlık
Haritası'nın Rotasında
"Alsancak" - **Emel Kayın**
Saat 18.30: Söyleşi: "Bir Mimar ve
Uygulamaları" **Philippe Rahm**

Sergiler

Ulusal Mimarlık Sergisi
VIYANACHICAGO Metropol ve Mimarlık
Fotoğraf Yarışması
Fotoğraf Yarışması
TH&İdil Mimarlık Sergisi

16 Ekim Perşembe

Saat 10.00: **Ahmet Tercan** Atölyesi
Saat 10.30: Mimarlar Yapılarını Gezdiriyor
The Port Residence
14.00 **Emre Karcioğlu**
Saat 16.30: Söyleşi: " Bir Mimar ve
Uygulamaları" **Tamer**
Başbuğ - Hasan Özbay
Saat 18.30: Söyleşi: " Bir Mimar ve
Uygulamaları" **Ted Cullinan**

17 Ekim Cuma

Saat 10.00: Atölye Çalışmaları
• **Ahmet Özgüner** Atölyesi
• Kenti Kavramak : Kıyidan
ve İçeriden Okumalar
Emel Kayın
Saat 10.30: Mimarlar Yapılarını Gezdiriyor
Eski Merkez Bankası Binası
14.00 Restorasyonu
Özgörkey Grubu
Butik Otel İnşaatı
Derya Akdurak
Saat 16.30: Söyleşi: " Bir Mimar ve
Uygulamaları" **Can Çinici**
Saat 18.30: Söyleşi: " İzmir Projelerim"
Emre Arolat

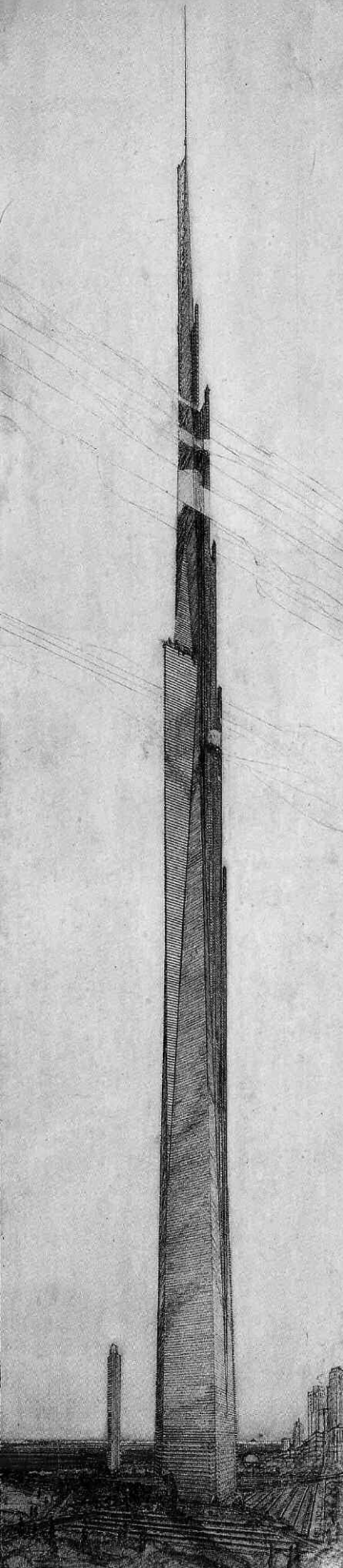
18 Ekim Cumartesi

Saat 10.00: Çocuk ve Mimarlık Atölyesi
Hikmet Gökmen
Saat 11.00: Kentte Mekan Bulmacası
Okan Yılmaz
Saat 20.00: Kapanış Konseri-**Sibel Köse**

19 Ekim Pazar

Afrodias Gezi - **Cengiz Bektaş**

Atatürk Kültür Merkezi
Resim Heykel Müzesi/ Konak
Konak Metro İstasyonu
Gündoğdu Meydanı/Kordon
Atatürk Kültür Merkezi

YÜKSEK YAPILAR

EDİTÖR **Hasan Topal, Erdal Onur Diktaş**

İNSANIN MEKANI BİÇİMLENDİRMESİ
DİĞER PEK ÇOK KONUDA OLDUĞU
GİBİ KATI BİR GEREKİRLİK
İLİŞKİSİNDEN ÇOK OLUMSALLIĞA
DAYANIR. BAZEN KAÇINILMAZMIŞ
GİBİ SUNULAN ÇOK NESNEL
İLİŞKİLENDİRMELER, BAZEN İSE
DUYGUSAL OLDUĞU PEK BELLİ
SEMBOLİK İLGİLER MEKANSAL
PRATIĞI SÜRÜKLER. NEDEN NE
OLURSA OLSUN ÖZELLİKLE
KENTSEL MEKANDA BİNA-PARSEL
BÜYÜKLÜKLERİNİN ORANINDA BİNA
BÜYÜKLÜĞÜ LEHİNE OLAN ARTIŞ
İLGİLİ KENTSEL YAŞANTIDA
OLUMLU-OLUMSUZ PEK ÇOK YÜKÜN
OLUŞUMUNA DA NEDEN OLUR.
DOSYADA YER ALAN METİNLER,
YÜKSEK YAPILAR KONUSUNU AZ
ÖNCE DİLE GETİRİLEN
“SÜRÜKLEYİCİ ETKİLER”
BAĞLAMINDA FARKLI
NOKTALARDAN KAVRAYAN, SUNAN
ÇALIŞMALAR. YAZARLAR HASAN
TOPAL, HASAN BEGEÇ, GÖNGÖR
KAFTANCI, EMRE ILGIN, HALİS
GÜNEL VE EMRE AROLAT GEREK
KÜRESEL GEREK İZMİR KENTİ
ÖLÇEĞİNDE YÜKSEK YAPILARIN
MAKRO VE MİKRO TARİHİNDEN
KESİTLER VERDİLER, YÜKSEK YAPI
MİMARLIĞININ TEKNİK, TOPLUMSAL,
EKONOMİK YÜZLERİNİ İRDELEDİLER
VE YORUMLADIRLAR.

Yüksek Yapılar, İzmir'de Yüksek Yapıların Yer Seçimi

YÜKSEK YAPILARIN MİMARLIK ALANINDA DA ÖNEMLİ YANSIMALAR BULAN, TASARIM SÜREÇLERİ, TEKNOLOJİ KULLANIMI VE YAPI MALZEMELERİNDEKİ YENİLİKLER İLE KENDİ ARALARINDAKİ YARIŞ TARTIŞMALARLA BİRLİKTE SÜRECEKTİR

Hasan Topal FOTOĞRAFLAR Tuba Çakıroğlu

Endüstri Devrimi sonrası, üretim ve uluslararası ticaretteki olağanüstü artış, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere pek çok ülkede büyük sermaye birikimlerinin oluşmasını sağlamıştır.

19. yüzyıl sonrasında, yapısal çelik üretimi ile birlikte, cam, asansör ve diğer yapı malzemeleri ve yapı teknolojilerindeki gelişmeler ve mühendislik alanındaki ilerlemelerin, sermaye birikimine sahip grupların, şirketlerin ve ailelerin tutkuları ile buluşması sonunda öncelikle ABD'nin Newyork ve Chicago kentlerinde ilk yüksek yapıların yapılmaya başladığı bilinmektedir.

Kent merkezlerinde arsaların az ve pahalı olmasının yanı sıra yüksek yapıların yapımındaki en önemli etkenin, sermaye sahiplerinin güç, prestij ve simgesel, anıtsal yapılar yapma isteğinden kaynaklandığı ifade edilmekte birçok araştırma ve yorumda.

Özetle aktarılan gelişme, günümüzde de hemen bütün dünya kentlerinde (Uzakdoğu ve Güney Asya kentlerinde daha yoğun olmak üzere)

bir gökdelenler yarışı şeklinde sürmekte.

Ülkemiz kentleri de 1960'larda Ankara Kızılay'da Emek İş Merkezi ile başlayan yüksek yapı uygulamalarından, küresel ilişkilere bağlı olarak son yıllarda oldukça hızlı şekilde etkilenmekte.

İzmir'de Yüksek Yapılar

Küreselleşme sürecinin, neo liberal politikalarla birlikte, kentlerin mekansal gelişmesinde belirleyici etkileri izlenmektedir. İzmir'de 1980'lerde önce turizm teşvik arayışları ile başlayan süreç, otopark yapımını teşvik amacıyla da günümüzdeki yüksek yapı uygulamalarını ortaya çıkarmıştır.

Turizm teşvik yatırımları kapsamında 1989 yılında Hilton Oteli, 1990 yılında Ege Palas Oteli, 2000 yılında Crowne Plaza Oteli yapıları ile iş merkezleri kapsamında 1998 yılında Heris Tower, 2003 yılında Punta Residence, 2007 yılında Gürel Plaza ve inşaatları halen sürmekte olan Aksoy Plaza, Kordon Kule ve The Port Residence yapıları otopark teşviki kararı çerçevesinde inşa edilmektedir.

İzmir'deki yüksek yapıların yerleşimi

- 1 Hilton Oteli (1989)
- 2 Ege Palas Oteli (1990)
- 3 Heris Tower (1998)
- 4 Punta Residence (2003)
- 5 Gürel Plaza (2007)
- 6 Aksoy Plaza
- 7 Kordon Kule
- 8 The Port Residence

ÜSTTE Alsancak (Punta) bölgesinde yapımı tamamlanan Punta Residence ve inşaat aşamaları devam eden Aksoy Plaza, Kordon Kule ve The Port Residence

ALTTA Hilton Oteli

SAĞ ÜSTTE Akdeniz ve İsmet Kaptan mahallelerinde yer alan Hilton Oteli, Gürel Plaza ve Heris Tower - Alsancak (Punta) bölgesinde yer alan Ege Palas Oteli

Otopark teşvik uygulaması; İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 01.12.1994 tarihli 05/257 sayılı kararıyla gerçekleştirilmekte. Meclis kararında: *"İmar planı ve imar mevzuatına uygun olarak parselinde mevcut imar hakkını otopark yapmak amacı ile artırmak isteyen parsel sahibi avan proje ile ilçe belediye meclisine imar planı değişikliği için müracaatta bulunacaktır. Meclis kararı ile birlikte otopark katlarına ait avan proje de onanacaktır.*

Parselin önceden kazanmış olduğu yapılaşma hakkına ve gabarisine sadece otopark yapılmak koşulu ile ilave inşaat hakkı verilir.

Yapılacak yapının yönetmeliğe göre hesaplanan otopark sayısı parsel bünyesinde çözüldükten sonra, çevrenin yararlanması için yapılacak ilave otopark sayısı, konut yapılarında önceki zorunlu sayının en az üç katı, ticari yapılarda önceki zorunlu sayının en az bir katı olacaktır."

Meclis kararında belirtilen koşulları sağlayan parsellerin ilgilileri, plan değişikliği sürecini tamamladıktan sonra, İzmir Yüksek Yapılar Yönetmeliği uyarınca mimari ve diğer projelerini yüksek yapılar inceleme kuruluna sunmaktadır. Mimarlar Odası temsilcisinin de yer aldığı ve diğer odaların temsilcileri ve ilgili Belediyelerin İmar birimlerinden oluşan inceleme kurulunun uygun görüşü alındıktan sonra, ilgili ilçe belediyesince inşaat ruhsatı düzenlenmektedir. Önceki yıllarda yapılmış olan Hilton ve Ege Palas dışındaki yüksek yapılar belirtilen bu süreci tamamlayarak inşa edilmektedirler.

İzmir'de Yüksek Yapıların Yer Seçimi

Yüksek yapı kapsamına giren ve yukarıda belirtilmiş olan gerek turizm-otel yapılarının, gerekse iş merkezlerinin tamamı parsel ölçeğinde hazırlanan imar planı değişiklikleriyle, bir başka ifadeyle parsel özel ayrıcalıklı imar planlarıyla yapılmaktadır.

Parselin sahip olduğu alansal büyüklüğün dışında, yapıldıkları çevreye getireceği etkileri, yoğunluk, ulaşım, altyapı, zemin sorunları ve ışık - gölgeleme vb. verileri etüd edilmeden, plan değişiklikleri karara bağlanmakta.

Yüksek yapıların, kent imar planlarında, merkezi iş alanı kararı bulunan Konak - Alsancak kesiminde, Akdeniz ve İsmet Kaptan mahalleleri ile Alsancak (Punta) mahallelerinde yoğunlaştığı izlenmekte. (Crowne Plaza Oteli İnciraltı'nda, çevresi tarım alanı olarak belirlenmiş bölgededir) Bayraklı'da sınırlı yüksek yapı gelişmesi gerçekleşmektedir.

İzmir'de yüksek yapılarda, Bayraklı dışındakilerin hemen tamamında, imar planı kararlarından gelen ve diğer ülkelerdeki örneklerde sık görülmeyen bir ortak özellik, bitişik nizam yüksek yapılar olmaları.

İmar planında tanımlanmış olan yapı hakları ilk 7-8 katta arsanın tamamını kaplayacak şekilde ve bitişik nizamda kullanıldıktan sonra, kare ya da kareye yakın formda ve plan değişikliği öncesi imar planında tanımlanan yapı alanı haklarını 12-16 katta kullanarak inşa edilmektedir. Zemin problemleri, drenaj, izolasyon sorunları nedeniyle çok sayıda bodrum katı yapılamamaktadır. Toplam

kat sayıları 22 ile 32 arasında değişmekte, imar adasının tamamını içeren örneklerinde aynı biçimde yapılaştığı görülmektedir.

Yapımı tamamlanmış ve yapımları henüz sürmekte olan örneklerin, parsel büyüklükleri farklı olsa da, imar planı koşulları benzer değerleri öngördüğü için ve yapım teknolojisine bağlı olarak oluşan formları, benzer silüetler oluşturmakta kent görünümünde. Diğer ülkelerde yapılmış ve yapılmakta olan daha yüksek örneklerle kıyaslanamayacak ortalama yükseklikleri, tasarım kararları ve bir anlamda aynılaştıran tipleri ile, mimarlık yayınlarına da yansıyamamaktalar.

Ayrıca, yapıldıkları arsaların bulunduğu cadde, sokak genişliklerinin ve diğer planlama verilerinin plan değişiklikleri sırasında önemsenmediği izlenmekte örneklerle bakıldığında.

İzmir'de yüksek yapılar konusunda bir başka ilginç gelişme de, kentin bütün alanlarının, bir bölgeleme kaygısı taşınmadan yüksek yapı alanı olarak görülmüş olması bu kapsamda Buca'da, Balçova'da, Konak'ta, Karşıyaka'da, Bayraklı'da yüksek yapılar bulunmakta. Amerika ve Avrupa kentlerinde yüksek yapıların belirli bölgelerde bulundukları, yapıldıkları, kentlerin her bölgesine saçaklanmadıkları görülmekte. Diğer yandan İzmir kent planlarında Turan, Bayraklı, Salhane, Liman arkası bölge merkezi iş alanı olarak tanımlanmış, imar parseli büyüklükleri, yol genişlikleri ve yoğunluk değerleri yüksek yapıların yapılmasına olanak sağlayacak şekilde belirlenmiştir. Ancak toplu ulaşım, erişim ve diğer kentsel sistemler tam

anlamıyla geliştirilemediğinden tanımlanan bölgede beklenen gelişmeler sınırlı olabilmektedir. Buna karşın Konak - Alsancak bölgesinde parsel ölçeğindeki yüksek yapı taleplerinin gündemde olduğu basına yansıtılmakta farklı zamanlarda.

Özellikle Alsancak (Punta) bölgesinde yapımı tamamlanan iki yüksek yapının (Ege Palas ve Punta Residence) bulunduğu sokaklarda trafik sorunlarının arttığı, yapımı süren diğer üç otoparklı yüksek yapının tamamlanması ile bu sorunun daha da büyüyeceği gözlenmektedir.

İzmir'de yapılması planlanan ya da yapılmış olan yüksek yapılardan üçü dava konusu olmuş, her üçünde de imar planları yargı kararıyla iptal edilmiştir. (Basmane Dünya Ticaret Merkezi, Ege Palas, Crowne Plaza - Özdilek) Her üç davada da bilirkişi raporlarına dayanan yargı kararında,

“...YÜKSEK YAPILAR, SİMGESELLİK, GÜÇ, PRESTİJ VB. GERÇEKLİKLERİYLE GÜNÜMÜZÜN VE GELECEĞİN KAÇINILMAZ GELİŞMELERİDİR”

dava konusu yüksek yapıların imar planlarının parsel ölçeğinde yapılmış olması, imar haklarında ayrıcalık ve yoğunluk artışı yapıldığı, çevreleriyle etüd edilmeden plan kararı oluşturulduğu ve bir plan bütünlüğünde ele alınmadan planlanmış olmaları, planlama ilkelerine, şehircilik kurallarına ve kamu yararına aykırı bulunmuşlardır. Dava konusu edilmemiş olan diğer yüksek yapılar için de benzer

yorumların yapılabilmesi olanaklıdır. Bu gelişme sonucunda, kentleşme sürecimizin ve İzmir'deki yüksek yapı uygulamalarının, imar kanunu içeriği olan kamu yararı kavramı karşısında, yasallıkları uzun zaman tartışma konusu olacaktır.

Sonuç Yerine:

Kentleşme sürecinde, küresel - neo liberal politikaların ve sermaye birikimlerinin kent mekanına yansıyan uygulamalarından olan yüksek yapılar, simgesellik, güç, prestij vb. gerçeklikleriyle günümüzün ve geleceğin kaçınılmaz kentsel - mimari gelişmeleridir.

Yüksek yapıların mimarlık alanında da önemli yansımalar bulan, tasarım süreçleri, teknoloji kullanımı ve yapı malzemelerindeki yenilikler ile kendi aralarındaki yarış tartışmalarla birlikte sürecektir.

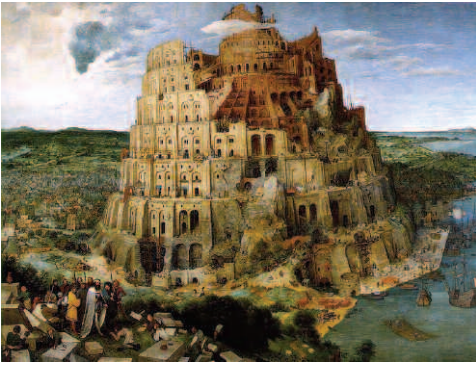
Ülkemizde ve kentimizde her türlü kentsel gelişmenin, bir planlama bütünlüğü içinde, eşitlikçi, kentin değerlerine saygılı, kentsel alt yapıyı zorlayan değil geliştiren bir politika olarak benimsenmesi ile duyarlılıkla planlanmış kent bölgelerinde yapılacak yüksek yapılar, başarılı tasarım ve uygulamalarla kente değer ve zenginlik kazandıracaktır. ■

Hasan Topal, Mimar

Yükseklik, Yüksek Olma ve Yüksek Yapıların Gelişimi

ÖNCELERİ SOKAKTAKİ ADAMIN TİCARİ AMAÇLA SÖMÜRÜLMESİ İÇİN YÜKSELEN ÖLÜM TANRILARI, İNSAN ÖLÇEĞİNE UYGUN OLMAYAN YAPILAR, İNSAN HAYATINI TEHDİT EDEN İBLİS, AMERİKAN KAPİTALİZMİNİN TOTEMİ, PARA KAZANMA MAKİNESİ...

Hasan Begeç

Babil Kulesi, Pieter Brueghel (1563)

Mimarlık hiç kuşku yok insanlığın icadı; yapıların yaşam için var oldukları da bir gerçek; oysa ilk yapıyı yapan insanın kim olduğunu kesin olarak bilmiyoruz. İnanişâ göre Adem cennetten kovulduğunda yağmur yağıyordu ve örtünecek bir şeyi yoktu. Yağmurdan korunmak için ellerini başının üzerine koydu. Yemek ve barınmak gibi yaşam koşullarının zorlaması karşısında, kendisini kötü hava şartlarından koruması gerekti. Yemek ve barınmak insan için gerekliydi. Olasılıkla Adem elleriyle bir dam yapmış ve yaşamını nasıl sürdüreceğini düşünmüştü. Kendisini yağmurdan ve güneşten koruyacak bir barınak yapmasının gereğini anlamıştı. Bu gereksinmeden yola çıkarak çalı çırpıdan bir barınak yaptığı veya bir mağaraya sığındığı düşünülebilir. Gerçekten böyle olmuşsa ilk evi yapan insan Adem'dir diyebiliriz.

İlk insandan itibaren insanoğlu, tarih boyunca önce hayatta kalabilmek, sonra yaşamı sürdürebilmek, daha sonra daha iyi bir yaşam sürdürebilmek için, sosyal yapılarına ekonomik ve teknolojik gelişmelerine ve değer yargılarına göre farklı birçok yapı tipinde yapılar yaptı, yapmakta da.

Gerçi insanların korunmak ve barınmak amacıyla oluşturdukları yapıların çok uzun yıllar yatay olarak geliştiği bilinmekte, ancak yine de yükseklik, yüksek olma insan için her dönemde farklı anlamlar ifade etmiş, etmekte de, ayrıca büyük boyutlu nesnelere, bunların arasından yüksek, özellikle insan yapısı olan yüksek nesnelere farklı duygu ve düşüncelerle bakıldığı da gerçek.

Gök ile yer arasındaki iletişimin ayın hatası gibi bir nedenle koptuğu ve tanrıların göğün dibine çekildiklerinin düşünüldüğü bir dönemde insanlar; gök ile iletişimin kurulduğu yerde olmak, yani bir anlamda tanrısal konuma gelebilmek için evlerini, tapınaklarını, saraylarını ve yaşadıkları yerleri evrenin merkezi olarak kabul edip, evlerin orta direklerini, bacaları, ağaçları, dalları göğe yükseliş; göğe yükselişi de kurtuluşun ve ölümsüzlüğün sembolü olarak görmüşlerdir.

M.Ö. 600'de Babil'de yaşayan ve Tevrat'a göre Nuh Peygamber'in torunları olan ve yer ile göğü birbirine bağlayan kutsal bir ağacın varlığına inanan insanların gökyüzüne, tanrı katına ulaşmak için yaptıkları "Babil Kulesi"; ululaşmanın, tanrıya ulaşmanın yükselmek, yukarıya yönelmek ile olacağı düşüncesinin ilk örneği olarak kabul edilebilir. İnsanoğlunun bu amacı tanrının hiç de hoşuna gitmemiş ve kulenin yapımını engellemek için kulenin yapımında çalışanların her birine farklı bir dil vermiş, böylece insanlar birbirlerinin dilini anlamaz olmuşlar ve kulenin yapımını sürdüremeyip işi bırakmışlar.

Çevredeki diğer yapılardan yükseklikleri ile ayrılan, işlevleri yüksek olmalarını gerektiren, çevre içinde kitlesel etki yaratan ve düşeyde çizgisel bir obje olarak algılanan; yüksekliği, yapı tabanını oluşturan boyutlarını çok çok aşan (narın) bu tür yapılara, hemen hemen her dönemde ve her yerleşme biriminde farklı işlevlere yönelik olarak (piramitler, ziguratlar, kuleler vb.) birçok yapı tipinde rastlamak mümkün.

İtalya'da Toskana Bölgesi'ndeki San Gimignano Kasabası'nda 12.yy.'da güçsüz ailelerin evlerinin kule biçiminde yükseldiğini görebiliriz. Burada düşman aileler birbirlerine saldırdıklarında savaş önce evlerin zemin katlarında olurmuş. Zemin katlardaki savaşı kaybeden aile bir üst kata çıkıp savaşı burada sürdürmüş. Savaşı kaybedenlerin evleri de korunma amaçlı olarak kule biçiminde yükselmiş gitmiş.

Yine aynı ülkede aynı dönemde bu sefer Bologna'da Porta Ravegnana Meydanı'nda bulunan yükseklikleri 97 m ve 48 m olan Asinelli&Garisenda Kuleleri de koruma ve gözetleme amaçlı yapılmışlar. Alçak olan Garisenda Kulesi ayrıca İtalya'nın ikinci eğik kulesidir.

1889 yılında Fransız İhtilali'nin 100. yılında Paris Sergisi için Gustave Eiffel tarafından sergi sonrasında yıkılmak üzere inşa edilen "Eiffel Kulesi" yapımı sırasında büyük bir zevksizlik ürünü olarak nitelendirilmiştir. Önceleri matematiksel analizlerle elde

O dönemde dünyanın her yerinde yaşanan köyden kente göç, beraberinde nüfus yoğunluğu ve arsa spekülasyonu, ekonomiklik ve optimum arsa kullanımının sağlanması gerekliliği gibi nedenler de düşey gelişmenin tek çözüm olarak görülmesini sağlayan diğer yardımcı unsurlar oldu.

Önceleri "sokaktaki adamın ticari amaçla sömürülmesi için yükselen ölüm tanrıları", "insan ölçeğine uygun olmayan yapılar", "insan hayatını tehdit eden iblis", "amerikan kapitalizminin totemi", "para kazanma makinesi", olarak daha sonraları ise "cesaret", "atılganlık", "maharet" ve "deha" olarak nitelendirilen yüksek yapılar; bina sahiplerinin, güçlerini ve prestijlerini yansıtmak için kullandıkları bir mimari yapı tipi olarak görülmeye başlandı. "Benim binam yeryüzünün en yükseği olacak adımın üstüne başka ad görmek istemem" anlayışı şehir silüetlerinde izlenen kat kat yükselme yarışının başlangıcı oldu. Yarışta her inch bir gurur kaynağı olarak görülüyordu.

çelik çerçeve yapım sistemi ile yapılmış bina olma özelliğine sahip olan bu yapı çevredeki diğer yapılardan yükseklik olarak belirgin bir şekilde ayrılmaması ve kütle en-boy-yükseklik oranlarının az olması nedenleri ile gerçek bir yüksek yapı olarak algılanmamıştır.

Daha sonra yapılan yapılar ile birlikte binaların hem yükseklikleri hem de taban alanı ile yükseklik arasındaki fark (narinlik) artmaya başlamıştır.

1880-1900 yılları arasında yapılan çerçeve sistemli yüksek yapılar, yüksek yapı gelişiminin ilk devresi ve Chicago Okulu dönemi yapıları olarak adlandırılır. Çünkü asansörün icadı ve kullanılmaya başlanması bu dönemde olmuştur. Bu dönemde Chicago görülmemiş bir hızla yeniden inşa edilmiştir. Bu dönemdeki yüksek yapıların kütle biçimlenme özellikleri; XIX.yy.'da dünya mimarlığında hakim olan geçmiş üslupların görsel olarak yeniden canlandırılması anlayışı biçimindedir. Ayrıca özellikle oran ve strüktürel kütle biçimi, anlatım aracı olarak kullanılmıştır.

1900'lü yılların başından itibaren Sullivan geçmişin biçimsel özelliklerini ve bezemelerini kullanmak yerine yüksek yapıları farklı bir mimari dille ifade etmeye başlamıştır. Sullivan dorik kolondan etkilenerek bu tür yapıları, binanın giriş bölümünü oluşturan bir taban kısmı, düşey hareketi simgeleyen bir gövdesi ve özgün bir çatı tasarımı ile başlık kısmından oluşmak üzere üç ana bölümde ele almıştır. Sullivan'ın oluşturduğu vertikalizm ilkesi XX.yy.'ın ilk çeyreğinde yapılan yüksek yapıların çoğunda uygulanmıştır.

Yükseklik yarışında en büyük ve en yüksek olma duygusu ile 1900-1930 yılları arasında Amerika'da bina yükseklikleri hızla artmış ve Chicago'da başlayan yarış sonrasında New York'un Manhattan Yarımadası'nda çok hızlı gelişme göstererek bu iki şehir arasında devam etmiştir.

Yarışta 1908 yılında Singer firması tarafından yaptırılan ve firma ile aynı adı taşıyan 187 m yüksekliğindeki yapı, 1909 yılında yapılan 213 m yüksekliğindeki Metropolitan Tower Binası, 1913 yılında yapılan 229 m yüksekliğindeki Woolworth Binası ilk yarışmacılardır.

Yarış, Birinci Dünya Savaşı yılları ve bunu takip eden ekonomik durgunluk

“...DAHA SONRALARI İSE CESARET, ATILGANLIK, MAHARET VE DEHA OLARAK NİTELENDİRİLEN YÜKSEK YAPILAR”

edilebilecek narinliği ve estetik anlayışını simgeleyen bir heykel olarak görülen, daha da ileri gidilip "içi boş bir demir dikilitaşın ululanması olarak nitelenen bu yapı; daha sonra yapım teknolojisinin eskimesi ile tarihi bir kimlik ve bulunduğu şehrin sembolü olma özelliklerini kazanmıştır.

Denilebilir ki kayıtlı mimarlık tarihi içindeki ilk yüksek yapı örnekleri, çoğunlukla çeşitli işleve sahip kule tipi yapılardır. Sonraları özellikle 19.yy.'ın son çeyreğinde yaşanan teknolojik gelişmeler bilinen anlamdaki yüksek yapıların başlangıcı olmuştur. Sadece çeliğin üretilip, çerçevelerin oluşturulması yüksek yapı yapmak için yeterli değildi elbette, asansör ve hidroforun icadı, yangına karşı korumadaki yenilikler ve havalandırma tekniklerindeki gelişmeler insanın özündeki güçlülük, özgür ve egemen olma güdülerinin daha yüksek yaparak dışa vurulmasında yardımcı olmaya başlamıştı artık...

Bu arada halen sürmekte olan bu yarışın Amerika Birleşik Devletleri'nde, özellikle o dönemde çelik endüstrisinin merkezi konumunda olan Chicago'da başladığını hatırlatmakta yarar var. 1871 yılında Chicago merkezindeki büyük yangın sonrasında kent merkezindeki arsa fiyatlarının artması; yeni yapı teknolojisi ve de yapım tekniklerini geliştirme yollarının aranmasına neden olmuştur. Bu bağlamda William Le Baron Jenney, Louis Sullivan, Dankmar Adler, Daniel H. Burnham ve Martin Roche'un öncülüğünde "Chicago Okulu" adıyla yeni bir ekol doğmuş ve çelik iskelet sistem geliştirilerek ilk yüksek yapılar yapılmıştır.

1885 yılında Chicago'da William Le Baron Jenney tarafından yapılan "Home Insurance" Binası, "Council on Tall Buildings and Urban Habitat" tarafından dünyanın ilk yüksek binası olarak kabul edilmiş, tescillenmiştir. Ancak 1931 yılında yerine daha yükseğini yapmak için yıkılmıştır. İlk

yüzünden bir süre duraksamış ancak 1920'li yıllardan itibaren kaldığı yerden devam etmiştir.

Yarış o kadar ciddiydi ki projeler ve projelerin yükseklikleri gizleniyordu. 1928-1930 yılları arasında New York'ta yapılan 77 katlı Chrysler Binası mimarı William Van Allen tarafından önce 308 m olarak tasarlanmış ancak Allen; eski yardımcısı H. Craig Severence'nin 309 m yüksekliğinde bir proje tasarladığını öğrenince kendi binasının yüksekliğini mızrak biçimli kule ilavesi ile 319 m'ye yükseltmiştir. Yapıldığı zaman yalnız rekor yüksekliği ile değil, çağdaş biçim ve malzemelerle gerçekleştirilen "Art-Deco" bezemeleriyle de dikkat çeken bu yapı çok kısa bir süre için (bir yıl) en yüksek olma unvanını elinde tutabilmiş ve unvanını 1931 yılında tamamlanan Empire State Binası'na devretmiştir. Empire State Binası oldukça uzun sayılabilecek bir süre yarışın liderliğini çoğu katı boş, kullanıcısız olmakla beraber elinde bulundurmıştır.

1880-1900 yılları arasındaki ilk devre ve sonrasında 1930 yılına kadar olan dönem için kütle biçimlenme özellikleri açısından arayışlar dönemi de denilebilir. Yüksek yapılar kendine özgü biçimlenme özelliklerini aramışlar ancak her öneri birer arketip olamamıştır.

“TARİHİ DEĞERLERİNE DAHA BAĞLI OLAN AVRUPA, YÜKSEK YAPILAŞMAYI KENT MERKEZİ DIŞINDA ÖNGÖRMÜŞTÜR”

1930-1960 yılları arasındaki dönemde de yükseklik yarışı, öncesinde olduğu gibi yine Chicago ve New York şehirlerinde yoğun biçimde sürmüştür. Bu dönemde yapılan yüksek yapıların çoğunluğunu toplu konutlar ve büro binaları oluşturmaktadır. Büro fonksiyonlarındaki değişim, yeni mekan kullanım düzenlerinin gelişmesi özellikle de serbest büro mekan düzeninin benimsenmesi ile birlikte geniş mekanlara ihtiyaç duyulmuş ve bunun sonucunda da geniş açıklıkların geçilmesine imkan sağlayan strüktür malzemeleri (yüksek mukavemetli çelik, öngerilmeli betonarme) gelişmiştir. Cephe strüktüründe kullanılan malzemelerin de hafifletilmesi sağlanmıştır. 1931-1947 yılları arasında

New York'ta yapılan Rockefeller Center, Lever Binası ve Seagram Binaları bu dönemin en bilinen örnekleridir.

Ayrıca bu dönemde yaşanan büyük ekonomik kriz ve ardından İkinci Dünya Savaşı yılları yükseklik yarışında yeni bir duraksamaya neden olmuştur. Bu duraklama döneminde, önceleri "sokaktaki adamın ticari amaçla sömürülmesi için yükselen ölüm tanrıları" olduğunu söyleyen ve insan yaşamını tehdit eden iblise benzeten Frank Lloyd Wright, 1956 yılında Chicago'da göl kenarında yer alacak 528 katlı 1 mil (1609 m) yüksekliğinde bir yüksek yapı önermiştir. Günümüz teknolojisi ile bile yapılması düşünülmeyen bir yükseklik de olan bu yapı, ütöpik bir çalışma olarak kalmıştır. Ancak Wright, aynı yıl yüksek yapı yapma hevesinin somut göstergesi olan Price Tower binasını yapmıştır.

Bu dönemde yüksek yapılarda uygulanan taban, gövde, başlık şeklindeki biçimlenme özelliği tamamen terk edilmiş, yerine zeminden çatıya kadar aynı geometrik biçime sahip cam-çelikten oluşan saf biçimler ve tablalı-podyumlu prizma biçimleri kullanılmaya başlanmıştır. Prizma mimarisi diye de adlandırılan bu akımda Mies van Der Rohe'nin büyük rolü olmuştur.

1960-1975 yılları arasında prizma mimarisi kullanılmakla birlikte yeni biçimsel arayışlara da başlanılmıştır. Özellikle 1950-1960 arasında prizma mimarisinin hemen hemen tüm dünya şehirlerinde yaygınlaşarak uygulanması o devirdeki şehirlerin yüksek yapı biçimlenmesi açısından birbirlerinin kopyaları ile dolmasına neden olmuştur.

Yaşanılan duraklama dönemleri, yeni gelişen teknolojiler, malzemeler ve onların etkileri ile devam eden yarış da unvanı Chrysler Binası'ndan alan Empire State Binası bu unvanı yaklaşık 40 yıl sonra 1968 yılında Chicago'da yapılan John Hancock Binasına o da kısa süre sonra 1972 yılında New York'ta yapılan World Trade Center Binasına, o da 1974 yılında yine Chicago'da yapılan Sears Binasına devretti. 1970'li yılların ilk yarısı yarışın hızlandığı, unvanın kısa sürelerle el değiştirdiği bir dönemdi.

Başlangıcından itibaren uzun yıllar Amerika' da izlenen yüksek yapıların

gelişimi; Amerika dışında çok geç başlamış ve yavaş sürmüştür. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle de 1960'lı yıllardan sonra Avrupa'da 30-50 katlı yapılar yapılmaya başlanmıştır. Bu kıtadaki ilk örnekler, İtalya'daki Pireli, Galfa ve Velasca Binaları; İngiltere'deki Vickers Binası Almanya'daki Mannesmann Hochhaus Binası ve Fransa'daki Montparnasse Binası'dır. Bu yaşlı kıtada yenedünyadaki gibi aşırı bir yükseklik yarışı yaşanmamıştır. Avrupa şehirleri yüksek yapılaşmaya sıcak bakmamışlar, (ancak İkinci Dünya Savaşı sırasında tarihi dokusu bozulan başta Frankfurt gibi bazı şehirlerde yüksek yapılar yoğun olarak görülmektedir) yapılan örneklerle tepki göstermişlerdir. Bu tepkilerin en dikkat çekenini ise Paris'te, tarihi kent merkezinde 1969-1972 yılları arasında yapılan 229 m yüksekliğindeki Montparnasse binasına gösterilen tepkidir. Eiffel kulesinin yapımı sırasında bu kuleye karşı çıkan Fransa'nın önde gelen düşünürlerinden biri olan Guy De Maupassant'ın sonrasında sürekli bu kulenin restoranında görülmesine karşılık olarak "Paris'in bu kuleyi görmediğim tek yeri burası" şeklindeki yergi içeren cevabının benzerini Fransızlar, Paris'in merkezinde yükselen bu yapı için kullanmakta ve de Paris'in en güzel manzarasının bu binanın tepesinden görüldüğünü söylemektedirler. Çünkü yalnızca buradan bu yüksek bina Paris manzarasına girmemektedir.

Tarihi değerlerine "yüksek yapı yapma" tutkusundan daha fazla bağlı olan Avrupalılar kent merkezleri dışındaki alanlarda (Paris'teki La Defense bölgesi gibi) yüksek yapılaşmaya izin vermişlerdir.

Avrupa'da özellikle son yıllarda başta Londra, Barselona, Stockholm, Moskova gibi şehirlerde yükseklik yarışı içinde olmasa bile yeni yüksek yapılar yapılmaktadır. Barselona'da Jean Nouvel'in yaptığı Agbar Binası (144 m), Malmö'de Santiago Calatrava'nın yaptığı Turning Torso (190 m) ve Moskova'da halen Avrupa'nın en yüksek yapısı konumundaki Triumph-Palace (254 m) yapıları örnek verilebilir.

Yüksek yapıların, Avrupa'daki gelişmesine eş zamanlı olarak ülkemizde de gündeme geldiğini söyleyebiliriz. 1970'lerin ortalarına

SOL ÜSTTE Empire State 1931 / New York

SOL ALTTA Seagram Binası 1968 / New York

ÜSTTE WTC 1972 / New York

kadar daha ihtiyatlı davranılarak 25 katı geçmeyen yapılar yapılmış, 1985 yılından sonra ise yüksek yapı yapımında artış görülmüştür. Ülkemizde Ankara'daki Ulus İş Hanı, Emek İş Hanı (73 m) ve İş Bankası Genel Müdürlük Binası (90 m) ilk örneklerdir. 1987 yılında Mersin'de Cengiz Bektaş tarafından tasarlanan Mertim (Mersin Gökdeleni) yapısı uzun yıllar ülkemizde unvanı elinde bulundurmıştır.

20.yy.'ın sonlarında yarışın hızlandığı ülkemizde özellikle İstanbul'da birçok yüksek yapı yapılmıştır. Bunlar arasında Sabancı Grubuna ait olan Akbank İkiz

(509 m) binası almıştır. Halen yükseklik yarışının en yükseğinde bu bina bulunmaktadır.

Alışılmışın çok çok üstünde yüksekliklere sahip olan bu yapılar için Amerika'da "High-rise", "Tall Building" ve "Skyscraper" Fransa'da "Gratte Ciel", Almanya'da "Hochhaus" ülkemizde de "Gökdelen" terimleri kullanılmıştır. Yüksek yapı ile gökdelen arasında sayısal ayrımın yapılması çok zor olmasına karşın Amerika'da önceleri, yüksek yapı döneminin başlangıcında yığma yapı sınırını belirten 6 katı aşan yapılar için high-

gereksinme sonucu yapılmamasına rağmen yine de iş yapısının gereksinmesi olan beyaz yakalılar olarak adlandırılan büro çalışanlarını aynı iş ortamında barındırarak bir arada çalışmalarını sağlamak ve çalışanları bir hiyerarşi içinde denetlemek gereksinmelerini karşılamıştır. Endüstri çağının özelliği insanları işe taşıma yeteneğiydi. Oysa bilgi çağının özelliği işi insanlara taşıma yeteneğidir. Artık büro çalışanlarının kent merkezlerindeki yüksek yapılarda topluca bulunmalarına gerek kalmamıştır. Bu fikir ve düşünceler neticesinde firmalar, daha kolay ulaşılabilen, kent içindeki çeşitli problemlerden uzak banliyölerde yerleşmeyi tercih etmektedirler. Buna örnek olarak Chrysler firmasının merkezinin New York'taki ünlü gökdeleninden çıkıp Detroit'te yeşil içinde az katlı bir yapıya ve Amerika'nın en yüksek binası olan Sears Binası'nın sahibi Sears firmasının da bu binadan çıkıp Chicago'nun uzak banliyölerinden birine taşınmış olmasını verebiliriz.

Yapıldıkları bölgelerde nüfus-trafik yoğunluğu, zeminde oturmalar, şehrin altyapısını zorlama, rüzgar ve çevrelerindeki yapıların güneşlerini çalma gibi çeşitli sorunları da beraberlerinde getiren yüksek yapılar için "Bilgi çağı yükseklik yarışını durdurabilir mi?" sorusu akla gelebilir. Yükseklik ile yüksek olma arasında sürekli ilişki kuran insanoğlu için hayır cevabını rahatlıkla verebiliriz. Hatta yarışın 21.yy.'ın başından itibaren yeni kıtalarda yeni yeni ülkelerde daha da hızlandığını söyleyebiliriz. Öyle ki halen yapım aşamasında olan birçok aday yarışmacı var.

Amerika'da unvanı geri almak için tasarlanan ancak yapım aşamasında geçilen iki proje bulunmakta, bunlardan ilki 11 Eylül 2001 saldırıları sonucunda yıkılan World Trade Center'ın yerine tasarlanan, 2011 yılında tamamlanması düşünülen ve 1776 feet (540 m) yüksekliği ile Amerika'nın kuruluş yılını sembolize edecek olan Freedom Tower Binası, diğeri de Chicago'da Santiago Calatrava tarafından tasarlanan 2010 yılında tamamlanacak olan eski adıyla Fordham Burgusu, yeni adıyla Chicago Spire (609 m) Binası. Bu iki örnekten Amerika'nın yarışın dışında kalmak istemediğini anlayabiliriz.

“YÜKSEK YAPI YARIŞININ AMERİKA'DA BAŞLADIĞI BİR GERÇEK... GÜNÜMÜZDE UZAK VE ORTA DOĞU ÜLKELERİNDE DEVAM ETTİĞİ DE GERÇEK... DAHA DA YÜKSEKLERE TAŞINACAĞI DA BİR GERÇEK...”

Kuleleri (158 m), Tekstil Kent Plaza 1 (168 m), Şişli Plaza (177 m) ve halen unvanı elinde bulunduran İş Bankası Kule 1 (181 m) yapıları yarıştaki son dönem örneklerdir.

20.yy.'ın sonları ve özellikle 21.yy.'ın başlangıcı ile beraber yükseklik yarışı Amerika dışında Uzak Doğu ülkelerinde başta Hong Kong, Japonya, G. Kore, Singapur, Malezya olmak üzere Avustralya ve Orta Doğu ülkelerinde hızla yayılmıştır. Son yıllarda Şanghay'daki yüksek yapılarıyla Çin'de bu yarışa katılmış bulunmaktadır. 1968 yılında Tokyo'da yapılan Shinjuku Mitsui (230 m) Binası, 1988 yılında Hong Kong'da I.M.Pei tarafından tasarlanan Bank of China (367 m) Binası, Kenzo Tange'nin tasarladığı Tokyo City Hall Complex (Tokyo Belediye Merkezi 243 m) Binası Uzak Doğu'daki ilk örnekler olarak görülebilir.

19.yy.'ın sonunda Amerika'da başlayan "yükseklik yarışı" ve "dünyanın en yüksek binası" unvanı ilk kez 20. yy.'ın sonunda Amerika dışına çıkmıştır. 1998 yılında Cesar Pelli tarafından tasarlanan Malezya Kuala Lumpur'daki Petronas İkiz Kuleleri (452 m), unvanı kısa süreliğine de olsa 1999-2004 yılları arasında elinde bulundurmıştır. Unvanı sonrasında Tayvan, Taipei'de yapılan Taipei 101

rise terimi kullanılmış sonraları 23m-150m arasındaki yüksekliğe sahip yapılar için bu terim kullanılmıştır. Amerika'da 150 m'nin üzerindeki yükseklikler için "Skyscraper" (gökdelen) terimi kullanılmaktadır.

Daha yüksek daha da yüksek olan yapıldıkça bu tür yapıları tanımlamak için yeni terimlere de gereksinim duyulmaktadır. "Council on Tall Buildings and Urban Habitat" tarafından 300 m'nin (1000 feet) üzerindeki yapılar için "Super-Tall" terimi kullanılmaktadır. Skyscraper Müzesi'nin kabulüne göre ise 80 katı ve 380 m yüksekliği aşan yapılar için aynı terim kullanılmaktadır.

Mimarlar her zaman daha yüksek olanı tasarlamayı düşlerken, iletişim teknolojisindeki gelişmeler 20.yy.'ın sonunda etkilerini toplumun her alanında hissettirmiş ve endüstri çağından bilgi çağına geçilmiştir. Bu yeni çağ da; bilgi ve bilişim, sermayenin önüne geçmiş, iş-eylem biçimini değiştirmiş buna bağlı olarak da çalışılan yerin kökten değişmesine neden olmuştur. Denilebilir ki yeni çağ, büro olarak tasarlanan yüksek yapı gereksinmesini tamamen ortadan kaldırmıştır. Gerçi başlangıcından itibaren yapılan yüksek yapıların hemen hemen hiçbirisi sadece işlevsel

Dubai'de yapımı sürmekte olan ve 2009 yılında tamamlanacağı belirtilen Burj Dubai Binası, Şubat 2008 itibariyle 605 m yüksekliğe ulaşmış durumda ve tamamlandığında 818 m'lik yüksekliği ile unvanın yeni sahibi olacak görünüyor.

Şanghay'da 2015-2020 yılları arasında tamamlanması planlanan Bionic Tower projesi 1228 m'lik rekor yüksekliğe sahip olacak. Hızlı nüfus artışı içinde olan ve yeterli yapı alanı olmayan Şanghay için yüksek yapılaşma bir gereksinim olarak görünmekte.

Bunlar yakın gelecekte, birkaç on yıl içinde tamamlanacak yüksek yapılar. Tamamlandıklarında da dünyanın en yüksek binaları listesinde şu an için ilk on sırada bulunan yapılardan sadece ilk sırada bulunanı yeni listede kendisine dokuzuncu sırada yer bulabilecek. 21.yy.'ın ilk başları yarışın yeniden hızlandığı bir dönem olarak anılacak.

Yükseklik, yüksekte olma ve yüksek yapı yarışının Amerika'da başladığı gerçek... Günümüzde Uzak ve Orta Doğu ülkelerinde devam ettiği de gerçek*... Daha da yükseklerle taşınacağı da bir gerçek... ■

Hasan Begeç, Yrd. Doç. Dr. D.E.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

* 2007 yılında tamamlanan en yüksek on yapı (yükseklikleri 250 m'nin üzerinde olan) listesinde Amerika'dan 1 yapı, Rusya'dan 1 yapı ve Uzak ve Orta Doğu ülkelerinden 8 yapı bulunmaktadır. (Council on Tall Buildings and Urban Habitat Journal 2008-1 s:17)

KAYNAKLAR

- AL, Yonca (Hürol), "Yüksek Binalar ve Çağdaşlaşma", Mimarlık Dergisi, 1994/260
- AYTİS, Saadet, "Yüksek Yapılarda Yaşam", Yapı Dergisi, s:121
- BEGEÇ, Hasan, "Neden Dünya Ticaret Merkezi", Yapı Dergisi, s:239
- BEGEÇ, Hasan, "Çok Katlı Büro Binalarının Gelişiminin Biçimlenme Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi", 1999, D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- HASOL Doğan, "Yüksek, Daha Yüksek En Yüksek", 09/2007, Makaleler, www.yapidergisi.com/makaleicerik.aspx?MakaleNum=37
- JANER, Victor F. Christ, Çev: Ayşen Akpınar, "Oluşturucu İmgeler", Mimarlık Dergisi, 1984/2
- TÜMER, Gürhan, "Kuleler ve Öyküler", Mimarlık Dergisi, 1982/2
- www.ctbuh.org
- www.emporis.com
- www.skyscraperpage.com
- www.skyscraperlife.com
- www.skyscraper.org
- www.wikipedia.org

DÜNYANIN EN YÜKSEK BİNALARI LİSTESİ (İLK ON YAPI - HAZİRAN 2008 İTİBARIYLA)

Sıra	Bina Adı / Şehir	Yıl	Yükseklik	
			m	f
1	Taipei 101 / Taipei	2004	509	1670
2	Petronas Tower 1 / Kuala Lumpur	1998	452	1483
3	Petronas Tower 2 / Kuala Lumpur	1998	452	1483
4	Sears Tower / Chicago	1974	442	1451
5	Jin Mao Building / Shanghai	1999	421	1381
6	Two International Finance Center / Hong Kong	2003	415	1362
7	CITIC Plaza / Guangzhou	1996	391	1283
8	Shun Hing Square / Shenzhen	1996	384	1260
9	Empire State Building / New York	1931	381	1250
10	Central Plaza / Hong Kong	1992	374	1227

DÜNYANIN EN YÜKSEK BİNALARI LİSTESİ (İLK ON YAPI - 2015 İTİBARIYLA)

Sıra	Bina Adı / Şehir	Yıl	Yükseklik	
			m	f
1	Burj Dubai / Dubai	2009	818	2600
2	Chicago Spire / Chicago	2010	609	2000
3	Makkah Royal Clock Tower / Makkah	2010	577	1893
4	China 117 Tower / Tianjin	2013	570	1870
5	Doha Convention Center Tower / Doha	2012	551	1808
6	World Trade Center One (Freedom Tower) / New York	2011	541	1776
7	Pentominium Tower / Dubai	-----	516	1693
8	Busan Lotte Tower / Busan	2015	510	1674
9	Taipei 101 / Taipei	2004	509	1670
10	Burj Al Alam / Dubai	2011	501	1644

Yüksek Yapılar

ANLATTIKLARIM, KİŞİSEL DUYGULARIMLA BİRLİKTE, İÇ GÖZLEM YÖNTEMLERİNİN DE YARDIMIYLA, YÜKSEK YAPILARIN ESTETİK AÇIDAN EN ÜST DÜZEYLERE ULAŞABİLECEKLERİ SAVIMIN NEDENLERİ İLE İLGİLİDİR

Güngör Kaftancı

ÜSTTE İspanyol mimar Calatrava tarafından tasarlanan "Chicago Ruhu", 600 m.'nin biraz üstüne ulaşacaktır. Michigan Gölü'ne dökülen Chicago Nehri'nin ağzına yakın konumda yer alacaktır. Burkulmuş Kule Michigan Gölü ile Park Du Sable'in birleştiği yere giden iki geçit sayesinde çevresiyle bütünleşmektedir.

SAĞDA Frank Lloyd Wright tarafından tasarlanan 'Bir Millik Kule' ve SOM tarafından projelendirilen 'Burj Dubai Tower'

E ge Mimarlık dergimizin bu sayısı, yüksek yapılarla ilgili, yetkin arkadaşlarımızın bilimsel düşüncelerini, başka bir deyişle doğruluğunu yadsımanın zor olduğu savları içerecektir. Ben bir mimar olarak konunun daha çok duygusal boyutlarına değinmek, bu nedenle olabilecek tersi görüşlere saygımı peşinen bildirmek, eğer gerçekleşirse, böylesi düşüncelerin ve eleştirilerin yararlı olacağına inandığımı vurgulamak istiyorum.

Yarım yüzyıldan fazla bir süre İzmir'de uygulamacı bir mimar olarak çalıştım. Birçok kez yinelediğim gibi, bana göre İzmir; mimarlık açısından, Türkiye ölçeğinde, bir taşra kenti demektir. Çoğu zaman ölçüleri büyük yapıları İzmirli mimarların tasarlayıp gerçekleştirmesi olanağı İstanbul ve Ankaralı mimarlara kıyasla, kısıtlı olmuştur. Ben de küçük yapılar ve özellikle konut yapıları ile uğraştım ve bu durumdan olağanüstü mutlu oldum. Bu mutluluğumun iki nedeni var:

Birincisi bizim yaptığımız yapılarda programı kesinleştirme aşamasından kullanım dönemine kadar yapı ile ilgili kararlardaki yetkimi kesintisiz kullanabilme olanağım olmuştur. Firmamızın tasarım ve proje ile birlikte tüm inşaat görevlerini yüklenen bir sistemle çalışmış olması, yapılarımızı bütün detayları ile, istediğimiz gibi gerçekleştirebilmemizi sağlamıştır. Sonuç olarak yapıya daha çok sahip olarak, daha doğru ve yararlı mimarlık eylemi yaptığımıza inanmış, çoğu kez başarılı ve mutlu olmuştuk. Özellikle apartman yapılarımızın sahibi, müellifi uygulayıcısı ve sorumlusu kendimizdik.

İkinci olarak, büyük yapı tasarımı dış görsel değerlerin başarıya ulaşması yönünden beni hep korkutmuştur. Büyük yapılarda kullanıcı ya da yatırımcının müdahaleleri daha etkili olabilecektir. Bu veya başka nedenlerle iri kitlelerin dış görsel değerlerinde başarıya ulaşanları, benim ölçülerimle oldukça azdır. Örneğin İzmir Adalet Sarayı projelerine biz başladık, Bakanlık yetkililerinin tüm işlevleri tek bir kitle içinde çözümündeki direktmesi karşısında avan proje aşamasından sonra vazgeçtik.

Kısacası küçük yapı yapmaktan doğan mutluluğumun tek istisnası yüksek yapılarla ilgili olmuştur. Böyle bir olanak bulamamış olmamı, meslek yaşantımın en büyük eksikliği olarak kabul ediyorum. Bütün dünyada yaygınlaşan, bilgisayar yardımıyla teknik ve statik sorunlarının çözümü ile gittikçe olağanüstü ölçülere ulaşan yüksek yapılar karşısında müthiş heyecanlanıyorum. Manhattan'da, La defans'da, Dubai'de, yabancı ülkelerin büyük kentlerindeki yüksek yapıları mahallelerde dolaşmaktan büyük zevk alıyorum. Özenli bir yüksek yapı, bence muhteşem bir yontu ile kıyaslanabilir ve o tadı verir. Onların bir arada oluşu uygarlıkta ulaştığımız boyutları anımsatır, insan olma gururumuzu artırır. Kuşkusuz bu duygularım, özenli, özgün, çevresiyle uyumlu ve başarılı tüm mimarlık eserleri için geçerli ise de, yüksek yapıların yüreğimde ayrı bir yeri olmuştur.

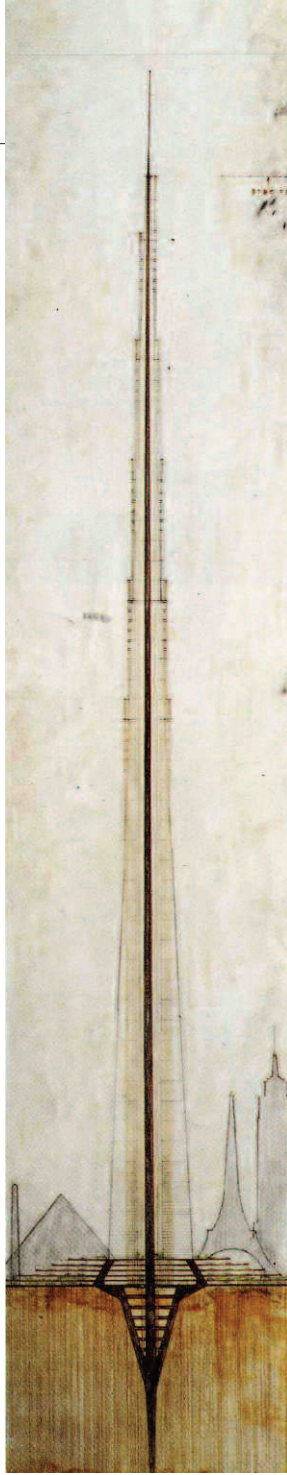
Anlattıklarım, kişisel duygularımla birlikte, iç gözlem yöntemlerinin de yardımıyla, yüksek yapıların estetik açıdan en üst düzeylere ulaşabilecekleri

savımın nedenleri ile ilgilidir. Kuşkusuz bu düşüncelerim özeldir. Ancak, deneyimlerim, bir sanat olgusu olarak, mimarlık eylemi içinde öznel düşünce ve duygulardan giderek, yararlı ve olumlu sonuçlara ulaşmanın olanaklı olabileceğine de inanmamı sağlamaktadır.

Her şeyden önce yatay ve düşey boyutları arasındaki oranlar, yüksek yapıların "güzel" olabilmelerindeki nedenlerin başında gelmektedir. Bütün mimarlık tarihi boyunca ve dünyanın her yerinde, "kule" şeklindeki yapılara çok sık rastlanmaktadır. Kule yapmanın yalnızca işlevsel gerekliliklere bağlı olmadığı da açıktır. Ve kule yapılar teknolojinin gelişimine paralel olarak, yüksekliklerini artırmaya devam etmişler, etmektedirler. Şu anda birkaçının fotoğraflarını alabildiğim yeni gökdelen tasarımlarının olağanüstü çokluğu mimarların ilgisinin de göstergesidir. Basit bir yarış gibi görünen bu tercihlerin altında mimari endişelerin ağırlıklı olduğuna inanmaktayım. Birçok mimarın, teknik olanakları olmadığı halde, ütopya olarak da böyle tasarımlar geliştirmiş olmaları, bu inancımı doğrulamaktadır. Örneğin, Frank Lloyd Wright'ın ünlü gökdelen projesi (Mile High Skyscraper) o günün mimarlarını olağanüstü etkilemiş olmalı. Yıllarca sonra Dubai'de şu anda yapılmakta olan SOM'nin "Burj Dubai" gökdeleninin Wright'ın tasarımını ne kadar andırdığı gözlenebilir.

Yüksek yapılar karşısındaki heyecanıma, mimarlığa yeni olanaklar ve güzellikler katacağına olan inancıma, ülkemizdeki mimarların da büyük çoğunluğunun katılacağını sanıyorum. Ancak kentlerimize, özellikle tarihi çevreye, özellikle de İstanbul'a verdiği/vereceği zararlar, olumsuzluklar konusundaki fikirlerimde çok yalnız kalacağımı hissediyorum. Bu yazımın asıl amacı da bu aykırı olarak nitelenebilecek düşüncelerimi açıklamaktır.

Bütün dünyada, ama daha çok ülkemizde kentler son yüzyılda olağanüstü büyüdüler. Devam eden bu sürecin ana nedeni demografik büyüme ise de ona paralel olarak üretim sürecindeki değişimler, gelişimler, çeşitlenmeler büyüme olgusunun nedenleridir. Bu sosyal olayları

“HER ŞEYDEN ÖNCE YATAY VE DÜŞEY BOYUTLARI ARASINDAKİ ORANLAR, YÜKSEK YAPILARIN “GÜZEL” OLABİLMELERİNDEKİ NEDENLERİN BAŞINDA GELMEKTEDİR”

ÜSTTE Aedas mimarlık işiği tarafından tasarlanan Empire Island Tower'da limitleri zorlamadan 230 m.'ye ulaşmak hedeflenmiştir.

SAĞDA Yeşilde Caddesi kıyısında yer alan niteliksiz yapılar

durdurmak, değiştirmek kanımca olanaksızdır ve mimarlıkla ilişkili ise de onun yetki ve konusu dışındadır. Örneğin önemli ve yararlı olabilecek nüfus planlamasının, ülkemizde konuşulmaktan öte hiçbir zaman ciddi olarak uygulanamamış olmasında mimarların suçundan söz edilemez.

Başka nedenlerin yanı sıra, özellikle bu gelişim ve değişimler yeni yapılara gereksinim yaratmaktadır. Kentlerin sağlıklı gelişimi ve büyümesi için her tür düşünce, çözüm önerisi ve eylemlerin karar arifesinde yapı gereksiniminin niceliksel boyutu ciddi olarak dikkate alınmalıdır. Diğer taraftan istisnasız tüm yapılar doğayı değiştirmek bir anlamda tahrip etmek anlamına gelecektir. Duyarlı her mimarın bu tahribata karşı olacağına eminim. Doğanın en cömert olduğu ögesi, hava ve uzay boşluğu olarak kabul edilirse, doğayı en az zedeleyecek yapı şeklinin yüksek yapılar olduğu söylenebilir. O halde yüksek yapılar hızlı büyümek zorunda olan tüm kentler için (özellikle İstanbul için) peşinen karşı durulması değil, tam tersi, özendirilmesi gereken bir yapılaşma şeklidir. Yüksek yapıda yaşayanların doğa ile ilişkilerinin kesilmesi gibi savları ise ciddi bulmuyorum. Buna karşın ülkemizde, özellikle İstanbul'da öylesine ahlaksızca imar yolsuzlukları, en olumsuz yerlere en çirkin gökdelen önerileri ile karşılaşabiliyoruz ki, kentini korumak isteyen birçok mimarı çileden çıkarmaya yetiyor. Bu olguların mimarlar arasında toptan bir yüksek yapı karşıtlığına dönüştüğünü gözlemliyorum.

Asıl tartışma konusu, yüksek yapıların yapı ve tarihi çevreye olumsuz etkileri açısından olmalıdır ve olmaktadır. Tarihi çevrede yeni yapıların uyum sorununun farklı yönleri olabilir. Örneğin kent silüetine etkisi en önemli tartışma konularından birisidir. Bu noktada abartılı bir statükoculuğun genel görüş olarak benimsendiğini sanıyorum. Tarihi yapı ve çevreye eklenecek yüksek yapıların yaratacağı görsel olumsuzluklar konusu kuşkusuz tartışılmaz. Örneğin, tanrı korusun İstanbul'da tarihi yarımada yapılabilecek bir gökdelenin camilerden oluşan silüeti ezecek, bozacak varlığını kimse savunamaz. Ama onun dışında İstanbul'da eskiden boş olan

Mecidiyeköy, Ayazağa dolaylarında bugün yüksek yapılarla dolan bölgenin İstanbul silüetini bozdu savına kesinlikle katılmıyorum. Kuşkusuz bu yapılar mevcut kent silüetini değiştirmiştir. Eğer benim gibi, her türlü yüksek yapıya peşinen karşı değilseniz, bu değişimi sadece zorunlu değil, olumlu olarak da nitelendirebilirsiniz. Bu savım sadece İstanbul için değil, gelişen, büyüyen bütün büyük kentler için geçerlidir. Yer seçimi, yoğunluğu doğru saptanmış, özenli ve başarılı mimarlık ürünlerinden oluşan yüksek yapı bölgeler, kentlerin görsel değerlerine uygarca olumlu katkıda bulunabilirler. Kentlerin silüetlerinin hep aynen kalmasını istemek ve özlemek bana göre çağ dışı bir muhafazakarlıktır ve aslında mümkün de değildir. Bu nedenle mimarlar olarak gökdelenler karşısında ancak yer seçimi ve mimari niteliği açısından değerlendirmede bulunmalı ve eleştirmeliyiz.

Yüksek yapıların, küresel sermayenin bir güç göstergisi olarak, özellikle az gelişmiş ülkelerde yaygınlaştığını, bu durumun olağanüstü olumsuzluğunu belirten görüşlere sıkça rastlamaktayız. Amsterdam, Kopenhag vb. gibi Avrupa'nın ekonomik ve sosyal gelişimini bize kıyasla çoktan tamamlamış kentlerde neden gökdelenler yok da, Abu Dabi, Jakarta, Mumbai de olağanüstü yaygın, savlarının, yukarıda söylediğim gibi, demografik ve sosyal değişim ve gelişimi dikkate almadan yapıldığını sanıyorum. Bu yazının amacı konunun bu yönü ile ilgili olmasa da, böyle bir yaklaşım sonucu yüksek yapıların görsel değerlerine karşı peşin saldırıların tam karşısında olduğumu vurgulamak isterim.

Son olarak bizim kentimize, İzmir'e dönük bir özlemimi dile getirmek istiyorum. Havaalanından şehre gelirken Yeşildere Caddesi'nde sağa doğru baktığınızda göreceğiniz niteliksiz yapıların iki yüz bine ulaştığı söyleniyor. TOKİ'nin çirkin yapıları bile yılda birkaç bini geçmemekte. Bütün bu alanın yetmiş yıl önce Le Corbusier'nin önerdiği gibi çok yüksek yapılara dönüştürülebileceğini hayal edersek, acaba o görüntü şimdikinden daha mı kötü olurdu? Giderek, doğru planlama ve özenle yapılacak, her türlü teknolojik gelişim olanaklarını içeren, aralarında

yeterli yeşil alanları olan, bu yüksek konut yapılarında oturanlar, eski yaşantılarına kıyasla, mutsuz mu olacaklardır? Olumlu kentsel dönüşümün, yılların ihmalî ile olağanüstü niteliksiz bölgelerin, yüksek konut yapıları ile gerçekleşeceğine inanıyor ve İzmir'imizin kurtuluşu için bunu umut ediyorum. ■

Güngör Kaftancı, Y.Müh. Mimar

“BÜTÜN BU ALANIN YETMİŞ YIL ÖNCE LE CORBUSIER’NİN ÖNERDİĞİ GİBİ ÇOK YÜKSEK YAPILARA DÖNÜŞTÜRÜLEBİLDİĞİNİ HAYAL EDERSEK, ACABA O GÖRÜNTÜ ŞİMDİKİNDEN DAHA MI KÖTÜ OLURDU?”

Yüksek Binalarda Yanal Kuvvetlere Karşı Strüktürel Yaklaşımlar

GEÇMİŞTE TAŞIYICI ELEMANLAR DÜŞEY YÜKLER TEMEL ALINARAK TASARLANIRKEN, GÜNÜMÜZDE RÜZGAR VE DEPREM KAYNAKLI YANAL YÜKLER ÖZELLİKLE YÜKSEK YAPILARDA TEMEL TASARIM GİRDİSİ HALİNE GELMİŞTİR

H. Emre Ilgın, M. Halis Günel

Erken 20. yüzyıl yapılarında taşıyıcı elemanlar temel olarak düşey yükleri taşımak amacıyla tasarlanırken günümüzde taşıyıcı sistemlerdeki gelişmeler ve yüksek dayanımlı malzemeler sayesinde bina yüksekliğinin artması ve ağırlığının giderek azalması ile rüzgar ve deprem kaynaklı yanal yüklerin birincil yükler haline geldiği ve özellikle yüksek binaları öncüllerine nazaran daha fazla tehdit etmeye başladığı görülmektedir. Bunun sonucu olarak strüktür mühendisleri için yüksek binaların, gerek deprem gerekse rüzgar kaynaklı yanal yüklere karşı dayanımı, yeni taşıyıcı sistemlerin tasarımında temel girdi haline gelmiştir.

Bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler, modern malzemeler ve yenilikçi strüktürel tasarım yaklaşımları sayesinde, yüksek bina taşıyıcı sistemleri, ilk gökdelen olarak kabul edilen Home Insurance Binası'nın geleneksel çerçeve sisteminin çok ötesine geçerek William Le Baron Jenney zamanında asla hayal edilemeyecek bir noktaya gelmiş ve günümüzde, yatay kesme duvarlı çerçeve sistemin kullanıldığı Taipei 101 gibi 500 m'yi aşan binaların yapımına olanak verecek bir düzeye ulaşmıştır.

“YAPILARIN YÜKSEKLİĞİ ARTTIKÇA TAŞIYICI SİSTEM SEÇENEKLERİ AZALIR”

Yapıların yüksekliği arttıkça taşıyıcı sistem seçenekleri azalır. Alçak yapılarda taşıyıcı sistem seçeneği fazlayken yapılar yükseklik sınırlarını

zorladıkça taşıyıcı sistem alternatifleri de kısıtlı hale gelir. Dolayısıyla, yüksek yapılarda mimari tasarım ve taşıyıcı sistem tasarımı birlikte ele alınmalıdır.

Temel olarak, üç bina tipi vardır: çelik, betonarme ve kompozit binalar. Yüksek dayanım-ağırlık oranındaki üstünlüğü, montaj ve uygulama kolaylığı, şantiyeye taşınma ekonomikliği, farklı dayanım seçenekleri ve kesit seçimlerinde sunduğu geniş yelpazesi sayesinde, 90'lı yılların sonuna kadar “en yüksek” ünvanını almış binaların hepsinin taşıyıcı sistemi çelik olarak tasarlanmıştır. Yenilikçi taşıyıcı sistemler ve modern tasarım yöntemleri, yangından ve paslanmadan korunma sistemlerindeki gelişmeler, fabrikasyon ve montaj tekniklerindeki yenilikler sonucunda çelik, her çeşit yüksek bina taşıyıcı sistemi için kullanılabilir hale gelmiştir.

Beton, taşıyıcı sistem malzemesi olarak çok erken zamanlardan beri bilinmesine rağmen, betonarmenin pratik anlamda kullanımı, ancak 1867'de gerçekleşebilmiştir (Ali ve Armstrong, 1995). Betonarmenin bulunuşu, betonun yapı endüstrisindeki önemini ve kullanımını büyük ölçüde arttırmıştır. Her formda dökülebilmesi ve yangına dayanımlı doğal yapısı sayesinde, mimarlar ve mühendisler, betonarmeyi farklı ve zarif bina formlarını üretmek için kullanmışlardır. Bunların yanı sıra, çelik yapıyla karşılaştırıldığında, betonarme yapı, yüksek binalarda sıkça karşılaşılan sorunlardan biri olan ve bina kullanıcıları tarafından hissedilen rüzgar kaynaklı salınım hareketini doğal yapısı gereği daha iyi sönümler. Günümüz yapı endüstrisinde, tasarım

yöntemlerinde ve yapım teknolojilerindeki yeniliklerle birlikte, betonarmenin, yüksek yapı inşasındaki rolü daha da artmıştır. Ayrıca, the Petronas Towers (Kuala Lumpur, 1998) ve the Jin Mao Building'de (Shanghai, 1998) kullanılan yüksek dayanımlı beton ve One Shell Plaza'da (Texas, 1971) kullanılan taşıyıcı hafif beton sayesinde, taşıyıcı elemanların kesit alanları azaltılmış ve daha az çelik donatı kullanımına imkan sağlanmıştır (Ali, 2001).

1969 yılına kadar birbirinden bağımsız olarak evrimleşen betonarme ve çelik taşıyıcı sistemler, yine aynı yıl, Dr. Fazlur Khan tarafından tasarlanan ve taşıyıcı sistem olarak betonarme destekli çelik iskelet olarak tanımlanan 20 katlı kompozit bir binada bir araya getirilmiştir (Taranath, 1998).

Binalar yalnız çelik ya da yalnız beton kullanılarak yapılamayacağı için tüm yüksek binalar kompozit olarak düşünülebilir. Çelik donatı kullanımı beton bir binayı kompozit bir bina yaparken yine aynı şekilde, bükümlü çelik üstüne uygulanan betonarme döşeme kullanımı çelik bir binayı kompozit bir bina haline getirebilir; ancak bu makalede, betonarme kiriş, kolon ve perde duvarları olan binalar betonarme (ya da beton) binalar, yine aynı şekilde, çelik kiriş, kolon ve çaprazları olan binalar ise çelik binalar sınıfına dahil edilmiştir. Diğer bir deyişle, döşeme hariç, kolon, kiriş ve kesme duvar elemanları bina tipinde belirleyici rol oynar. Bu elemanların hepsinin çelik veya betonarme olması halinde sözkonusu bina sırasıyla çelik ya da betonarme olarak kabul edilir. Öte yandan, yukarıda değinilen elemanlarda birbirinden farklı malzemeler kullanılması halinde ise bina kompozit olarak adlandırılır.

Yüksek Bina Taşıyıcı Sistemleri

Bu makalede, konuyla ilgili literatürde yer alan çalışmalar (Beedle ve Rice, 1995; Fintel, 1974; Gaylord ve Gaylord, 1979; Khan ve Rankie, 1980; Schueller, 1977; Smith ve Coull, 1991; Taranath, 1998) dikkate alınarak çelik, betonarme ve kompozit yüksek binaların taşıyıcı sistemleri için aşağıdaki sınıflandırma önerisi yapılmıştır: (Günel ve Ilgin, 2007)

1. Rijit çerçeve sistemler

2. Kesme duvarlı çerçeve sistemler
 - 2.1 Çaprazlı çerçeve sistemler
 - 2.2 Boşluklu/boşluksuz perde duvarlı çerçeve sistemler
3. Yatay kesme duvarlı çerçeve sistemler
4. Tübüler sistemler
 - 4.1 Çerçeve-tüp sistemler
 - 4.2 Kafes-tüp sistemler
 - 4.3 Demet-tüp sistemler

Rijit çerçeve sistemler

Rijit çerçeve sistemlerden, yüksek bina tasarımında, gerek yanal gerekse düşey yüklere dayanım amacıyla uzun zamandır yararlanılmaktadır. Rijit çerçeveleme, birbirine bağlanan kolon ve kirişlerin yük etkisi altında, aralarındaki açının değişmeyecek bir konumda tutulabilmesi prensibi üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla, doğal monolitik davranışından ötürü, betonarme, bu sistem için ideal bir malzemedir. Çelik binalar için ise rijit çerçeveleme, kolon ve kiriş birleşimlerinin takviye edilerek sağlamlaştırılması sonucunda elde edilir.

Rijit çerçeve için strüktürel dayanım, kolon ve kirişlerin kesit boyutlarıyla doğru orantılı, uzunlukları ve kolon aralığı ile ters orantılıdır. Bu sistemde, kolonlar mimari planlamayı en az kısıtlayacağı konumda yerleştirilir. Sonuç olarak, etkin bir çerçeve davranışı elde etmek için, sık aralıklarla yerleştirilmiş kolonlar ve bunları birbirine bağlayan derin kirişler gerekir.

Çok narin yapılar hariç 30 kata kadar olan binalarda, rijit çerçeve sistemi binanın yanal yüklere karşı dayanımı için yeterlidir. 30 kat üzeri binalarda, bu sistem, rüzgar ve deprem kaynaklı yanal salınım hareketine karşı çoğu zaman yeterli rijitliği gösteremez (Taranath, 1998). New York'taki 21 katlı, çelik taşıyıcılı Lever House (1952), rijit çerçeve sisteminin kullanıldığı binalardandır. Bunların yanı sıra, rijit çerçeve sistemlerde, köşe kolonlarının normalden çok büyük kullanılması ile "mega kolonlu sistemler" olarak bilinen ve 100 katın üstünde binaların yapımına olanak tanıyan tasarımlar yapılmaktadır.

Kesme duvarlı çerçeve sistemler

Rijit çerçeve sistemler, 30 kat üstündeki yüksek binalar için

ALTTA Lever House, New York, USA, 1952

SOLDA Empire State Building, New York, USA, 1931

ALTTA The Petronas Tower, Kuala Lumpur, Malaysia, 1998

SAĞ ÜSTTE Çaprazlı çerçeve tipleri

SAĞ ÜST ORTADA Çaprazlı çerçeve sistemler

SAĞ ALT ORTADA Yatay kesme duvarları ve kuşaklar

SAĞ ALTTA Betonarme kafes-tüp sistem

“ÇAPRAZLI ÇERÇEVE SİSTEMİN KULLANILDIĞI YAPILAR ARASINDA 102 KATLI EMPIRE STATE BİNASI YER ALIRKEN, PETRONAS TOWERS’DA PERDE DUVARLI ÇERÇEVE SİSTEM KULLANILMIŞTIR”

kolonlarda meydana gelen eğilmenin büyük deformasyonlara neden olmasından dolayı yanal yükler karşısında yeterli etkinliği gösteremez (Taranath, 1998). Bu durumda, kesme duvarlar kullanılarak binanın toplam rijitliği arttırılabilir ve ortaya çıkan sistem de “kesme duvarlı çerçeve sistem” olarak adlandırılır. Bu sistemler, çaprazlı çerçeve sistem ve boşluklu/boşluksuz perde duvarlı sistem olarak ikiye ayrılabilir. Kesme duvarlı çerçeve sistemler, yanal yükler altında rijit çerçeve sisteminden daha dayanıklı olup 30 kat üstündeki yüksek binalarda etkin olarak kullanılabilir ve 100 kat üzeri örneklerine de rastlanır.

Çaprazlı çerçeve sistemler

Çaprazlı çerçeve sistemler, çoğunlukla çelik veya kompozit elemanlardan oluşur. Yanal yüklere karşı oldukça etkili ve aynı zamanda ekonomik olan bu sistemler, ilave çapraz elemanlar sayesinde rijit çerçeve sistemin etkinliğini arttırarak kolon ve kirişlerdeki eğilmeyi büyük ölçüde azaltır. Strüktürel davranış olarak düşey konsol bir kafes gibi davranan bu sistemler, temel olarak kolonlardan, kirişlerden ve çapraz destek elemanlarından oluşur.

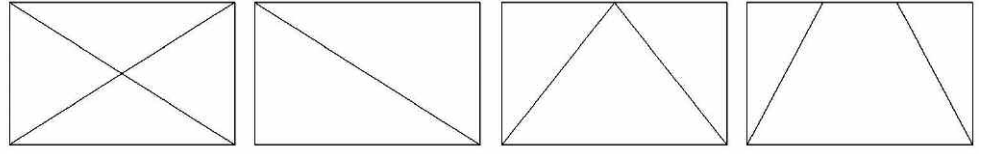
Mimari ve strüktürel özelliğine bağlı olarak çaprazlı çerçeve sistemler, 4 ana grupta toplanabilir: X çaprazlama, diyagonal çaprazlama, K çaprazlama ve göğüsleme. Asansör, merdiven ve servis shaftlarının çevresindeki duvarlar, çaprazların yerleştirilebileceği en uygun yerler olup çaprazların konumu, genellikle mekanın açıklık ihtiyacına göre belirlenir.

Tarihsel olarak, çaprazlı çerçeve sistemi, zamanında “en yüksek” ünvanını almış birçok binada kullanılmıştır. Bu binalar arasında, New York’taki 77 katlı Chrysler Building (1930) ve 102 katlı Empire State Building (1931) yer alır. Bunların yanı sıra, New York’ta Mis van Der Rohe tarafından tasarlanan Seagram Building de (1959) çaprazlı çerçeve sistemine örnek gösterilebilir.

Boşluklu/boşluksuz perde duvarlı çerçeve sistemler

Boşluklu/boşluksuz perde duvarlı çerçeve sistemler, çoğunlukla betonarme elemanlardan oluşur. Düşey

konsol kirişler olarak da tanımlanabilen perde duvarlar, rüzgar ve deprem kaynaklı yanal yüklere karşı tasarlanan elemanlardır. Daha rijit ve güçlü bir yapı oluşturmak amacıyla perde duvarlar, genellikle asansör ya da servis çekirdeklerinde, çerçeve sistemlerin bir parçası olarak tasarlanır. Bu elemanlar; doğrusal, eğrisel, dairesel veya oval

“BİNALAR YALNIZ ÇELİK YA DA YALNIZ BETON YAPILAMAYACAĞI İÇİN TÜM YÜKSEK BİNALAR KOMPOZİT OLARAK DÜŞÜNÜLEBİLİR”

olmak üzere çeşitli formlardadır. Bu sisteme örnek olarak New York'taki 68 katlı Metropolitan Tower (1987) verilebilir. Bunun yanı sıra, 1998 yılı itibarıyla dünyanın en yüksek binası ünvanını almış olan Malezya'daki 88 katlı the Petronas Towers'da (1998) kullanılan perde duvarlı sistem, betonarme yapı tipi için güzel bir örnektir.

Yatay kesme duvarlı çerçeve sistemler

Yatay kesme duvarlı çerçeve sistemler, kesme duvarlı çerçeve sistemlere, dış kolonlarla çekirdeği birbirine bağlayan en az bir kat derinliğinde yatay çapraz veya perde duvarların eklenmesiyle geliştirilmiştir. Bu sistemin iyileştirilmesi amacıyla dış kolonların da birbirine yatay kesme duvar derinliğindeki kuşaklarla bağlanması mümkündür. Yanal yükler altında, çekirdek ile dış kolonların yatay kesme duvarlarla bağlanarak çekirdeğin takviye edilmesi, yanal ötelenmeyi önemli ölçüde azaltır.

Yatay kesme duvarlar ve kuşaklar, yanal yüklere karşı yeterli etkinliği sağlamak amacıyla en az 1, genellikle 2 kat derinliğinde ve bina yüksekliği boyunca en az bir seviyede tasarlanır. Yatay kesme duvarlar, normal katlarda kullanıma engel teşkil etmemesi amacıyla genellikle tesisat katlarına yerleştirilir.

Yatay kesme duvarlı sistemlerle 100 kat üzeri yüksekliklere ulaşılabilir. Shanghai'daki 88 katlı the Jin Mao Building (1999) ve 101 katlı ve kompozit taşıyıcı sistemli “dünyanın en yüksek binası” ünvanına sahip Taipei 101

(2004), yatay kesme duvarlı çerçeve sistemin kullanıldığı ünlü binalardandır.

Tübüler sistemler

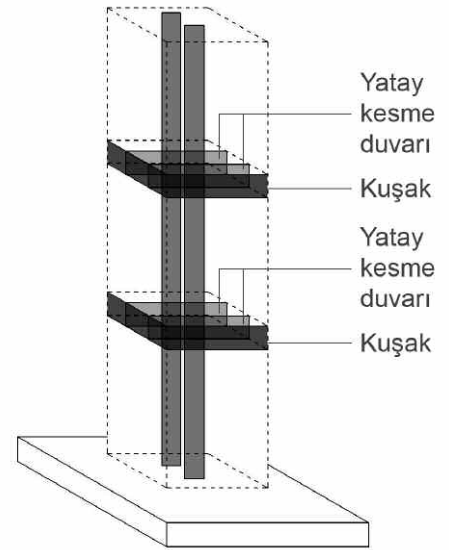
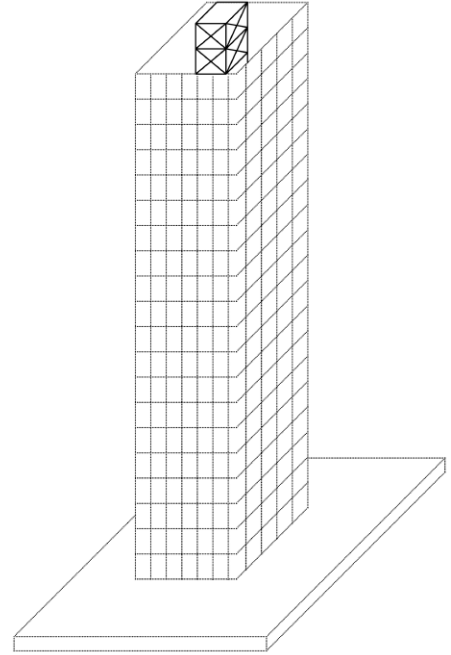
Tübüler sistem, Fazlur Khan tarafından 1960'lı yılların başında geliştirilen bir sistem olup yerden konsol olarak yükselen bir kolona benzetilebilir. İlk kez Chicago'da 43 katlı DeWitt-Chestnut Apartment Building'de (1961) kullanılmıştır. Tübüler sistemlerle 100 kat üzeri yüksekliklere ulaşılabilir.

Tübüler sistemde dışta oluşturulan tüp, yanal yüklerin tamamını karşılayacak şekilde tasarlanır. İçte çekirdeğin sadece düşey yükleri taşıdığı kabul edilir. Çekirdek yerine içte ikinci bir tüp ilavesi ile içte düşey yüklerin yanı sıra yanal yüklerin de taşınmasıyla sistemin rijitliği arttırılabilir.

Strüktürel etkinliğinin yanı sıra, tübüler sistemde, yanal yüklerin tamamını taşıyan dış çerçeve sayesinde, çekirdekte taşıyıcı eleman boyutlarının azaltılmasıyla bina net kullanım alanı artar.

Çerçeve-tüp sistemler

Çerçeve-tüp sistemler, “geleneksel çerçeve sistemlerin evrimi” olarak tanımlanabilir. Bu sistemler, kesme duvarlı çerçeve sistemin çok yüksek

binalar için yetersiz kalması sebebiyle bir alternatif haline gelmiştir. Çerçeve-tüp sistemin belirgin özelliği, birbirlerine derin çevre kirişlerle (spandrel beam) bağlanan sık aralıklı cephe kolonlarının olmasıdır. Bu sistemde dışta oluşturulan tüp, delikli bir kesme duvar görünümündedir.

Çerçeve-tüp davranışı, normal kolon aralığının (5-6 m) altındaki değerler kullanılarak elde edilir. Örneğin, World Trade Center Twin Towers'da (1972) kolon aksları arasındaki açıklık 1.02 m'ye ve kolonlar arasındaki net açıklık ise 0.70 m'ye kadar düşer. Sık aralıklı yerleştirilmiş cephe kolonları, bina içerisinden görülen dış manzarayı panoramik olmaktan uzaklaştırır. Bina girişinde yeralan kamusal lobi mekanına geçerken, kolon sıklığı yüzünden yaşanabilecek erişim zorluklarına karşı, derin aktarma kirişleri ya da New York'taki World Trade Center Twin Towers'da (1972) olduğu gibi branşlaşan kolonlar kullanmak çözüm olabilir.

Betonarme taşıyıcı sisteme sahip DeWitt-Chestnut Apartment Building

veya çaprazlar kullanılırken betonarme binalarda, pencere açıklıkları bina yüzeyinde birkaç kat yüksekliğinde diyagonal oluşturacak şekilde çaprazlama olarak betonarme perde duvarlarla doldurulur.

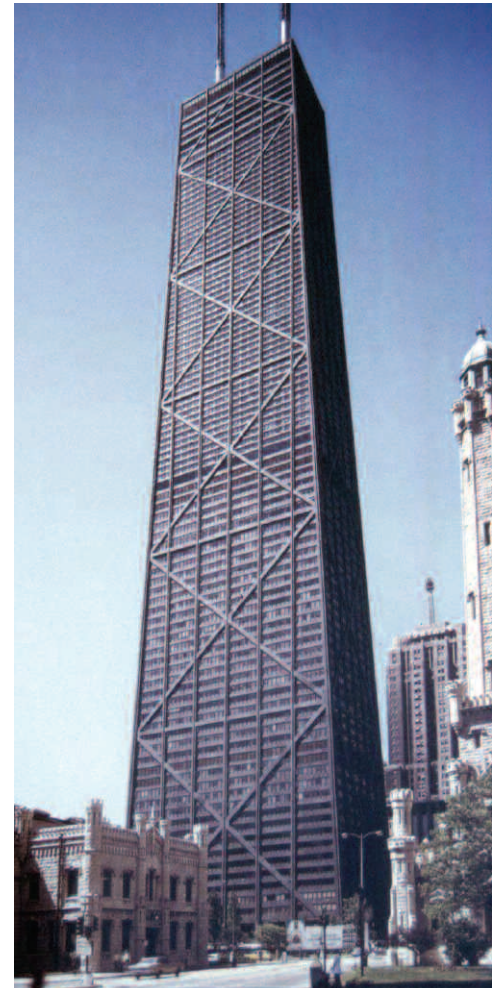
Dikey kolonlar yerine iki yönde ve sık aralıklarla yerleştirilmiş diyagonaller kullanmak da kafes-tüp davranışı sağlamasına rağmen giydirme cephelerde ortaya çıkan detay sorunlarını da beraberinde getirdiği için yaygın olarak kullanılmaz. Kafes-tüp sisteminin ilk uygulaması çelik bir binada yapılmıştır. Ünlü strüktür mühendisi Fazlur Khan, kafes-tüp fikrinin geliştiricisi olup bunu ilk kez 100 katlı John Hancock Center'da (1969) uygulamıştır. New York'taki 50 katlı 780 Third Avenue Building (1985), kafes-tüp sistemin kullanıldığı ilk betonarme binadır. Hong Kong'daki 72 katlı kompozit taşıyıcılı Bank of China Tower (1990) ve Chicago'daki 58 katlı betonarme taşıyıcılı Onterie Center da (1986) bu sistemin kullanıldığı ünlü binalardandır.

“WORLD TRADE CENTER TWIN TOWERS'DA ÇERÇEVE TÜP SİSTEM KULLANILIRKEN, JOHN HANCOCK CENTER'DA KAFES TÜP SİSTEM UYGULANMIŞTIR”

(1961) çerçeve-tüp sisteminin ilk örneğidir. New York'taki 110 katlı ve çelik taşıyıcı sisteme sahip World Trade Center Twin Towers (1972) ve Standart Oil Building'de de bu sistem kullanılmıştır.

Kafes-tüp sistemler

Çerçeve-tübün dış yüzeyine birden fazla kat yüksekliğinde diyagonal destek elemanlarının eklenmesiyle kafes-tüp sistemler elde edilir. Böylece strüktürel rijitlik ve etkinlik artırılarak çerçeve-tüple karşılaştırıldığında daha geniş kolon aralıklarına olanak sağlanır. Örneğin, kolon aksları arasındaki açıklık, CitiCorp Center'da (1977) 11.50 m (Tarath, 1998) ve John Hancock Center'da (1969) yaklaşık olarak 15.25 m'ye (Schueller, 1977) kadar çıkar. Çelik binalarda, bina yüzeyinde birden fazla kat yüksekliğinde çelik diyagonaller

Demet-tüp sistemler

Bina yüksekliği ve kat alanı arttıkça, strüktürel etkinliğin artırılması amacıyla, geniş kolon aralıklarına olanak tanıyan demet-tüp sistemi tercih edilebilir. Örneğin, kolon aksları arasındaki açıklık, Sears Tower'da (1974) yaklaşık olarak 4.60 m'dir (Schueller, 1977).

Demet-tüp sistemi, tekli tüplerin birleştirilmesi sonucu ortaya çıkan tüpler kümesi olup strüktürel etkinlikten ödün verilmeksizin tüplerin istenen yüksekliklerde sonlandırılmasıyla farklı boyutlarda plan konfigürasyonlarına imkan verir. Bu özellik, kat planlarında farklı biçim ve boyutlarda geri çekmelere de olanak sağlar.

Demet-tüp sistemde, çerçeve-tüp, kafes-tüp ya da her ikisi birlikte kullanılabilir. Modüler karakteristiği sebebiyle geniş bir uygulama alanına sahiptir. Tüpler birçok şekilde düzenlenerek farklı formlar oluşturulabilir. Chicago'daki 57 katlı betonarme taşıyıcı sisteme sahip the One Magnificent Mile Building (1983) ve 108 katlı çelik taşıyıcı sisteme sahip Sears Tower (1974) demet-tüp sisteminin kullanıldığı ünlü binalardandır. ■

H. Emre Ilgin, Y. Mimar, ODTÜ Mim. Fak. Mim. Böl.

M. Halis Günel, Öğr. Gör., ODTÜ Mim. Fak. Mim. Böl.

KAYNAKLAR

- Ali, M. ve Armstrong, P., Architecture of Tall Buildings, Council on Tall Buildings and Urban Habitat Committee (CTBUH), New York: McGraw-Hill Book Company, 1995.
- Ali, M., Evolution of Concrete Skyscrapers: from Ingalls to Jin Mao, Electronic Journal of Structural Engineering, Cilt: 1, Sayı: 1, Sayfa: 2-14, 2001.
- Beedle, L. S. ve Rice, D. B., Structural Systems for Tall Buildings, Council on Tall Buildings and Urban Habitat (CTBUH) Committee 3., New York: McGraw-Hill Book Company, 1995.
- Fintel, M., Handbook of Concrete Engineering, New York: Van Nostrand Reinhold, Ltd.; 1974.
- Gaylord, E. H. ve Gaylord, C. N., Structural Engineering Handbook, USA: McGraw-Hill Book Company, 1979.
- Günel, M.H. ve Ilgin H. E., A Proposal for the Classification of Structural Systems of Tall Buildings, Building and Environment, Cilt: 42, Sayfa: 2667-2675, 2007.
- Khan, F. R. ve Rankine, J., "Structural systems," Tall Building Systems and Concept, Council on Tall Buildings and Urban Habitat/American Society of Civil Engineers, Cilt: SC, Sayfa: 42, 1980.
- Schueller, W., High-Rise Building Structures, John & Wiley Sons Inc., New York, 1977.
- Smith, B. S. ve Coull A., Tall Building Structures: Analysis and Design, New York: Wiley, 1991.
- Taranath, B., Steel, Concrete & Composite Design of Tall Buildings, New York: McGraw-Hill Book Company, 1998.

SOL ÜSTTE World Trade Center Twin Towers, New York, USA, 1972

SOL ALTTA John Hancock Center, Chicago, USA, 1969

ÜSTTE The Sears Tower, Chicago, USA, 1974

“108 KATLI ÇELİK TAŞIYICI SİSTEME SAHİP SEARS TOWER DEMET TÜP SİSTEMİNİN KULLANILDIĞI ÜNLÜ BİNALARDANDIR”

Ne Zamana Kadar En Yüksek?

TAİPEİ 101 2008 İTİBARIYLA DÜNYANIN EN YÜKSEK YAPISI UNVANINA SAHİP... **BURJ DUBAİ** UZUN BİR SÜRE DÜNYANIN EN YÜKSEK YAPISI UNVANINA SAHİP OLACAK GİBİ GÖRÜNÜYOR... YAZIDA BU İKİ YÜKSEK YAPIYA MİMARİ VE STRÜKTÜREL YÖNLERİYLE KISACA YER VERİLİYOR

H. Emre Ilgın, M. Halis Günel

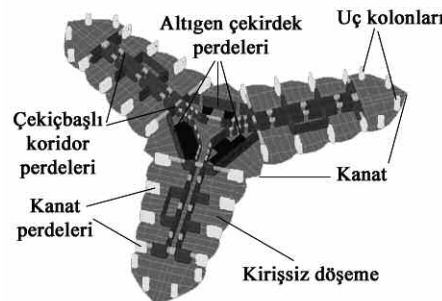

RESMİ ADI **Burj Dubai**
YERİ **Dubai, B.A.E**
KULLANIM **Karma (Otel, konut, ofis, alışveriş merkezi)**
STRÜKTÜREL YÜKSEKLİK / KAT ADEDİ **818 m / 162**
DURUMU **İnşa aşamasında**
BİTİŞ TARİHİ (BEKLENEN) **2009**
MİMARİ **Skidmore, Owings & Merrill (SOM)**
STRÜKTÜR **Bill Baker (SOM)**
YÜKLENİCİ **Samsung E&C**
MÜŞTERİ **EMAAR Properties PJSC**
STRÜKTÜREL SİSTEM **Yatay kesme duvarlı çerçeve sistem**

Burj Dubai Strüktürel Bilgiler

Bina her ne kadar Sears Tower'ın demet-tüp formunu anımsatsa da, tübüler bir strüktüre sahip değildir. Temel karakterini altıgen merkezi çekirdek ve çevresindeki üçlü kanat yapılanmadan alan binada, C60 ve C80 sınıfları arasında değişen yüksek dayanımlı beton kullanılmıştır. Her biri diğer ikisini destekleyici nitelikte olan kanatlar, binanın alt kısmında, merkezi çekirdekten 60 m çıkma yaparak her seferinde 9 m daralan 27 çekmeyle sarmal bir şekilde bina tepesine ulaşır.

Bina tepesinde, düşey ve yanal yüklere dayanım sağlayan diyagonal çapraz elemanlardan oluşan çelik bir strüktür yer alır. Burulmaya karşı dayanım sağlayan 60 cm kalınlığındaki perde duvarlardan oluşan altıgen betonarme çekirdek, rüzgar kaynaklı kesme kuvvetleri ve momentler karşısında bir kirişin gövde ve başlığı gibi davranan kanat perdeleri ve çekiç başlı koridor perdeleri tarafından desteklenir. Mekanik katlarda ve 5 seviyede bulunan yatay kesme duvarlar, çoğu 1,9 m çapa sahip olan çevre kolonların yapının çekirdeğiyle beraber çalışmasını sağlayarak yatay yüklere karşı dayanımı artırır.

Burj Dubai Mimari Bilgiler

'Anıt', 'mücevher' ve 'ikon' kelimeleriyle betimlenen yapı, hızla gelişen dünyada Dubai'nin refah vaat eden, dinamik ve parlayan yüzünün somut bir simgesidir. Tasarımda, çöl çiçeği formundan ilham alınan ve 280,000 m² toplam alana sahip Burj Dubai, üç eksenli geometriye sahip organik formuyla Dubai silüetinde sarmal olarak yükselmektedir.

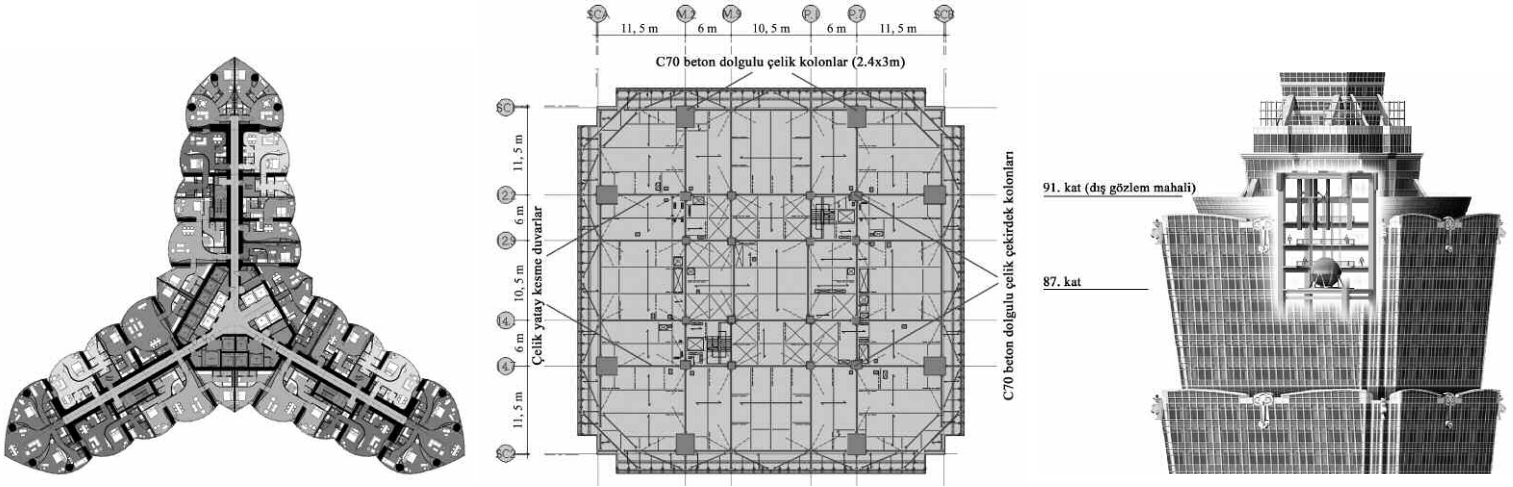
Geleneksel islami formlar ve karmaşık geometriler tasarımı daha da zenginleştirir. Yapının üç eksenli "Y" formu plan-kesitinin sahip olduğu üstünlüklerden biri, optimal plan derinliği - bina çevresi oranına sahip, azami düzeyde dış manzaraya olanak tanıyan ideal bir planlama sağlaması, diğeri ise payandalı çekirdek (butressed core) olarak adlandırılan strüktürel konseptte olanak tanımasıdır. Bunların yanı sıra, bina plan-kesitinin yükseldikçe azalması yaklaşımı, sürekli olarak artan bir ivmeyle göğe yükseliyormuş gibi görünen kulenin başdöndürücü yüksekliğini daha da vurgularken binadaki çekmeler, rüzgar akışını şaşırtıp organize olmasını engelleyerek rüzgar kaynaklı yükleri azaltması sebebiyle ekonomik bir strüktüre imkan verir.

SOL ÜSTTE Burj Dubai (yapım aşamasında)

SOLDA Burj Dubai taşıyıcı sistem aksonometriği

SAĞ ÜSTTE SIRASIYLA Burj Dubai otel kat planı, Tapei 101 strüktürel sistem planı, Tapei 101 TMD yerleşimi

SAĞDA Tapei 101

Taipei 101 Strüktürel Bilgiler

Taşıyıcı sisteminin ana karakterini, C 70 beton dolgu kutu kesitli 16 çelik kolona sahip **çaprazlı çerçeve sistemli merkezi çekirdek** ve C 70 beton dolgu, alt katlarda boyutları 2.4x3 metreye ulaşan kutu kesitli çelik kolonlar ile bunları birbirine bağlayan ve her 8. ve 10. katlar arasında ve mekanik tesisat, depo ya da tahliye amaçlı kullanılan mekanlarda yer alan 2 kat derinliğinde 11 seviyede **çelik yatay kesme duvarların** oluşturduğu yapının, strüktürel sistem tasarımı, 100 yıllık dönüş periyodunda (yerden 10 m yüksek) 156 km/saat hıza ulaşabileceği tahmin edilen tayfun ve deprem kaynaklı yanal yüklere dayanım temel girdi olarak alınmıştır.

Yanal salınımı, yüksekliğinin 1/200 oranına kadar sınırlandırılan binanın köşelerinde, rüzgar etkisini azaltmak amacıyla testere diş olarak tabir edilen 2.5 m genişlikte çentikler oluşturulmuş ve 87-92. katlar arasına yerleştirilmiş 726 ton ağırlığında 5.5 m çaplı çelik küre şeklindeki özel sönümleyici sistem (Tuned Mass Damper) kullanılmıştır.

RESMİ ADI **Taipei 101**

YERİ **Taipei, Taiwan**

KULLANIM **Karma (ofis, alışveriş merkezi, gözlem yeri)**

STR. YÜKSEKLİK / KAT ADEDİ **509m / 101+5 bodrum kat**

DURUMU **Kullanımda**

BİTİŞ TARİHİ **2004**

MİMARİ **C.Y. Lee&Partners**

STRÜKTÖR **Evergreen Consulting Engineering Inc. ve**

Thornton-Tomasetti Engineers

YÜKLENİCİ **Samsung Engineering & Construction**

MÜŞTERİ **Taipei City Government**

STRÜKTÖREL SİSTEM **Yatay kesme duvarlı çerçeve sistem**

Taipei 101 Mimari Bilgiler

Bir şehri dönüştürmek için seçkin, ikonik bir yapı yeterlidir. Tıpkı Empire State Binası'nın New York'u, Eiffel Kulesi'nin Paris'i dönüştürmesi gibi Taipei 101 Binası da cesaretle ortaya konulan mühendislik mahareti sayesinde Taipei'ye beklediği rekabet gücünü kazandırarak kenti küresel arenaya taşımıştır. Tasarımıyla bambu ve pagoda formlara göndermeler yapan ve toplam 357,819 m² brüt kat alanına sahip yapı, 25 katlı kesik piramit şekilli bir tabana oturan 8 adet 8 katlı modülden oluşan strüktürü (Çin inancına göre 8 rakamı zenginliği simgeler) ve kabaca 63.5 x 63.5 m kare plan-kesitli tabanıyla Taipei silüetinde, kentin parlayan ticari yüzünü simgelercesine Dünya'nın en yüksek binası ünvanıyla yükselir. ■

H. Emre Ilgın, Y. Mimar, ODTÜ Mim. Fak. Mim. Böl.

M. Halis Günel, Öğr. Gör., ODTÜ Mim. Fak. Mim. Böl.

KAYNAKLAR

- Baker, W. F., Korista, D. S. ve Novak, L. C., Burj Dubai: Engineering the World's Tallest Building, The Structural Design of Tall and Special Buildings, Cilt: 16, Sayfa: 361-375, 2007.
- Irwin, P. A. ve Baker, W. F., The Burj Dubai Tower: Wind Engineering, Structure Magazine, Sayfa: 28-31, Haziran 2006.
- Joseph, M. L., Poon, D. C. K. ve Shieh, S., Taipei 101: The World's Tallest Building, Structure Magazine, Sayfa: 40-45, Haziran 2006.
- Poon, D. C. K., Shieh, S., Joseph, M. L. ve Chang, C., Reaching for the Sky, Civil Engineering, Sayfa: 56-62, Ocak 2004.
- Poon, D. C. K. ve Joseph, M. L., Structural Design of Taipei 101: The World's Tallest Building, CTBUH 2004, Seoul, Korea, 2004.
- Weismantle, P. A., Smith, G. L. ve Sherif, M., Burj Dubai: An Architectural Technical Design Case Study, The Structural Design of Tall and Special Buildings, Cilt: 16, Sayfa: 335-360, 2007.

Mavişehir Folkart Yapı Konut Projesi

BİR PARSELDE TEK DEFAYA ÖZGÜ BİR BİÇİMDE VAROLAN BİR ANLAMDA BİRİCİKLEŞEN VE KENDİ KİŞİSEL “AURASINDAN” BESLENME DURUMUNDA OLMASINA KARŞIN YAKIN ÇEVREDEKİ YAPISAL ÖRÜNTÜDEN TAMAMEN KOPMAYAN YALIN BİR YAPI...

Emre Arolat

MİMARİ PROJE **EAA-Emre Arolat Architects**
 PROJE EKİBİ **Emre Arolat, Gonca Paşolar, Sezer Bahtiyar, Rıfat Yılmaz, Miray Başaran, Nesime Önel, Zeki Samer, Beril Serbes, Fatmagül Kenanoğlu, Olcay Özten**
 PROJE YERİ **İzmir, Çiğli Belediyesi**
 PROJE TARİHİ **2007 - 2008**
 TOPLAM İNŞAAT ALANI **8980 m²**
 İŞVEREN **Folkart Yapı A.Ş.**
 STATİK PROJE **Nu Mühendislik**
 MEKANİK PROJE **Beta Teknik**
 ELEKTRİK PROJE **HB Teknik**
 MAKET **Atölye 77**

Folkart Yapı A.Ş.'ne ait Mavişehir Bloğu, son dönemde çığgınca bir hızla yapılaşan ve kentsel tasarım kararlarının koşulladığı bir durum olarak yüksek konut yapılarından oluşan bir kontekstte tasarlandı. Yakınında bulunan ve birbirini tekrar eden yapılardan oluşan “kapalı site” -gated community- yığınlarının aksine, bir parselde tek defaya özgü bir biçimde varolan, bir anlamda biricikleşen ve kendi kişisel “aurasından” beslenme durumunda olmasına karşın yakın çevredeki yapısal örüntüden tamamen kopmayan yalın bir yapı, bu tasarımın ana hedefi oldu.

Farklı tipte iki daire ile düşey sirkülasyon ünitesinin oluşturduğu parçalı bir dış kitlesellik, yapının dış plastisitesini oluşturan ana unsur olarak ortaya çıktı. Bu üç ana elemanın oluşturduğu kompozisyon, farklı tekstürel yapılar ve yüzey artikülasyonları ile vurgulandı. Doğal taş ve yansıtıcı olmayan, renksiz, ısı kontrollü cam, asal yüzey malzemeleri olarak tasarlandı. Bu kararların, yapının uzak ve yakın algılarında üst kotlara doğru bir tür hafiflik oluşturması ve yapının dış yüzeyinin zaman içinde bakım gerektirmeksizin varlığını sürdürmesi hedeflendi.

Yapının ana planimetrik kurgusu, düzenli bir taşıyıcı ızgara üzerinden geliştirildi. Tıpkı üçüncü boyutta aranan yalınlık iddiasında olduğu gibi, plan düzeninde de sade ve rasyonel bir kanal etkin oldu. Yine tıpkı yapının dış algısında belirginleşen gözeneklilik özelliği gibi, iç düzenlemede de galeriler aracılığı ile boşlukların oluşturulduğu bir sistem, dubleks

dairelerin ana kurgusunda önemli bir karar olarak ortaya çıktı. Bu dairelerin hem giriş bölümlerinde, hem de ana yaşam alanlarında oluşturulan galeriler, daire kullanımında yarattığı görsel akışkanlıkla zengin iç hacimler oluşturdu. Tek katlı dairelerde benimsenen doğrusal -lineer- planimetri, aynı taşıyıcı sistemle farklı bölünmelerine olanak tanıyarak esnek bir kullanım biçimini sağladı.

Dubleks daireler yapının tüm yüksekliği boyunca devam ederken, tek katlı daireler belirli bir kattan itibaren yerini içinde kapalı yüzme havuzunun da bulunduğu bir sosyal kullanım alanına bıraktı. İlginç manzara olanakları ile, hem bu alanın hem de üzerinde konumlanan çatı bahçesinin, yöredeki rekreasyon olasılıklarına farklı bir alternatif oluşturacağı öngörüldü.

Yapının arazi üzerindeki konumlanma biçimi, birkaç ölçütün bir araya gelmesi ile oluşan potansiyeller ve yapılanma koşullarının tanımladığı kısıtlarla ortaya çıktı. Bunlar içinde en belirgin bir biçimde devreye girenler, manzara ve peyzaj öğeleri oldular. Her dairenin manzara olanaklarından azami ölçüde yararlanması ve yapının oturma alanı dışında kalan boşlukların artiküle edilmiş tarifli işlevsel alanlara dönüşmesi, bu öncelemenin ana katmanları oldular. Peyzajın başat unsuru olan ana yol yönündeki yansıma havuzunun, bir yandan yüksek kitlenin toprakla kurduğu ilişkiyi sorunsallaştırması öte yandan gerek ölçeğinin gerekse aydınlatma tasarımının sunduğu olanaklar ile, yapının dış yüzeyinde ilginç algı deneyimleri oluşturması öngörüldü.

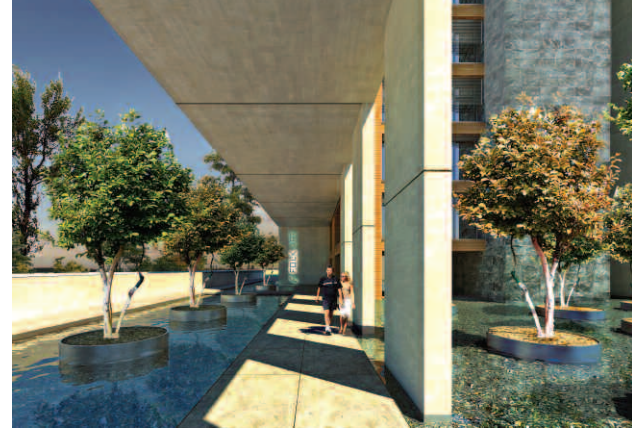
Kitlenin arka bölümünde ise kullanıcıların yararlanabilecekleri bir yüzme havuzu ve onun çevresinde düzenlenen yeşil alanlar, bu bölgenin kısa sürede otoparka dönüşme tehlikesini ortadan kaldıran peyzaj öğeleri olarak tasarlandı.

Tüm tesisat hacimleri, diğer servis birimleri ve otopark gereksinimleri, ana yoldan kolaylıkla ulaşılabilen bir rampa ile girilip çıkılabilen bodrum katta çözüldü. Bu alanların alışıldık yapılarıdaki dar ve izbe hallerinin aksine, olabildiğince ferah ve işlevsel hacimler olması hedeflendi.

Folkart Mavişehir Bloğu'nun, İzmir'in çağdaş mimarlık platformu üzerinde özgün bir yere konumlanması ve çevresinde oluşturduğu etkilerle kentsel bellek içinde olumlu bir izlenim bırakması, tasarımın her aşamasında kontrol edilen hedefler olarak belirdi. ■

Emre Arolat, Y.Mimar

“DAR VE İZBE HALLERİN AKSİNE, OLABİLDİĞİNCE FERAH VE İŞLEVSEL HACİMLER...”

Datça Konut Mimarlığı II

EGE MİMARLIK DERGİSİNİN 65. SAYISINDA YARIMADANIN EN KARAKTERİSTİK KONUT TİPİ OLAN TEK MEKANLI YAŞAMA BİRİMİ İNCELENMİŞTİ. BU MAKALEDE İSE TEK MEKANLI YAŞAMA BİRİMİNİN BASKIN MİMARİ ELEMANI OLAN BACALI OCAK ÜZERİNDEN KONUTUN İÇ MEKAN KURGUSU İNCELENMİŞTİR

Can Kaya, Emre Ergül

ÜSTTE Tek mekanlı yaşama biriminin en önemli elemanı ocak (Şekil 1)

SAĞ ÜSTTE Duvarla bütünleşik ocak (Şekil 2)

SAĞ ORTADA Bacanın içten görünüşü (Şekil 3)

SAĞ ALTTA Ocağın büyüklüğünü belirlemede esas alınan ölçüler (Şekil 4)

Datça Konut Mimarlığı araştırmasının Ege Mimarlık Dergisi'nin 65. sayısında yayımlanan ilk ayağında, yarımadanın en karakteristik konut tipi olan "tek mekanlı yaşama birimi" incelenmişti. Çalışmanın ikinci ayağı niteliğindeki bu makalede ise tek mekanlı yaşama biriminin baskın mimari elemanı olan bacalı ocak üzerinden konutun iç mekan kurgusu incelenmiştir. Tek mekanlı birimlerin en önemli elemanı hiç kuşkusuz, gündelik yaşantının çevresinde örgütlendiği ocaklardır. Bu nedenle fiziksel büyüklüğü ve mekanın boyutlarıyla kurduğu ilişki önemlidir (Şekil 1). Bu çalışma kapsamında ocaklar büyüklüklerine ve konumlarına göre olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştır. Ancak bu sınıflandırmayı yapabilmek için, daha önce de bahsedildiği gibi Çeşme Mahallesi ve Yaka Köyü'nde bulunan toplam 52 adet konutun rölemlerini almak gerekmiştir. Bunların 35 adedi Çeşme Mahallesi'nden, 17 adedi ise Yaka Köyü'nden alınmıştır. İnceleme, rölemleri alınan binalarda bulunan toplam 82 adet ocağı kapsamaktadır.

Ocak, mekan içinde olduğu kadar günlük yaşam içinde de pek çok aktivitenin merkezi konumundaki bir elemandır. Bu açıdan da özellikle ev ile eşanlamlı olarak kullanılmaktadır ve yaşama mekanını tanımlayan en önemli eleman olduğu söylenebilir (Şekil 2).

Boyutlar ve Oranlar

Çalışma alanında, çoğunlukla mekanın kenarlarında ve duvarın orta ekseninde konumlanan ocaklarla karşılaşmıştır. Buna karşın bölgede çok az sayıda

olmakla birlikte köşelerde konumlanmış ocak örnekleri de vardır. Ocaklar iç cephede 10-15 cm. çıkıntı yapan kemerli bir ağıza sahiptir. Genelde kısa kenarda ve iki pencere arasında yer alırlar. Bunun dışında duvardaki tek pencerenin yanında veya penceresiz duvar üzerinde konumlanan örnekleri de mevcuttur. Bacalar genellikle dış cepheden 15-20 cm. kadar çıkma yapar ve çatıyı 60-90 cm. kadar geçerek sonlanır. İki pencere arasında yer alan ocaklar, dış cephede çıkıntı yapan bacalarıyla birlikte tek mekanlı yaşama birimine cephe karakteristiğini kazandırır. Baca hem iç hem de dış mekanda genişleyip daralmadan aynı hizada en üst noktaya kadar çıkar. Buna karşın ocağın içine bakan duvarları, ağız kısmından başlayarak bacanın en üst noktasına kadar daralır ve en üst noktada yaklaşık 35/35 cm. ölçüsünde bir baca ağızı oluşturur (Şekil 3). Ocağın büyüklüğü ile kastedilen, ocağın mekanın içine bakan ve duvardan çıkıntı yapmış olan cephesinin genişlik ve yükseklik ölçüsüdür (Şekil 4). 82 adet ocaktan 71 adedinin ölçüleri alınmış, diğer 11 adet ocağın bulunduğu evlerin iç mekanlarına girilemediği için genişlik ve yükseklikleri hakkında bilgi edinilememiştir¹.

Ocak ölçülerinin sınıflandırıldığı tabloda genişlik ve yükseklik açısından orta değer olarak kabul edilen ölçü aralığı 135-150 cm.'dir. Bu değer, ocakların büyüklük ve genişlik ölçülerinin en fazla oranda ölçüldüğü aralıktır². Her ocak, genişliğine ve yüksekliğine göre ayrı ayrı değerlendirilmeye alınmıştır. Her iki

değerde de ortalama ölçünün altında kalanlar “küçük ocaklar”, üzerine çıkanlar ise “büyük ocaklar” olarak nitelendirilmiştir. Ölçüleri 135-150 cm. aralığında kalanlar ise “orta büyüklükteki ocaklar” olarak adlandırılmıştır. Bu üç kategori içinde ele alındıktan sonra toplam içindeki oranları belirlenmiştir. Tablolarda “W” ocak genişliklerini, “H” ise yüksekliklerini göstermektedir (Tablo 1-2). Tablolar incelendiğinde, genişlikleri açısından, Küçük Ocak 16 adet ve %22,53 oranında, Orta Büyüklükte Ocak 39 adet ve %54,94 oranında, Büyük Ocak ise 16 adet ve %22,53 oranında olduğu görülmüştür. Yükseklikleri açısından ise, Küçük Ocak 28 adet ve %39,40 oranında, Orta Büyüklükte Ocak 36 adet ve %50,70 oranında, Büyük Ocak 7 Adet ve %9,90 oranındadır. Sonuç olarak standart bir ocak ölçüsünün olmadığı, aksine ocağın büyüklüğünün konumlandığı duvarın ve pencerelerin ölçüsüne göre ayarlandığı söylenebilir.

Konum

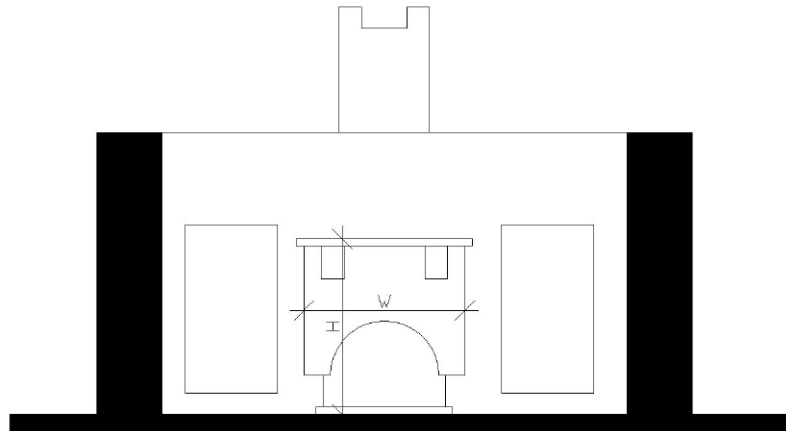
Ocağın konumu ile ilgili sınıflandırma, bu elemanın, mekanı oluşturan diğer mimari elemanlarla nasıl bir ilişki kurduğunu anlamak açısından önemlidir. Ocak büyüklükleri ile ilgili tabloda ölçüleri alınamadığı için yer verilememiş olan 11 adet ocak konum ile ilgili tablolara dahil edilmiştir (Şekil 5). Ana yaşama mekanı çoğunlukla iki alt mekandan oluşmaktadır. Birincisi, ocağın da yer aldığı oturma, yeme ve yatma eylemlerini barındıran ve hizmet edilen kısımdır. Diğeri ise ocağın karşısında, kısa kenarda bulunan dolap ve önündeki servis alanı ile tanımlanan ve hizmet eden kısımdır. Girişin konumu bu mekansal örgütlenmeyi belirlemesi açısından önemlidir. Servis ve yaşam alanı arasındaki fiziksel farklılaşmayı belirginleştirmek amacıyla kimi evlerde dolabın önü giriş kapısı genişliğinde sıkıştırılmış toprak iken, ocağın ve oturma alanı bulduğu alan kilimle kaplanmıştır. Bu kısım bazı örneklerde servis alanından 8-12 cm. yüksekliktedir ve ahşapla döşenmiştir. Mekan algılama yönünden girişin konumu oldukça önemlidir.

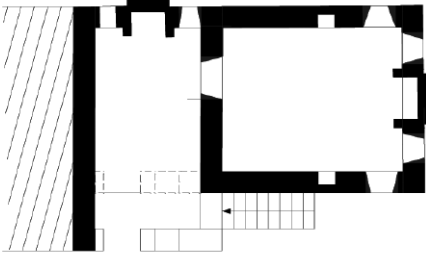
Girişe göre ocakların konumunu gösteren tablo incelendiğinde, girişin karşısında konumlanan ocaklar (D), 19

adet ve %23,17 oranında, girişten dolaylı olarak ulaşılan ocaklar (ID), 63 adet ve %76,83 oranındadır (Tablo 3-4). Örneklerin hiç birinde girişin bulunduğu duvarda veya bu duvara yakın konumlanmış ocak bulunmamaktadır. Sonuç olarak, endirekt ocak oranının fazla olmasından dolayı, yöre sakinlerinin ana yaşama birimlerini, servis ve yaşama alanı olarak ayırma eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu özellik elbette ki, Osmanlı evi başodasının sekialtı-sekiüstü ayrımı ile ilişkilendirilebilir. Ancak bu çalışmada ilişkilendirmelerden çok mevcut durumun saptanması önemsenmiştir. Ocaklar plan düzenindeki yerine göre uzun ve kısa kenar üzerinde olmak üzere 2 grupta sınıflandırılmıştır. Genelde de kısa kenar ve iki pencere arasında konumlanmışlardır. Sınıflandırmada tek köşe ocak örneği olan Çeşme Mahallesi 23 numaralı evin “B” kodlu ocağı kısa kenarda konumlanan ocak grubuna dahil edilmiştir. Uzun kenar üzerinde konumlanan ocaklar “LW”, kısa kenarda konumlanan ocaklar ise “SW” olarak kısaltılmıştır. Ocakların plandaki konumuna göre sınıflandırıldığı tabloya göre, uzun kenarda konumlanan ocaklar, 15 adet ve %18,30 oranında, kısa kenarda konumlanan ocaklar ise 67 adet ve %81,70 oranındadır. Çıkan sonuca göre kısa kenarda konumlanan ocakların oranı oldukça fazladır. Bu

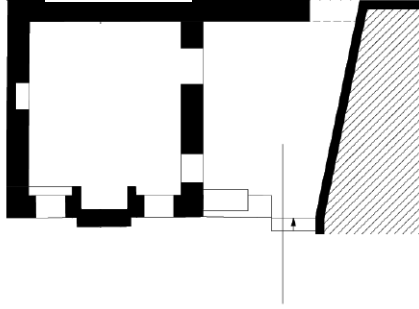
“OCAK, GÜNLÜK YAŞAM İÇİNDE PEK ÇOK AKTİVİTENİN MERKEZİ KONUMUNDAKİ BİR ELEMANDIR”

oran kısa kenarda ocak yapmanın genel bir tercih olduğunu düşündürmektedir. Uzun kenarda konumlanan ocakların bulunduğu evler Çeşme Mahallesi'nde 2, 4, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 19, 26, 29 ve 33 numaralı evlerdir. Yaka Köyü'nde ise tek örneğe 3 ana birimden oluşmuş 2 numaralı evin bir hanesinde rastlanmıştır.

Örneklerin incelenmesine Çeşme Mahallesi 2 numaralı ev ile başlanacak olursa, ocağın kısa kenarda konumlanamayışı, muhtemelen evin bulunduğu arazinin eğiminden kaynaklanmaktadır. Bu evde ocak yapılabilecek uygun tek duvar güneydoğu yönüne cephe veren uzun kenardır. Diğer duvarların büyük kısmı eğimden dolayı toprak altındadır. Çeşme Mahallesi 4 numaralı evde "B" ile kodlanmış ocağın bulunduğu mekanın kısa kenarı oldukça dardır. Bu mekanda yer alan ocağın kısa kenara yapılması durumunda her iki yanında yeterli alan kalmayacaktır. Olasılıkla bundan dolayı, ocak uzun kenarda inşa edilmiştir. Çeşme Mahallesi 7 (Mehmet Bilgili Evi) ve 33 (Ağa Evi) numaralı evlerin ocak büyüklükleri ve ocak yapım sistemleri, diğer evlerdeki ocaklarla aynıdır. Fakat bu konutlar plan ve cephe tipolojisi açısından

Ocakların konumu (Şekil 5)

Tablo 1 OCAK BÜYÜKLÜKLERİ (ÇEŞME MAHALLESİ)

NO	HOUSE PLANS OF ÇEŞME DISTRICT	W (cm)	H (cm)	NO	HOUSE PLANS OF ÇEŞME DISTRICT	W (cm)	H (cm)
1		A 122	132	10		156	134
		B 144	154				
2		123	130	11		150	103
3		---	---	12		121	130
4		A 140	145	13		113	130
		B 143	140				
5		A 150	147	14		136	125
		B ---	---				
6		A 122	132	15		171	142
		B 151	130				
7		161	148	16		---	---
8		A 132	122	17		---	---
		B 135	140				
9		A 140	120	18		146	135
		B 146	130				

Tablo 2 OCAK BÜYÜKLÜKLERİ (YAKA KÖYÜ)

NO	HOUSE PLANS OF YAKA VILLAGE	W (cm)	H (cm)	NO	HOUSE PLANS OF YAKA VILLAGE	W (cm)	H (cm)
1		156	135	10		A 118	130
		B 140	138				
2		A 130	132	11		A 130	135
		B 145	145				
3		A 160	120	12		131	180
		B 143	142				
4		140	160	13		155	150
5		A 151	158	14		138	140
		B 136	143				
		C 137	167				
6		A 119	126	15		142	150
		B 136	132				
7		A 126	130	16		146	146
		B 130	130				
8		---	---	17		A 121	138
						B 143	163
						C 147	115
9		A 163	144				
		B 187	160				

Tablo 3 GİRİŞE GÖRE OCAKLARIN KONUMU (ÇEŞME MAHALLESİ)

NO	HOUSE PLANS OF CESME DISTRICT	D	ID	NO	HOUSE PLANS OF CESME DISTRICT	D	ID
1		A	✓	10			✓
2		B	✓	11			✓
3				12			✓
4		A	✓	13			✓
5		B	✓	14			✓
6		A	✓	15			✓
7		B	✓	16		A	✓
8		B	✓	17		B	✓
9		A	✓	18			✓
19			✓	28		A	✓
20			✓	29		B	✓
21			✓	30		A	✓
22		A	✓	31		A	✓
23		B	✓	32		B	✓
24		C	✓	33		A	✓
25		A	✓	34		B	✓
26		B	✓	35		C	✓
27			✓				

bölgedeki konut tiplerinden farklı olduğu için sınıflandırmada açısından anlamlı değildir. Çeşme Mahallesi 8, 9, 10, 15, 19 numaralı örneklerin uzun kenarda konumlanan ocakları incelendiğinde ise bu yapıların tümünün kısa kenarlarına bitişik başka yapılar olduğu görülür. Belki de bu nedenle bu kenara ocak yapılması mümkün olmamıştır. Sadece 8 numaralı evin vaziyet planı incelendiğinde uzun kenarda bulunan ocağın arkasında bitişik bir yapı olduğu görülür. Fakat bu yapının sonradan yapıldığı anlaşılmıştır. 16 numaralı evde ise tabloda "C" olarak kodlanmış ocağın bulunduğu mekanın çok sağlıklı bir ayırım yapılamamış olsa da, yerinde yapılan gözlemler sonucunda aslında "A" olarak kodlanmış ocağın bulunduğu mekanın bir parçası olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında ocak kısa kenarda konumlanmış bir ocaktır. Ayrıca tabloda "B" olarak kodlanmış olan ocağın bulunduğu mekanın iki kenar ölçüsü birbirine oldukça yakındır. Bu ocağın arkasına yapılmış olan bölüm sonradan eklenmiştir. Çeşme Mahallesi 14 numaralı evde ise uzun kenarda konumlanan ocağın bulunduğu mekanın diğer duvarları 281 cm. ve 277 cm.'dir. Oldukça kısa sayılabilecek bu ölçülere sahip duvarlarda konumlanan ocağın her iki yanına pencere de

açılacağı düşünülürse bu ölçülerin yeterli olmayacağı açıktır. Ayrıca bu mekanın giriş öncesi mekanı ile arasında bulunan duvarın sonradan yapılmış olduğunu düşündüren izler vardır. Rölöve ve fotoğraflar incelendiğinde giriş öncesi mekanın kapısının tek mekanlı konutun asıl giriş kapısı olduğu varsayılabilir. Ayrıca, 164 cm. genişliğindeki kısa duvarın uzunluğu, 281 cm. uzunluğundaki ana birimin kısa kenarı ile toplanırsa, her iki mekanı ayıran duvarın kalınlığı ile beraber toplam uzunluk yaklaşık 495 cm.'dir. Böylece bu mekan 495 / 354 cm. ebatlarında ve bir ana birim için ideale yakın ölçülere sahip bir mekan olacaktır. Bu da iki mekanı ayıran duvarın sonradan yapılmış olması ihtimalini güçlendirmektedir. Çeşme Mahallesi 26 numaralı örnek ile ilgili öngöründe bulunmak ise çok daha zordur. Rölöve ve fotoğraflar, tek mekan gibi algılanan bu birimin, yıkılmış duvar izinden de anlaşılacağı üzere iki mekandan oluştuğunu göstermektedir. "A" ile kodlanmış zemin katta yer alan ocak, olasılıkla önceden hanay bölümünde bulunan ve servis işlevi gören bir ocak idi. Yöre sakinleri zorunda kalmadıkları sürece uzun kenar üzerine ocak yapmamışlardır. Evlerin genelde geniş araziler içinde konumlandığı, dağınık bir yapılaşmaya

Tablo 4 GİRİŞE GÖRE OCAKLARIN KONUMU (YAKA KÖYÜ)

NO	HOUSE PLANS OF YAKA VILLAGE	D	ID	NO	HOUSE PLANS OF YAKA VILLAGE	D	ID
1			✓	10		A	✓
2		A	✓	11		A	✓
3		B	✓	12		B	✓
4		C	✓	13		A	✓
5		A	✓	14		B	✓
6		B	✓	15		A	✓
7		C	✓	16		B	✓
8		A	✓	17		A	✓
9		B	✓	18		B	✓
				19		C	✓
				20		A	✓
				21		B	✓
				22		A	✓
				23		B	✓
				24		A	✓
				25		B	✓
				26		A	✓
				27		B	✓
				28		A	✓
				29		B	✓
				30		A	✓
				31		B	✓
				32		A	✓
				33		B	✓
				34		A	✓
				35		B	✓

**“YÖRE SAKINLERİ
ZORUNDA
KALMADIKLARI
SÜRECE MEKANIN
UZUN KENARI
ÜZERİNE OCAK
YAPMAMIŞLARDIR”**

sahip ve bitişik nizam pek fazla yapının bulunmadığı Yaka Köyü'nde uzun kenar üzerinde yalnızca 1 adet örnek vardır. Bu örnek de bitişik nizamda yapılmış bir eve aittir. Öyle görünüyor ki, kısa kenar üzerinde ve yanına iki pencere açılmış bacalı ocak inşa etmek genel bir tercihtir.

yapılmış olduğu da tahmin edilebilir. Ocak ve pencere ilişkisinin durumu, kısa kenarda inşa edilen ocaklar gibi, yöre sakinlerinin tercihlerini anlatabilir.

Tablolarda iki pencere arasında yer alan ocaklar "2W" kısaltması, tek pencere yanında yer alan ocaklar "1W" kısaltması, yanında pencere

yapmak gibi bir eğilime sahip olduklarını göstermez. Bu nedenle, yanında tek pencere olan veya pencere bulunmayan ocak örnekleri de detaylı olarak incelenecektir.

Çeşme Mahallesi'nde 4, 6, 8, 17, 19, 20, 22, 23, numaralı örnekler, Yaka Köyü'nde ise 3, 6, 8, 11, 12 numaralı evlerin ocakları tek pencere yanında konumlanmıştır. Bunlardan Çeşme Mahallesi'nde bulunan 19, 20, 23 numaralı evler ve Yaka Köyü'nden 3 ve 12 numaralı ev dışındakilerin hepsi servis hizmeti veren mekanlar içinde konumlanan ocaklardır. Çeşme Mahallesi'nden 20 numaralı evin zemin katında konumlanan ocağın servis amaçlı kullanılıp kullanılmadığı hakkında net bir bilgi edinilememiştir. Bunun yanında Çeşme Mahallesi 23 numaralı evin, "B" harfi ile kodlanan köşe ocağı sonradan yapılmıştır ve bir yanında da bir niş bulunmaktadır. Yaka Köyü'nde ise 3 numaralı evin, "A" ile kodlanmış mekanının yaşama amaçlı mı, yoksa servis amaçlı mı kullanıldığı çok net olarak anlaşılamamıştır. Çeşme Mahallesi'nden 19 numaralı evde ve Yaka Köyü 12 numaralı evde konumlanan ocaklar tek mekanlı

"KISA KENARDA KONUMLANAN İKİ PENCERE VE BU PENCERELER ARASINDA YER ALAN BACA, ÇALIŞMA BÖLGESİNDEKİ GELENEKSEL KONUTLARIN CEPHE KARAKTERİSTİĞİDİR"

Ocak-Pencere İlişkisi

Ocağın pencerelerle ilişkisi önemlidir. Hemen hemen tümü kısa kenarda konumlanan ocağın her iki yanında veya kimi zaman bir yanında pencere bulunur (Şekil 6). Yanında pencere bulunan ocakların orantılarına bakarak ve bunu ocağın yanında tek pencere olan ya da pencere bulunmayan örneklerin sayısı ile karşılaştırarak bir sonuç çıkarılabilir. Ayrıca ocağın yanında pencere bulunmayan örneklerin hangi koşullar altında

bulunmayan ocaklar ise "NW" kısaltması altında gruplanmıştır (Tablo 5-6).

Buna göre, iki pencere arasında konumlanan ocaklar 55 adet ve %67,07 oranında, tek pencere yanında konumlanan ocaklar 13 adet ve %15,86 oranında, yanında pencere bulunmayan ocaklar ise 14 adet ve %17,07 oranındadır. İki pencere arasında yer alan ocaklar yüksek bir orana sahiptir. Ancak bu oran tek başına yöre sakinlerinin ocak yanında pencere

Tablo 5 PENCEREYE GÖRE OCAKLARIN KONUMU (ÇEŞME MAHALLESİ)

NO	HOUSE PLANS OF ÇEŞME DISTRICT	2W	1W	NW	NO	HOUSE PLANS OF ÇEŞME DISTRICT	2W	1W	NW
1		A	✓		10			✓	
2			✓		11			✓	
3					12			✓	
4		A	✓		13			✓	
5		B	✓		14			✓	
6		A	✓		15			✓	
7				✓	16		A	✓	
8		A	✓		17		A	✓	
9		B	✓		18			✓	

Tablo 6 PENCEREYE GÖRE OCAKLARIN KONUMU (YAKA KÖYÜ)

NO	HOUSE PLANS OF YAKA VILLAGE	2W	1W	NW	NO	HOUSE PLANS OF YAKA VILLAGE	2W	1W	NW
1			✓		10		A	✓	
2		A	✓		11		A	✓	
3		A	✓		12			✓	
4			✓		13			✓	
5		A	✓		14			✓	
6		A	✓		15			✓	
7		A	✓		16			✓	
8		A	✓		17		A	✓	
9		B	✓						

Pencere ve ocak ilişkileri (Şekil 6)

yaşama birimlerinde yer alan ocaklardır. Ve bu ocakların her ikisinde de bir tarafta niş ve diğer tarafta bir pencere vardır. Çeşme mahallesi 6, 8, 22 ve Yaka Köy 6 numaralı evlerin servis mekanlarında konumlanan ocakların tümünün yanında bir niş ve bir pencere vardır. Çeşme Mahallesi 4 numaralı evin servis mekanında konumlanan ve “B” harfiyle kodlanmış ocağın ise bir yanında pencere diğer yanında lavabo olarak kullanılan bir bölüm bulunmaktadır. Çeşme Mahallesi 9, 23, 28 numaralı ve Yaka Köyü 5, 7, 9, 10, 17 numaralı evlerde ocakların yanında pencere bulunmamaktadır. Bunlardan, yanında pencere olmayan ocakların bulunduğu mekanlar, Yaka Köyü 9 numaralı ev hariç, servis amaçlı kullanılan mekanlardır. Çeşme Mahallesi 9 numaralı evin servis mekanında bulunan “A” kodlu ocağın tek tarafında niş vardır. 23 ve 28 nolu evlerin “A” kodlu ocaklarının her iki tarafında da niş vardır. Bunlar dışında kalan Yaka Köyü 7, 9, 10 numaralı evlerin servis mekanlarındaki ocakların her iki tarafındaki nişlerin boyutları 30/30 cm.’dir. Yaka Köyü 17 numaralı evde bulunan “A” kodlu servis mekanında konumlanan ocağın konumlandığı duvar 207 cm. olarak ölçülmüştür. Bu boyut ocağın yanına niş açılabilmesine olanak vermemiş olmalıdır.

Çeşme Mahallesi 10 ve 29 numaralı konut örneklerinde de görüldüğü gibi,

ocak uzun kenarda konumlanmış olsa bile yanına iki pencere açılma kuralı uygulanmaktadır. Bununla birlikte, Çeşme Mahallesi 19 ve Yaka Köyü 12 numaralı örneklerde olduğu gibi ocağın yanında bir niş ve bir pencere olmak üzere her iki yanda mutlaka iki adet boşluk yaratma eğilimi olduğu gözlemlenmiştir. Ana birim içinde yer alan ocaklar göz önüne alındığında, Çeşme Mahallesi 19 ve Yaka Köyü 12 numaralı evler dışında tek mekanlı yaşam biriminde bulunan ocakların tümünün iki yanında pencere konumlanmaktadır. Eğer ocaklar servis amaçlı olarak kullanılan mekanlarda yer alıyorsa, bu ocakların yanında pencere olması beklenen bölümlerin, genelde pencere oranına yakın veya daha küçük ölçülerde bir veya iki adet niş yapılarak değerlendirildiği görülmüştür.

Son Söz

Çalışma bölgesinde yerleşim dokusunu oluşturan ana birimler, servis ve yaşama alanı olarak iki bölüme ayrılmıştır. Sedirler, nişler ve pencerelerin bulunduğu ocağın önündeki alan yaşama alanı olarak, ocağın tam karşısındaki yüklük ve kimi zaman hamamlığı barındıran bölüm ise servis alanı olarak tanımlanabilir. Kimi evlerde bu iki bölüm kot farkı veya farklı döşeme malzemeleri ile ayrılmıştır. Ocaklara büyüklük açısından bakıldığında, 135-150 cm. aralığı hem

genişlik hem de yükseklik açısından normal olarak kabul edilmiştir. Ocakların, yüksekliğine göre %50, 70’i bu kategoridedir. Ana birimlerin ortalama yüksekliği 270-300 cm. arasındadır. Bu açıdan, Ana birimin genel tavan yüksekliği ile ocak yüksekliği arasında yaklaşık 1/2’lik bir orantı vardır. Çalışma bölgesindeki geleneksel konutlara cephe karakteristiğini, kısa kenarda konumlanan iki pencere ve bu pencereler arasında yer alan baca vermektedir. Karakteristik cephe görünümünü oluşturan pencere ve ocağın kısa kenarda konumlanması ise genel bir eğilimdir. ■

Can Kaya, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Doktora Öğrencisi

Y. Doç. Dr. Emre Ergül, İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim Üyesi

1. Çeşme Mahallesi’nden 16 ve 25 numaralı evlere, 20 numaralı evin alt katına, 17 ve 5 numaralı evlere ve Yaka Köy 2 numaralı evin ikincil mekanlarına girilemediği için bu evler içinde yer alan ocakların ölçüleri alınamamıştır. Bunun yanında Çeşme Mahallesi’ndeki 3 nolu (ahır) ve 34 nolu (okul) binaların ocakları yoktur. Yaka Köyü’nde ise yalnızca 8 numaralı evin içine girilemediğinden ocak ölçüleri ilgili tabloda belirtilememiştir.
2. Genişlikleri açısından %54,94 ve yükseklikleri açısından %50,70 oranında ocak 135-150 cm. aralığında ölçülmüştür.

Projecilik + Müteahhitlik Yarışmalar

MİMARLIĞA İSTANBUL'DA ALDIĞI EĞİTİM İLE BAŞLAMIŞ, İZMİR'DE DEVAM ETMİŞ, PROJECİ VE YARIŞMACI MİMAR **ERSİN PÖĞÜN** İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN SÖYLEŞİDEN ELDE EDİLMİŞTİR

Hikmet Gökmen, Tuba Çakıroğlu

H Hikmet Gökmen - Yaşam öykünüzü çok kısa olarak anlatabilir misiniz?

Ersin Pöğün - 1944 İzmir doğumluyum. İzmir Duatepe ilkokulundan sonra yine İzmir'de Saint Joseph Ortaokulu'nu (o zaman sadece 'ortaokul' bölümü vardı) bitirdim. Eğitimime İstanbul Galatasaray Lisesi'nde devam ettim. 1964-1965 eğitim yılında Fransa'da mühendislik ön lisans eğitimi aldım. Yurda dönüp 1965-1970 yılları arasında İTÜ Mim. Fak.'de eğitim görerek Yük. Müh. Mimar diploması aldım. 1971-1972 yılları arasında askerlik hizmetimi tamamladım. 1973'te ilk büromu açtım. Yine aynı yıl eşim Şakire (Nişli) ile evlendim.

H.G. - Neden mimarlık eğitimi, mimarlık eğitimine karar vermenizde neler etkili oldu?

E.P. - Lise yılları başında mühendislik ya da fizik eğitimi almak düşüncesindeydim. Fransa'ya da bu düşünce ile seçilmiş olarak gittim. Ama bu deneyim, yani Fransa'daki eğitimim sırasında 'mimarlık eğitimi' almamın daha uygun olacağını düşünür oldum. Sayılarla, teorilerle, hipotezlerle uğraşmak hoştu ama her şey soyuttu, kavramsaldı... Oysa mimarlık düşünceden gerçeğe dönüşebilirdi. Tabii o zaman mimarlığın alternatifler, çözümler, çizimler, karasızlıklar içeren yapısı olduğu hakkında bir bilgim yoktu. Ben onu da mühendislik kategorisinde bir meslek dalı olarak düşünüyordum. Kısacası, demek ki bu konuda hemen hiç fikrim yokmuş. Daha sonraları seçim nedenini düşündüğümde çok da önemi olmayan

bir gözlemin bu seçimde rolü olduğunu belirledim. Yaşamın tesadüflerle iç içe olduğunu vurgulamak için bu gözlemime kısaca değineyim: Lise yıllarım hep yatılılıkla, hem de 'daimi'sinden, geçti. Yatakhane pencereleeri Beyoğlu'nun yan sokaklarından birine yönelikti. Binalardan birinde Mimarlık Ofisi olduğunu düşündüğüm bir işyeri hep dikkatimi çekiyordu. Bu ofisin ışıkları sanki hiç sönmez, sürekli bir devinim, coşkulu bir çalışma temposu, heyecanlı bir süreklilik, bitmeyen bir süreç yaşıyordu adeta. Koca binada mesai saatinden sonra ışığı sönmeyen tek büroydu orası. Beni farkına varmadan hayli etkilemiş olmalı. Ben de bazen kendimi izleyen değil, onlardan biri gibi hissederdim. Sık sık uykusuz sabahladıklarına tanık oluyordum. Sonradan anladım ki meğer mimarın ortak kaderini paylaşırlarmış. Yatakhane penceresinden izlediğim bu tabloda, çalışanların coşkusu, azmi, bitmeyen enerjileri ile zevkli ve önemli bir şeyler üretildiğini anlıyabiliyordum. Bu nasıl bir meslek olmalıydı? İşin gizemli bir romantizm içerdiğine inanmıştım diyebilirim. Bu insanlar herkesin eğlenip, uyuduğu saatlerde bu kadar uzun bir süre, böyle bir özveri ile çalışabiliyorlardı. Galiba bu anılar Fransa'da "flash back"lerle aklımı çeldi. Diyebilirim ki bu duygularla eğitimimi alıp ben de mimar olmuştum.

Tuba Çakıroğlu - Mimarlık eğitimi sonrasında, düşlediğiniz gizemli romantizm ortamını bulabildiniz mi?

E.P. - Tabii iş hayatı, serbest çalışma koşulları değişti. Pek öyle yatakhane

SAĞDA İzmir-Bornova'da Pöğün Evi (2004)

penceresinden görüldüğü kadar romantik bir ortamda yürümüyordu işler. Ama olsundu. Seçimi bir kez yaptıktan sonra dönüş yok, yılmadan çalışmak zorundaydık. Bugün yeni mezun mimarların bizden daha çetin koşullarla boğuşmak zorunda kaldıkları kesin. Bizim dönemlerin tipik özelliği, hemen her mimar için, bu belki de biraz İzmir'e özel diyebiliriz, meslek hayatlarının başında ikircikli bir yaklaşım sergilenmesiydi. Sadece proje yapmaktansa inşaata işlerine de girişmek düşünülürdü. Şimdilerde bu iş biraz daha mimarlık lehine ayrılmış gibi... Öne çıkmak isteyen müteahhitler, mimarın kapısını çalmanın gerekliliğini kavramış durumda. Şu anda ne orandadır bilmiyorum ama geçmişe göre hayli yükselmiş olması gerek. Giderek daha da yükseleceği anlaşılmakta.

H.G. - Eğitim bitti, iş hayatı başladı. İş hayatına nasıl ve nerede başladınız? Bize biraz ilk işinizden bahseder misiniz?

E.P. - Ben mezuniyetimi takiben hemen çalışmaya başladım. İlk işim Bornova yolu üzerinde Mobil'e ait bir benzin istasyonu beraberinde inşa edilen Mercedes bakım istasyonunda şantiye şefliği idi. Ben hep proje - tasarım işleri yapmayı planlarken, nasıl olduğunu anlayamadan şantiye şefliği ile mimarlık mesleğine adım atmış oldum. Bu işi sevdiğimi söyleyemem. Gerçi işin başında şantiyede çalışmakla inşaata dair, dolayısı ile mimarlıkla direkt ilgili olan, birçok konuda bilgilenilmiş olunuyor. Neticede bir yıl kadar (askerliğe gidinceye kadar) bu işi sürdürdüm. Askerlik dönüşü (1973 sonu) ağabeyim mimar Akın Pöğün ile mimarlık büromuzu açtık. Mimar olarak insanın, en azından benim, ayaklarının yere basması vakit alıyor. Büro açınca iş gelir, hatta seçici olabiliriz diye düşünüyordum. Birader daha gerçekçi davranıp inşaata yönelmek istiyordu. Ben ise direndiğimden, daha başında yollarımız ayrıldı. O tarihlerde müteahhitlik büyük sermaye gerektirmiyordu. Uygun bir inşaat alanı bulmak yeterli olurdu. Bir müddet yalnız çalıştım. Sonra mimar Salih Pekin geldi. Bir müddet birlikte çalıştık. Mart 1974'te talihsiz bir gelişme nedeniyle Salih bir müddet bürodan uzak kaldı.

Bir kaç ay sonra mimar Erbil Çoşkun askerden döndü. Bu kez büroda onunla birlikte çalışmaya başladık. İş bulmak için referans edinmeye çalışıyorduk. Bu gaye ile Ege Ü. Fen Fak. Deniz Biyolojisi için Urla İskelesi'nde laboratuvar binası projesini düşük bir bedelle üstlendik. 1975 yaz başında Salih tekrar aramıza katıldı. Üç kişi çok iyi bir ekip olmuştuk. Ama yarışma için ortakları ikna edemiyordum. O dönem İzmir'den yarışmaya girmek kimsenin aklına gelmezdi. Yarışma için ekip kurmak kimsenin aklına yatmazdı. Bu konudaki yalnızlığımı aşamadım. Bir müddet sonra anlaşmazlık ve ayrılık oldu. Büroyu 1975 sonuna kadar yalnız idare ettim.

H.G. - Sonraki mimarlık yaşamınız nasıl devam etti?

E.P. - 1976'da bir müteahhitlik denemesine giriştik. İki ortak (İnş. Müh. Rasin Alca ile) Alsancak Plevne Bulvarı No:12'de apartman inşaatına başladık. Kısa bir süre Nişli Mimarlık bürosunda çalıştım. 1978'den 1980 yılı sonlarına kadar proje ve yarışma işleri ile uğraşmayı sürdürdüm. Ama bu dönemde yarışma konusunda pes ettiğimi itiraf etmeliyim. Bu iş yapılacak ise Ankara'da yapılmalıydı diye düşünür oldum. Bu nedenle yeni yılda Ankara'ya yerleşmeyi planlamaya başladım. Ama yeni yıla girmeden eşim Şakire Pöğün'ün doçentlik çalışmaları için

ABD'ye gitmeye karar verdik. İki çocuğumuzla birlikte iki yılına yeni dünyaya göçtük.

H.G. - Amerika'daki günler, mimarlık adına nasıl geçti?

E.P. - Amerika'da mimari aktivite ile ilgili beklentilerimde umduğumu bulamadım. Düşük yoğunlukta bir mesleki deneyim dönemi geçirdim. Bununla beraber bu dönem hem mesleki hem de dünya görüşü açısından yaşamımda önemli bir dönüm noktası oluşturdu. Malzeme, teknik kullanım düzeyi, mimari anlayış, sanat ve estetik yaklaşım farkı, kendi ülkemdeki mesleki faaliyetimi her adımda sorgulamam gereğini duyumsatıyordu.

T.Ç. - İki yıl sonunda Türkiye'ye döndünüz ve İzmir'de yeniden mimarlık...

E.P. - 1982 sonunda ülkemize geri döndük. 1984 sonuna kadar Nişli Mimarlık Bürosu'nda ortak mimar olarak (Fahri Nişli, Eşref Toğulga ile birlikte) çalıştım. Resmi ve özel sektöre çeşitli projeler hazırladık. 1985'te tekrar kendi büromu kurdum ve proje işlerine giriştim. O tarihte Türkiye'de turizmde patlama yaşıyordu. Bürolar sahil kesimlerinde pıtrak gibi yükselen otellere proje yetiştiriyordu. Biz de büroda çalışan mimar arkadaşlarla birlikte, özellikle Marmaris bölgesinde,

“MİMARLIĞIN GİZLİ BİR ROMANTİZM İÇERDİĞİNE İNANMIŞTİM...”

ÜSTTE İzmir-Karapınar, Pınar Evleri (1998)

SAĞ ÜSTTE Marmaris, "Sunrise" Otel (1990)

SAĞ ALTTA İzmir Konak Belediyesi Yeşilyurt Spor Kompleksi Mimari Proje Yarışması (2003)

değişik çaplarda oteller planlama fırsatı bulduk. İşlerde, hiçbir devirde görmediğim bir bolluk vardı. Bu bereketli dönem 1990'lara kadar sürdü. Bu dönemden sonra 1998 yılına kadar proje işlerinin yanına inşaat işleri de eklendi.

H.G. - Bildiğimiz kadarıyla her ne kadar İzmir'de bu iş olmaz deseniz de mimari proje yarışma deneyimleriniz var. Bu süreç nasıl başladı? Sizin için yarışmalar ve yarışma ortamı ne ifade etmektedir?

E.P. - Bu tarihten sonra yine yeni bir döneme girdik. Kızım Yüksel Pöğün İTÜ'yü bitirip mimar oldu. İzmir İYTE'ye, mastır yapmak üzere, asistan olarak girdi. Yüksel'in çevresinde yarışmalara meraklı asistan arkadaşları olduğunu görüyordum. Özellikle Kıvılcım Duruk çok istekli ve hırslı genç bir mimar olarak beni de ateşledi ve yirmi yıldır kapadığım yarışma defterini yeniden açarak bıraktığım yerden tekrar yola koyulduk. Kıvılcım-Volkan Duruk-Can Aysan (End. Tasarımcı) Yüksel ve ben olmak üzere uyumlu bir ekip oluştu. Hemen hemen girdiğimiz her yarışmadan sonuç alabiliyorduk. Ancak maalesef bir süre keyifle çalıştıktan sonra çeşitli sebeplerle ekip dağıldı. Şimdilerde yine iyi bir ekibimiz var. İzmir de artık eskiye göre çok farklı. Meraklı gençler yetişti. Bu gelişme mimarlık adına çok memnuniyet verici. Ortamı güncelleştirerek zenginleştiren bir uğraşı. Meslek için eşsiz bir

motivasyon aracı. Yarışmalar hem kendi süreçleri içinde, hem de sonrasında salt meslekle ilgili değişik çeşitli boyutta açılım ve tartışmaları da gündeme getirmektedir. Burada önemli olan herhalde çalışmaları özgür bir yaklaşımla sürdürebilmek ve rasyonel, özgün ürünler elde edebilmektir. Fonksiyon esas alınarak hem araziye ve çevresine yeni bir boyut katmak hem de bütünleşebilmek... Yarışmalarda tanık olduğumuz değişik çözümler, mimarlığın ne mene yönlendirilebilir olanaklar içerdiğine dair somut deliller gibidir. Bana göre atılımcı ruhu olan mimarın zaman ve olanak yaratıp bu deneyimi yaşaması mesleki bir zorunluluk gibidir. Bu olay tartışmasız ortak çalışmanın ve ortak üretmenin kutsal anlamını özümsemek; kendini yinelemek yerine, gelişim içinde yenileyip, tazelenmek ve entelektüel aktivitemizi yoğun bir düzeyde mesleğe yöneltebilmek potansiyeli taşımaktadır. Tabii yarışma tekdüze, sürgit bir düzende yürütülemez. Biraz dikkat edilecek husus değişik zamanlarda değişik sosyal ve zihinsel faaliyetlerimizi mesleki eksenden ayrılmadan, uzaklaşmadan sürdürebilmek.

T.Ç. - Yarışmacı, projeci ve İzmirli bir mimar olarak yapılaşmış çevredeki değişimler hakkında, bilhassa İzmir özelinde neler düşünüyorsunuz? Neler yapılabilir?

E. P. - Mimarlık sadece yarışmalardan ibaret değil elbette. Meslekte eskidikçe, insan birçok şeyi mimari kapsamda algılayıp, değerlendiriyor. Özellikle yakın çevremizi ve kentimizi sürekli mimarlık süzgecinden geçirdiğimi fark edebiliyorum. Özel olarak İzmir'e bakarsak kentin sürekli değiştiğini, şiştiğini izleyebiliyoruz. Üzülerek, hemen her konuda yetersiz, düzensiz, hatta sağlıksız bir ortamda yaşadığımızı söyleyebiliriz. Genelde ülkemizin bugünkü zor ve üzücü şartları daha baştan ümitlerimizi kırıyor. Bu faktörleri burada saymanın yeri yok. Bunlar biliniyor. Arap saçına dönmüş saçma sapan, çoğu kez ahlaki olmayan ilişkiler yumağı içinde, adeta sarhoş denebilecek bir ortamda, olabilecek olumlu hamleler de gürültüye gidiyor. Bunlara bir de büyük kentlere yapılan göç dalgaları ekleniyor. Mevcuda

yetişemezken, mevcuttan çok daha fazla hizmet bekleyen yeni yeni kentsel alanlar oluşuyor. Bir de bunların kentlerin hazırlıksız, plansız ve alt yapısız alanlarında kendilerine zemin buluyor olmaları olanaklar oluşsa bile on yıllarca onarılamayacak olumsuzluklara neden oluşturuyorlar. Benim çocukluğumdan beri İzmir plansız, programsız bir şantiye gibidir. Hiç bir şey bitmez, bitirilemez. Sorunsuz, kalıcı, kent belleğinde yer edecek bir yapılanma yok gibidir. Kentin bilimsel, uzun erimli, çağdaş bir öngörü ile imar edildiğini söyleyebilir miyiz? Elli yıllık bir imar faaliyetinden sonra, sizce netice tüm çıplaklığı ile sırtıtmıyor mu? Merkez kenti imar diye yıkarak, bir daha asla geri gelmeyecek tarihi mirası elimizle yok ettik. Bizler sağlıklı ve mimari miras niteliğindeki yapılarımızı yerle bir edip, yerine ucube apartmanlar, işhanları dikerken; eloğlu yıkılmış, yakılmış yok edilmiş yapılarının bölük pörçük kalıntılarından, hatta küllerinden mimari mirasını bir yandan yeniden ayağa kaldırırken, bir yandan da yeni alanlarını bilinçli, öngörülü ve disiplinli bir yaklaşımla geliştirebilmişlerdir. Bunlar el birliği ve dürüstlikle çalışarak nelerin yapılabileceğini göstermesi bakımından çok önemli örneklerdir. Batımızda bu kadar olumlu kent örnekleri varken, kentimizi oluşturmakta ne kadar sorumsuz davrandığımız gerçeğini ancak görebiliyoruz. Daha da üzücü olanı mademki bu boyutta bir yıkım olacaktı, bari altyapıyı, sokakları, caddeleri, meydanları vs. tüm kent enstrümanları çağdaş ölçek ve fonksiyonlarla donatabilseydik. Anlaşılabacağı gibi yukarıda 'eloğlu' ile kast edilen Almanlar gerçekten acımasız bir şekilde haritadan (özellikle bazı kentler) silinmiş, yok edilmiş kentlerini planlı, disiplinli, geliştirilmiş kent kültürlerinden taviz vermeksizin, bizimle de aynı dönemde başladıkları imar hareketi ile ayağa kaldırırken; biz elimizde mevcut olan değerleri bir an bile tereddüt etmeden yok ettik. Bu örnekler içimizi burup, yüzümüzü kızartmakta. Yüksek sesle kendimizle yüzleşmek zorundayız. Belki bunun bize bir ölçüde katkısı olabilir. İşin aslı kent kültüründen ve kentsel kurumlardan o kadar yoksunuz ki, kentlerimiz adeta sahipsiz... Durum

böylesine somutlaşmışken gerekli dersleri çıkarıp, bundan sonrasına ümitle bakabileceğimiz söylenebilir mi? Bu durumu ekonomik gelişmişliğe bağlamak, kendimizi avutmaktan öte bir anlam taşımaz. Yine de kent için yapılabilecek bir şeyler, kurtaracak çözümler üzerinde çalışılabilir. Kenti kent gibi yaşanabilir kılmak için, çağdaş kurumlar, bilinçli kentliler kazanabilmek için başta mimarların kolları sıvaması, özveri ile çalışma gerekliliği vardır. İzmir'in imar macerası böyle. Ben ve bizim nesil bu maceranın göbeğinde yer aldık. Kendi adıma her aşamada meslek etiğine ve imar kurumlarına saygılı davrandığımı söyleyebilirim. Netice olarak, biz imardan nasibimizi alırken, kent de bizim mimarimizden nasibini (!) aldı diyebilirim.

H.G. - Mesleki çalışmalarınız yoğunluklu olarak hangi tipolojiler üzerineydi?

E.P. - Bizim büronun belli konularda proje yapma lüksü hiç olmadı. Bulabildiğimiz her konuda, haddimiz olarak ya da olmayarak, yapabildiğimizin en iyisini, en doğrusunu tasarlamağa çalıştık. Bunlar bazen resmi, bazen özel kurumlar için olabiliyordu. Bazı örnekleri resimlerle sizlere sunmaya çalıştım. Bir de yarışmalar var tabii...

T.Ç. - Eğitiminizi İstanbul'da almış olmanızın size ve mimari bakış açınıza olan katkıları nelerdir?

E.P. - Ben eğitimimi İstanbul'da aldım. Bu kentin Türkiye ölçeğinde, mimari birikim ve çeşitlilik bakımından zengin olmasının eğitime de katkısı olduğunu düşünüyorum. Gerçi 1950'lerden başlamak üzere en büyük yozlaşma ve yıkım bu kentte yaşandı. Yine de imparatorluğun başkenti olarak bazı izleri sürmek, mimari mirası yaşamak mümkündü. Kurlsızlık, sermaye ve

“YARIŞMA; ORTAMI GÜNCELLEŞTİREREK ZENGİNLEŞTİREN BİR UĞRAŞI, MESLEK İÇİN EŞSİZ BİR MOTİVASYON ARACI”

**“EĞİTİM
YILLARIMDA,
ŞİMDİLERDE
MİMARİDE ÇOK
GÜNCEL OLAN
KONSEPT BOYUTU
TASARIMLARA HIÇ
YANSIMAZDI”**

taşradan alınan göç akışının yarattığı imar hareketliliği kenti dönüştürüp tüketirken nüfusunu da kat be kat artırdı. Neticede İstanbul, öğrenci için hem iyi hem kötü örneklerle bezenmiş bir kent olup çıktı. Bizim eğitim yıllarımızda İTÜ’de Alman ekolü hala işliyordu. Şimdilerde değişmiş olabileceğini tahmin ediyorum. Rasyonel ve didaktik çizgide bir eğitim aldık. Okulda fonksiyon ağırlıklı, geleneksel dizayn anlayışına bağlı tasarımlar hazırlardık. Daha fazlası da beklenmezdi. O zamanki iletişim olanakları bugüne göre hiç yok gibiydi. Verilen klasik eğitimin yanı sıra ele geçirebildiğimiz mimari dergi ve kitaplardan güncel mimariyi izlemeye çalışırdık. Şimdilerde mimaride çok güncel olan konsept boyutu tasarımlara hiç yansımazdı. Bir diğer farklılık, eğitim sık sık boykot ve işgallerle kesintiye uğrardı. Verimli, keyifli olabilecekken karışık, sıkıntılı ve endişeli bir yüksek eğitim dönemi yaşadık.

T.Ç. - Mimarlık, tasarımın yanı sıra işveren, para, imar mevzuatları, bürokrasi gibi verilerle işleyen bir meslek...

E.P. - Mimar için en keyifli iş, anlayışlı, uyumlu ve saygılı bir işverenle çalışabilmektir. Tabii bu çoğu kez nasip olmaz: İşin kaderi sermayeye direkt bağlı olmasıyla daha başından bellidir.

Proje ve inşaat sürecinde işveren – mimar ilişkilerinin düzeyi haliyle çok önem arz eder. Bunu mimari ürünün yararına iyi manipüle edebilen mimar bence iyi, başarılı bir mimardır. Projesiyle, bürokrasisiyle, yönetmelikler vs. ile uğraşan mimara işverenin anlayışlı davranması hem kendi hem de kamu yararınadır.

H.G. - Şu anda Türkiye’deki mimarlığın dünya üzerindeki yeri hakkında neler düşünüyorsunuz? Mimarlığın bugünü için neler söyleyebilirsiniz?

E.P. - Bugün ülkemiz tüm kurumları ile batıya bağımlı. Mimari de aynı şekilde. İletişimin bu kadar hızlanıp çeşitlenmesi, dünyada olan bitenin, anında çalışma masamıza ulaşabiliyor olması, şüphesiz etkileşimi de yoğunlaştırıyor. Sanal ortamda her şey ele avuca sığar hale geliyor. Her şey gibi mimarlık da tüketim aracına dönüşmüş bulunuyor. Bu iç içe geçmişlikte ülkelerin özgün mimarisinden söz etmenin haddime düştüğünü sanmıyorum. Dünyayı biraz dolaşsanız sermayenin nasıl tekdüze bir yaşam dayattığını görebilirsiniz. Küreselleşmeden mimari de fazlası ile nasibini alıyor. Bu baş döndürücü ilişim – etkileşimin merkezine bir de bilgisayar yerleşmiş durumda. Artık ağır topların özgün mimarisi yok ya da yok olmak üzere... Onun yerine her türden

ÜSTTE TESKOMB Mimari Proje Yarışması (2000)

SAĞ ALTTA Dalaman Uluslararası Havalimanı
Yeni Dış Hatlar Terminali Yarışması (1999)

ALTTA Seramik çalışması, Şimart Sergisi’nden
(2008)

teknik olanaklarla donanmış, sonra da parlatılarak piyasaya sürülmüş mimarlar ya da bürolar var. Bu arada teknolojik yeniliklerin ve malzemelerin çeşitlenmesi de olaya yeni boyutlar yepyeni açılımlar katarak meslekte eskiyenleri şaşırtmaya devam ediyor. Ben pes etmek niyetinde değilim. Mimari konular, projeler, yarışmalar benim için vazgeçilmez uğraşlar olarak yaşamdaki değerli yerlerini koruyorlar. Bir yarışma ilanı görsem heyecanlanırım. Gireyim veya girmeyeyim sunulan projeleri, sonuçları merak eder, izlerim. Zaman zaman kentimizin mimarlık fakültelerindeki öğrenci çalışmaları değerlendirmelerine çağrılı olarak katılıyorum. Yarışmalarda jüri üyeliği yaptığım oluyor.

T.Ç. - Yarışmaların mimarlığın gelişimine katkıda bulunması, öncülük etmesi bakımından mühim bir yeri var. Birçok yarışmaya katılmış, ödül almış ve jüri üyeliğinde bulunmuş bir mimar olarak yarışmalar konusunda özellikle gençlere söylemek istediğiniz bir şeyler var mı?

E.P. - Yaklaşık kırk yıldır mimarlıkla iç içeyim. Proje, tasarım işleri benim için hep ön planda oldu. Yarışmaları da bu alanda çitanın yükseltilmesi olarak algılıyorum. Genç mimarlara da sıcaklığına yarışmalarla ilgilenmelerini öneririm. Yarışmaların uzun erimli çalışmalar olduğunu bilmek ve yılmamak gerekir. Ekmek parasını salt yarışmadan çıkarmak oldukça zor bir iştir.

H.G. - Genç meslektaşlarımıza mimarlık mesleği ile ilgili neler söylemek istersiniz?

E.P. - Genç meslektaşlara sabırlı olmalarını, bıkmadan iş koşturmalarını, mesleki çabalarını inatla sürdürmelerini öneririm; özveri ve azimle çalışmayı baştan benimsemelerinde fayda var. Yapılan işi sevmek, inançlı ve saygılı olmak işin yükünü hayli hafifletecektir. Bizim nesil T-cetveli ve gönyeli çalışan klasik mimar tipleridir. Tasarımlarımın rasyonellik sınırları içinde farklılaşmasına daima özen göstermeye çalıştım. Fonksiyonel olgunluğu hep ön planda tuttum. Çalışmalarımda bunların izleri kolayca görülür. Düzgün bir tasarım yalın, uyumlu sade ve ekonomik malzeme ve tekniklerle

desteklenebilirse netice tatmin edici oluyor.

T.Ç. - Günümüzde mimarlık alanında yapılan ürünler oldukça fazla. Her şeyin eğitim içerisinde yer almasını doğru buluyor musunuz?

E.P. - Son zamanlarda mimariye yeni boyutlar ekleniyor. Dergiler vs. örneklerle dolu. Bu tür yenilikler, avant garde yaklaşımlar tüketimi tetikliyor ve birilerine para ve ün sağlıyor. Bazen bu çalışmaların ne kadar mimarlık diye sorgulanması gerekiyor diye düşünüyorum. Bu tür mimari zıırlıkları, zorlama şımarıklıkları örnek almamızın, eğitime sokmamızın yanlış olduğunu düşünüyorum. Bunların marjinal bölgede tutulmaları ve eğlencelik olarak izlenmeleri herhalde daha doğru olur.

T.Ç. - Birkaç ay önce ‘‘Çaydanlıklar Sakısı Oldu’’ Seramik Sergisi’nde katılımcı sanatçılar arasındaydınız. Bu ve bunun gibi mimarlık dışı faaliyetler olarak neler var hayatınızda?

E.P. - Mimarlık dışı faaliyetlere gelince: Pek sosyal bir tip olduğumu söyleyemem. Dolayısıyla yaşıntım kendime dönük olarak sürmekte... Fırsat buldukça ailecek denize çıkarız. Spor yapmayı (tenis, kayak, yüzme),

kitap okumayı severim. Son zamanlarda eşimle Alman diline merak sardık. Fırsat buldukça gezmek, yeni kentler, yeni mekanlar ve yeni yeni yaşamlar tanımaya çalışırız. Bu kış eşimle birlikte seramik kurslarına devam ettik. Hocamız seramik sanatçısı Sayın Yıldız Şima önderliğinde açılan sergiye bizim de mütevazı bir katkımız oldu. Devam etmeyi düşünüyoruz. Çamur yoğurmakla stres atıyorsunuz. Fazladan ortaya bir şeyler de çıkıyor.

H.G. - Ege Mimarlık Dergisi’ni nasıl buluyorsunuz? Dergi ile ilgili önerileriniz var mı?

E.P. - ‘Ege Mimarlık’ Dergisi’nin yıllardır yayın hayatını sürdürmesinden çok memnunum. Mahalli bir yayını yürütmek hiç kolay olmasa gerek. Yılların birikimi ile belli bir çizgiye ulaşıldığını düşünüyorum. Özverili çalışmalarınızın bundan böyle devam edeceğini ümit ediyorum. Elimizden geldiğince katkıda bulunmayı da bir görev saydığımı belirtmek istiyorum. Göstermiş olduğunuz ilgiye teşekkür ediyorum.

H.G., T.Ç. - Bizler de çok teşekkür ederiz. □

*Yrd. Doç. Dr. Hikmet Gökmen, DEÜ Mim. Fak. Mim. Böl.
Tuba Çakıroğlu, Mimar*

“GENÇ MESLEKTAŞLARA SABIRLI OLMALARINI, MESLEKİ ÇABALARINI İNATLA SÜRDÜRMELERİNİ ÖNERİRİM”

Bir Keyiftir Ev Yapmak

KULLANICININ YAPILAN İŞİ BİR ESER OLARAK GÖRMESİ VE HER ŞEYİ LAYIKIYLA YERİNE GETİRMeye ÇALIŞMASI SAYESİNDE RAHAT VE KEYİFLİ BİR ÇALIŞMA ORTAMINDA GERÇEKLEŞTİRİLMİŞ ŞANSLI BİR PROJE: **YALIKAVAK EVİ**

Tuba Çakıroğlu FOTOĞRAFLAR Sinan Akyurtlaklı

MİMAR **Boran Ekinci**
MİMARİ TASARIM **BORAN EKİNCİ MİMARLIK LTD. ŞTİ.**
YARDIMCI MİMARLAR **Haluk Kuvvetli, Yeliz Tekin Çimen**
İÇ MİMARİ **Merve Kösematoğlu Interiors**
YÜKLENİCİ FIRMA **Oktay İnşaat Turizm A.Ş.**
YER **Yalıkavak / Bodrum**
PROJE TİPİ **Konut**
PROJE TASARIM TARİHİ **2006**
İNŞAAT BİTİŞ TARİHİ **2008**
İNŞAAT ALANI **540 m²**
STATİK PROJE **Detay İnşaat Ltd. Şti.**
ELEKTRİK PROJE **Ulus Elektrik**
MEKANİK PROJE **Tayga Müh.**

ÜSTTE Zemin kat
kotundaki terastan
manzaraya bakış

SAĞDA Yalıkavak Evi'nin
manzaraya bakan yüzü

Çevre verileri bazı projelerde daha özgür kılabilir mimarı. Tek ev projeleri de mimarın özgürlük alanının daha geniş olduğu ve bu sayede birçok mimar için daha keyiflik işlerin ortaya çıkabilmesine olanak sağlayan projeler grubunda yer alır. Daha çok toplu konutlar üreten Boran Ekinci, Yalıkavak Evi örneği üzerinden tek evin heyecanını; “tek ev konusunda bence de özgürlük alanı daha geniş. Çünkü burada sınırlar kalkıyor, tek kişiye bir şey yaptığınız için standarda gitmeniz gerekmiyor. Bu proje üzerinde çalışırken, hemen bu heyecanı kurguladık: Yapı iki kütleden oluşuyor; birinin saçağı var, diğerinin üstü bahçe, biri taş kaplı, öteki ahşap, yerin altında ikinci bir taş kaplama” sözleriyle dile getiriyor. DeneySEL, eğlenceli ve uzlaşmaya dayalı bir tasarım süreci sonucunda oluşan bu evin heyecanı önce kullanıcıya sonra da bizlere ulaşıyor.

İç mimar Merve Köstemoğlu'nun kullanıcıyı Boran Ekinci'ye yönlendirmesiyle başlayan Yalıkavak Evi proje sürecinde, Köstemoğlu'nun, kullanıcının ve Ekinci'nin pozitif duruşları projenin her aşamasına yansıyor, keyifli bir iş çıkıyor ortaya. Bir uzlaşma ortamında gelişen proje ve

inşaat aşamalarında ne kullanıcı mimarın istemediği bir şeyi diretiyor, ne de mimar kullanıcının arzu etmeyeceği bir şeyi yapıyor.

Yoğun kent yaşamından ayrılıp Bodrum'da kendilerine yeni bir yaşam biçimi kuran bir çift için tasarlanan Yalıkavak Evi'ni bu denli keyifli kılan en büyük etkenlerden birisi belki de kullanıcı profili. Hayatını iki sene tekne de idame ettirebilecek kadar radikal bir kişiliğe sahip olan kullanıcı, özenli ve bilimsel bir çalışma disiplinine de sahip aynı zamanda. Ekinci, kullanıcının tasarım sürecine katılımıyla ilgili düşüncelerini şöyle açıklıyor: “Mimara başvurmadan önce kafalarda bir takım şeyler oluşuyor ama biz burayı gördüğümüzde, gelin şöyle bir şey yapalım diyerek, onların isteklerini başka bir şekilde yorumladık ve onlar da bunu göre göre sevdiler.” Proje sürecinde kullanıcının rolüne ilişkin de şunları ekliyor: “Bir şekilde süreçte var olmaları, onların ileriki hayatlarıyla ilgili bir takım kararları ve belki kabulleri getiriyor beraberinde. Buradaki yaşamı belirli ölçüde tarifliyor ve zenginleştiriyoruz; kullanıcı ise, proje esnasında bunu görünce artık bu zorlama bir süreç değil, merak edilen, hevesle beklenen, kabul edilen bir süreç

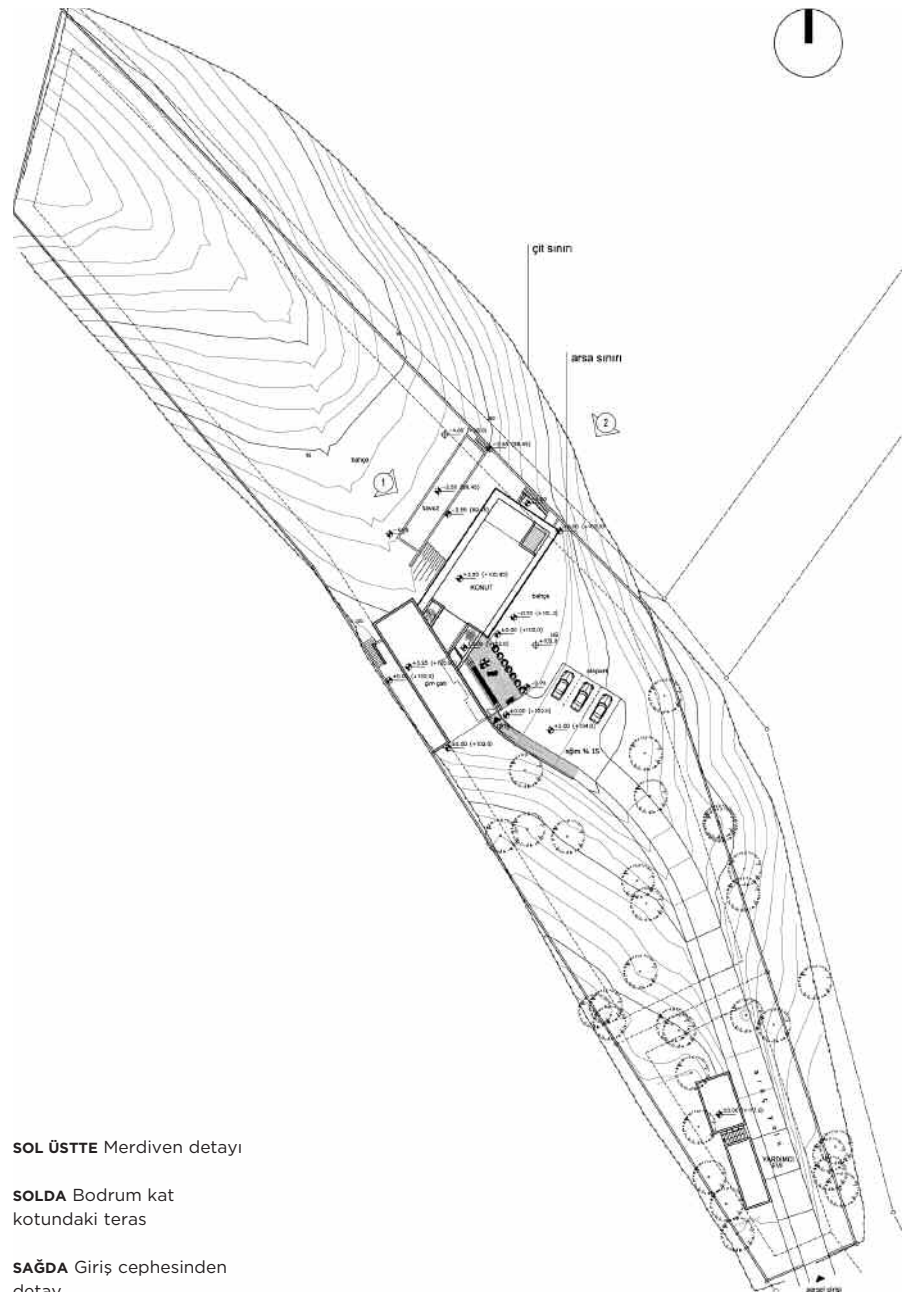

oluyor.” Özellikle konut tasarımıda ön plana çıkan tasarımcının ne derece müdahil olması meselesinde Wright’ın yatak odası için tasarladığı terliği yaşama biriminde kullanan müşterisine “ben onları burası için tasarlamadım” deyişi üzerine Ekinci: “Terliğini de tasarlamak konusu abartılı ama müşteri mimardan mekana uygun terlik tasarlamasını isterse mimar buna da cevap verir. Ev sahibinin majoritesi ile alakalı bir mevzuza dönüşür. Müdahaleniz aslında müşteriye göre olur. Ne kadar sizin tasarladığınız, ne kadar müşterinin kabullendiği ve doğru olan daha çok müşteriye bağlı

olmasıdır” diyerek kullanıcının rolünün önemine bir kez daha değiniyor.

Bodrum Yalıkavak’ ta bulunan yapı, eğimi, manzarası ve diğer çevre verileri ile oldukça nitelikli, tasarım için oldukça güçlü veriler sunan bir topoğrafyada konumlanıyor. Yapının ana tasarım kriterini topoğrafyası oluşturuyor ve oldukça eğimli bir alanda bulunan yapı, araziye uyumlu ve manzaraya hakim olacak şekilde tasarlanıyor. Alanda yapılan teraslamalarla yapının bir bölümü gömülerek yeşil bir çatı örtüsü oluşturuluyor. Yapı tasarımında, malzeme kullanımında, kütlelerin ve yapı bileşenlerinin biraya gelişlerinde,

Vaziyet Planı

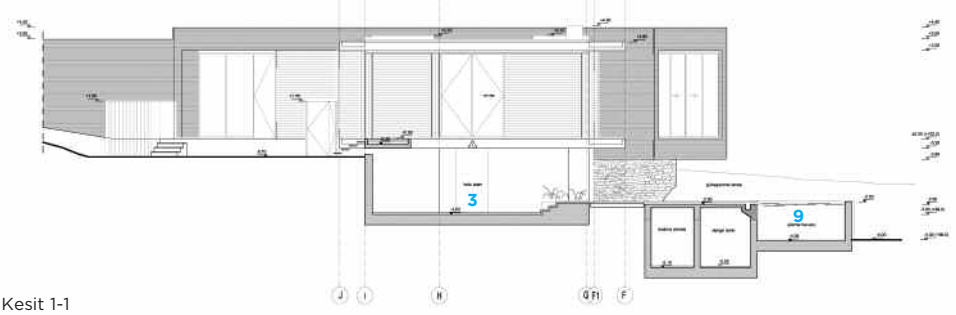
SOL ÜSTTE Merdiven detayı

SOLDA Bodrum kat kotundaki teras

SAĞDA Giriş cephesinden detay

farklılaşmalar, tekrarlar arasındaki ilişkiler özgürce kuruluyor. Arazi verilerinin projeyi şekillendirmesi bağlamında açık - yarı açık - kapalı alan kurgusu ön plana çıkıyor. Dört mevsim kullanılacak olan evde, hayatın büyük bir kısmının geçeceği öngörülen yaşama biriminin önündeki terasın tasarımına, kapalı alan içerisinde yer alan mekanlar kadar kıymet veriliyor.

Yalıkavak Evi'nin bulunduğu arsa iki ayrı parselden oluşuyor ve bunlardan küçük olanında 80m²'lik giriş ve yardımcı evi; büyük olan 5 dönümlük parselde de 400 m²'lik kullanım alanı olan esas konut konumlanıyor. Parçalı

Kesit 1-1

- 1 Giriş Holü
- 2 Yaşama
- 3 Hob Alanı
- 4 Mutfak
- 5 Yatak Odası
- 6 Banyo
- 7 Lavabo
- 8 Teras
- 9 Yüzme Havuzu

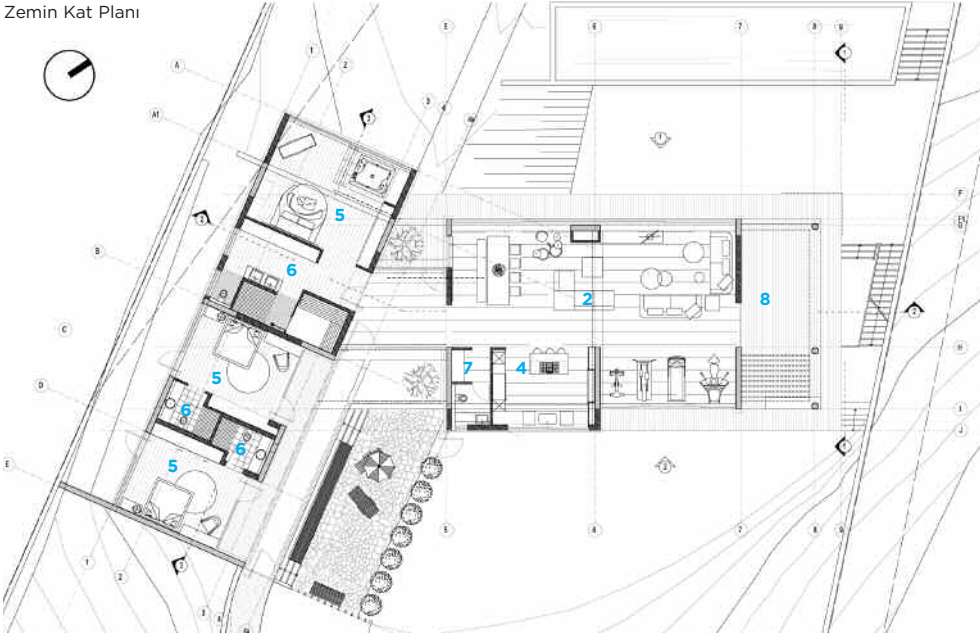
*“...NE KADAR SİZİN
TASARLADIĞINIZ NE KADAR
MÜŞTERİNİN KABULLENDİĞİ...”*

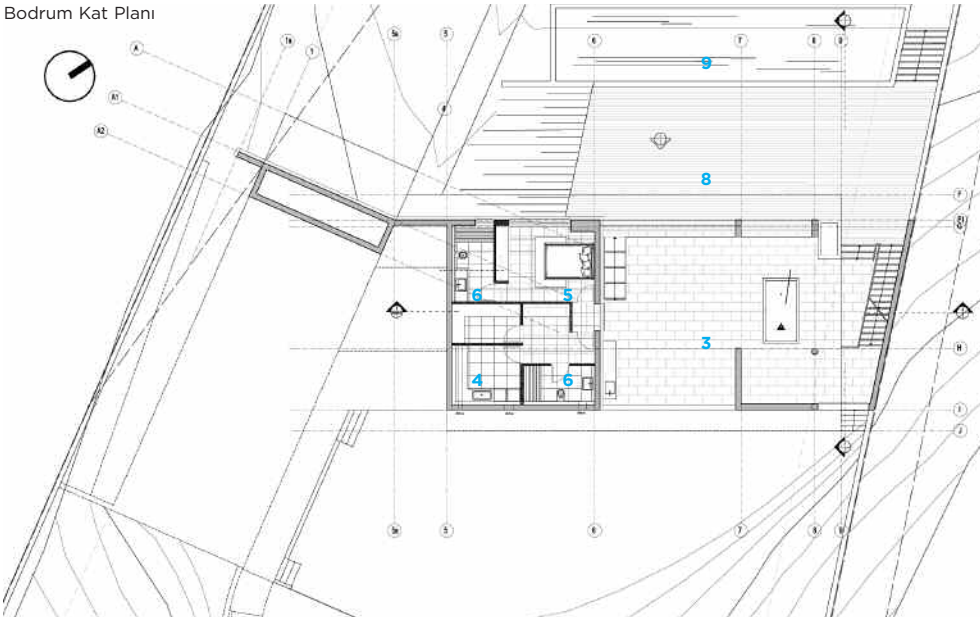
“TASARIM OLARAK ÇOK SEVDİĞİMİZ EVLER TASARLADIK, AMA BU EV İNŞAAT AŞAMASIYLA BİRLİKTE EN SEVDİĞİMİZ TEK EV DİYE BİLİRİM İNŞA EDİLMİŞ YAPILARIMIZ ARASINDA. BİZİM İÇİN ÇOK KIYMETLİ”

Yalıkavak Evi'nin giriş cephesi

Zemin Kat Planı

Bodrum Kat Planı

bir plan şemasına sahip olan yapının yatma ve yaşama birimleri iki ayrı kol olarak giriş bölümünde birbirine bağlanıyor. Kullanıcıdan ön verileri aldıktan sonra elde edilen şema üzerinde kullanıcı ve mimarın ortak yürüttükleri bir süreç sonunda ortaya çıkan Yalıkavak Evi, ilk etapta iki ayrı kütle ve havadar bir koridor olarak tasarlanırken, sonrasında kullanıcının istekleri üzerine bu bölüm kapatılıp giriş bölümünü oluşturuyor. Yalıkavak Evi özelinde Boran Ekinci Mimarlık tarafından denenen ilkler arasında; yeraltında kalan yerlerin üstünü yeşil yapmanın ötesinde yeşil bir çatı yapmak, doğrama sisteminde ahşap ve alüminyum kombinasyonu, taş kaplamasında, saçaklarda değişik sistemler denemek yer alıyor.

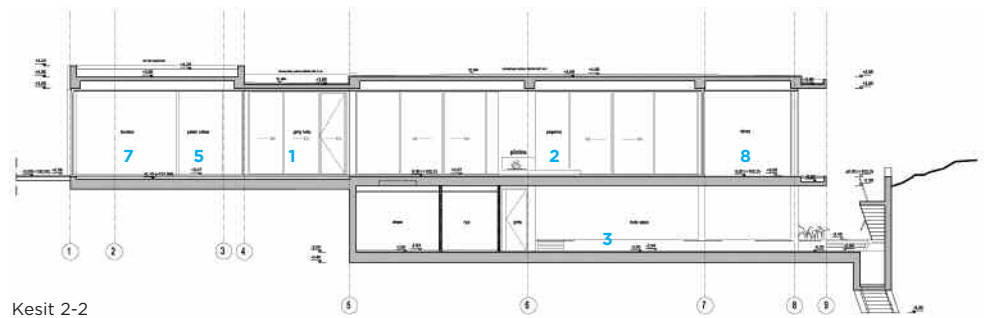

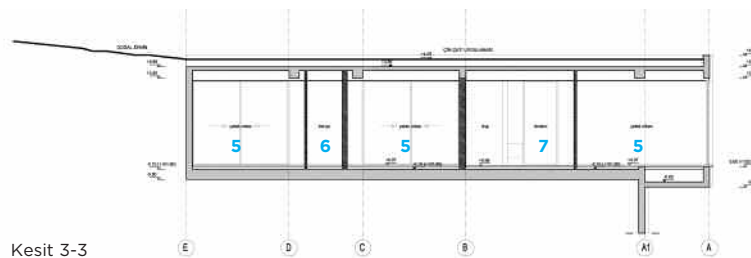
"Tasarım olarak çok sevdiğimiz evler tasarladık, ama bu ev inşaat aşamasıyla birlikte en sevdiğimiz tek ev diyebilirim inşa edilmiş yapılarımız arasında. Bizim için çok kıymetli" diyerek Yalıkavak Evi'nin Boran Ekinci Mimarlık Bürosu'ndaki yerini aktaran Ekinci'nin bu şekilde düşünmesine sebep; elde edilen sonucun tatmin ediciliği kadar daha önce vurgulandığı gibi yaşanan süreç de aynı zamanda. ■

Tuba Çakıroğlu, Mimar

Yazı, Boran Ekinci ile Yalıkavak Evi üzerine yapılan söyleşiden derlenmiştir.

Kesit 2-2

Kesit 3-3

- 1 Giriş Holü
- 2 Yaşama
- 3 Hobî Alanı
- 4 Mutfak
- 5 Yatak Odası
- 6 Banyo
- 7 Lavabo
- 8 Teras
- 9 Yüzme Havuzu

Mehmet Nail Bey'in Derlediği **Kartpostallarla Balkan Savaşı** (1912-1913)

TÜR / CİNS **Tarih**
YAZAR **Güney Dinç**
YAYINEVİ **Yapı Kredi Yayınları**
ISBN **978-975-08-1441-9**
BASKI TARİHİ **Haziran 2008**

Osmanlı'nın tek başına giriştiği son savaş. Acı bir yenilgi, onur kırıcı bir barış antlaşması. Bu hengamede tutsak düşen genç bir Osmanlı subayının Sofya'daki tutsaklık günlerinde topladığı kartpostallarla oluşturduğu albüm. Bu acı savaşa Bulgar devletinin bakış açısını yansıtan ve Türk koamuoyunca bugüne kadar hiç bilinmeyen kartpostallar kitapta bütüncül bir belgeselin kareleri olarak değerlendiriliyor, yorumlanıyor. 20. yüzyıl başında yaşanan ve Birinci Dünya Savaşı'nın küçük çaplı bir provası sayılan Balkan Savaşı ilk kez bu denli ilginç bir görsellikle Türk okurunun karşısına çıkıyor. Savaşı yakından izleyen gazeteci yazarların tanıklıkları da kitaba ayrı bir değer katıyor.

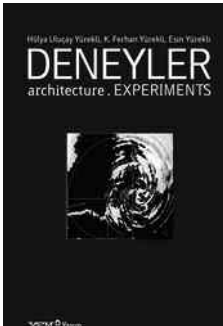

Olympic Architecture: **Beijing 2008**

EDİTÖR **China Architecture Building Press**
YAYINEVİ **Birkhauser**
ISBN **9783764388348**
BASKI TARİHİ **Temmuz 2008**

Olympic Architecture, Pekin'de 29. Olimpiyat Oyunları'nın gerçekleşeceği mekanlar üzerine oldukça detaylı bir çalışmayı kapsıyor. İlk kısmında Chinese Academy of Engineering üyesi ve akademisyeni Ma Guoxin tarafından kaleme alınmış genel bir tanıtım yazısının yer aldığı kitabın ikinci kısmında ise 15 yeni, 14 yeniden inşa edilmiş ve 6 geçici yapının detaylı açıklamalarına yer verilmiş.

Guoxin Ma, "Bir Dünya, Bir Rüya" başlıklı giriş yazısında, bu dev projelerin konseptleri ve programatik standartlarını irdeleyerek, binaların kültürel geçmişi ve idealleri nasıl sembolize ettiğine; en son mimari biçimler ve teknolojik olanaklarla Çin geleneği ve Olimpiyat ruhunu nasıl yansıttığına ışık tutuyor.

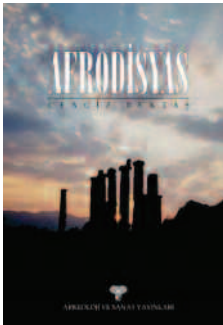

Deneyler **Architecture.Experiments**

TÜR / CİNS **Mimarlık**
YAYINEVİ **Yapı Endüstri Merkezi**
ISBN **9944757136**
BASKI TARİHİ **Temmuz 2008**

Prof. Dr. K. Ferhan Yürekli, Prof. Dr. Hülya Yürekli ve Esin Yürekli, mimarlık disiplinini "bir entelektüel enerji alanı" olarak gören ve hayatlarını bu anlayışla sürdürmüş üç mimar. "Deneyler / architecture. EXPERIMENTS" adıyla iki dilde yayımlanan kitapta, bu mimarın 1962-2007 yılları arasında gerçekleştirdikleri projeler bütün boyutlarıyla yer alıyor.

Projeler kitapta, çizimler, maketler, eskizler ve gerçekleşmiş projelerin fotoğrafları ile birlikte gösteriliyor. Bunlarla birlikte yer alan, nerede, hangi amaçla, nelere dikkat edilerek yapıldığını içeren metinler de, projelerin ayrıntılandırılması bakımından önemli. Örneğin bir binanın arsa konumu, barındıracağı yaşam biçimleri, çevreyle uyumu gibi özellikler, mimari proje tasarımının komplike yapısı hakkında ipuçları veriyor.

Afrodisyas

TÜR / CİNS **Mimarlık**
YAYINEVİ **Arkeoloji ve Sanat**
ISBN **978-605-396-021-8**
BASKI TARİHİ **Ağustos 2008**

Afrodisyas, çok dikkatli bir kazı yapılarak, kent yaşamının sürdüğü zamanlardaki görünümü ortaya çıkarılan yerlerden biri olmuştur. Bu başarı, 1961 yılında yeniden yapılandırma çalışmalarını titizlikle başlatan ve halen de çabalarının devamı için destek fonları aramayı sürdüren Türk arkeoloğu Kenan Erim'e aittir. Kendisinin iş aşkı, Aşk Tanrıçası Afrodite'ye adanan bir şehir için uygun düşse gerek. Çevrede bulunan çanak çömlek, Bronz çağda burada yaşayanlar olduğunun kanıtı olurken, şehrin Afrodisyas adını alışının M.Ö. 6.yüzyılda olduğu görülür.